

Universita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Diplomová práce

Trestná činnost související se zneužíváním návykových látek

Vypracoval: Lukáš Hermanovský

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.
Katedra Trestního práva
V Praze dne 26. 9. 2010

Kontaktní údaje autora : Jméno a příjmení: Lukáš Hermanovský
Adresa trvalého bydliště: Vajdova 1037, Praha 10
Hostivař, 10200

Prohlášení autora: Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Podpis

Obsah:

Úvod

1. Výklad některých pojmů.....	6
2. Stručná charakteristika drogové scény v ČR.....	10
3. Rozdělení návykových látek.....	13
3.1. Drogy navozující uklidnění a zmírňující bolest.....	13
3.1.1. Opiáty.....	13
3.1.2. Sedativa a trankvilizéry.....	15
3.2. Stimulující drogy.....	16
3.3. Drogy působící změny smyslového vnímání.....	18
3.3.1. Kanabinoidy.....	18
3.3.2. Halucinogeny.....	20
3.3.3. Těkavé látky – organická rozpouštědla.....	21

3.4. Alkohol a tabák.....	22
4. Drogy a společnost.....	26
4.1. Sociologické aspekty závislosti.....	26
4.2. Ekonomické aspekty závislosti.....	28
4.3. Kriminologické aspekty.....	30
5. Mezinárodní spolupráce.....	36
5.1. Drogy jako globální problém.....	36
5.2. Mezinárodní organizace zabývající se problematikou návykových látek.....	37
5.3. Mezinárodní smlouvy a úmluvy.....	38
5.4. Globální strategie v boji proti drogám.....	40
5.4.1. Strategie EU pro boj proti návykovým látkám.....	42
6. Právní úprava návykových látek v ČR.....	45
6.1. Historický vývoj.....	45
6.2. Platná právní úprava.....	47
6.2.1. Úprava v Trestním zákoníku.....	47
6.2.2. Úprava v Zákoně o přestupcích.....	73
6.2.3. Právní úprava v ostatních právních předpisech.....	80
7. Srovnání právních úprav ČR a SR.....	82
8. Vybraná judikatura vztahující se k dané problematice.....	88
9. Legalizace návykových látek.....	90
10. Přílohy.....	93
11. Seznam použité literatury a odkazů.....	96
12. Závěr – shrnutí.....	98
13. Conclusion – summary.....	100

Úvod

Problematika zneužívání návykových látek není nová. Drogy hrají důležitou roli ve společnosti od nepaměti. Byly používány k léčebným a náboženským účelům. Byly i zneužívány v dnešním slova smyslu, avšak v mnoha případech se jejich uživatelé takto na tento problém nedívali. V mnoha kulturách, které žily v souladu s přírodou, byly naopak považovány za prostředek spojení s bohy a jejich účinky byly právě za tímto účelem vyhledávány, přičemž jejich uživatelé na ně nahlíželi v pozitivním smyslu. Užívání drog bylo v minulosti také spíše lokálně omezené. Dnešní problém návykových látek je jiný. Drogy ovlivňují celé společnosti, především západní, a dá se říci, že neexistuje moderní vyspělý stát západního typu, který by s návykovými látkami neměl problém. Mezinárodní spolupráce v této oblasti hraje roli důležitého prostředku boje proti drogám. Vliv drog ve společnosti je znát na každém kroku a ovlivňuje život jedince od narození do smrti. S drogami se setkáváme denně v různých oblastech lidské činnosti jako zdravotnictví, věda a výzkum, ale i obyčejnému člověku bližších oblastí jako např. pohostinství (alkohol).

Pozitivní aspekty užívání návykových látek (např. v lékařství) bývají zneváženy jejich zneužíváním a důsledky, které to přináší pro jedince (degenerace osobnosti, vznik psychických potíží, závislost) i pro společnost (ekonomické, sociologické a jiné následky). Závažným problémem je rovněž trestná činnost páchaná v souvislosti se zneužíváním návykových látek. Problematika návykových látek je velmi aktuálním tématem a ovlivňuje život každého z nás. Proto jsem si toto téma zvolil za předmět své diplomové práce doufaje, že tak přispěji k úsilí o řešení tohoto velmi naléhavého problému.

1. Výklad některých pojmů

Ústředním pojmem tématu je bezesporu návyková látka. Dle výkladového ustanovení zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen tr. zák.), se návykovou látkou rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování¹ (poznamenejme jen, že definice návykové látky byla v doslovném znění převzata z minulého trestního zákona²). Naopak zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, obsahuje taxativní výčet omamných a psychotropních látek, a to v § 2, který odkazuje na 2 mezinárodní úmluvy, a to Jednotnou úmluvu o omamných látkách a Úmluvu o psychotropních látkách (viz dále). Zákon se zde tedy inspiroval mezinárodní úmluvou (respektive nutnost převzít seznamy návykových látek, uvedené v obou zmíněných mezinárodních úmluvách, vyplývá ze závazku tyto úmluvy provést v souladu s vnitrostátním právem), přičemž jiné látky, než ty uvedené v § 2 z. č. 167/1998 Sb., nebudou spadat pod pojem návykové látky dle tohoto zákona. Dlužno ovšem dodat, že obě výše zmíněné mezinárodní úmluvy podávají výčet návykových látek velmi vyčerpávajícím způsobem. Pro trestněprávní oblast však tento zákon zas až takový význam nemá, neboť upravuje spíše zacházení s návykovými látkami k tomu ze zákona určenými subjekty (lékařská zařízení, výzkumná a vědecká zařízení, atd. v rámci jejich činnosti).

Definice návykové látky všeobecně přináší určité problémy spojené s neustále se vyvíjejícími poznatky z oborů lékařství a psychiatrie. Například samotný pojem návyk není jasně definován a některé látky spadající pod definici § 130 nemusí návyk, ve smyslu jak ho chápe lékařská věda, způsobovat. Za návykové látky můžeme považovat látky s vlastnostmi, které povzbuzují návykové nebo pravidelné užívání nebo které mají schopnost vyvolávat závislost^{x23}. Určitým řešením by mohlo být vztáhnout pojem návyková látka k pojmu **droga**, kterým se v souvislosti s dnešním chápáním a

¹ § 130 z. č. 40/2009 Sb.

² Z. č. 140/1961 Sb.

posledními poznatky lékařských věd rozumí látka která:

a) má psychotropní účinek, tj. je schopná ovlivnit či změnit psychiku člověka a vnímání okolní reality,

b) může vyvolat závislost, tedy návyk, který však nutně nemusí být přítomen/³.

Pod pojem návyková látka zařazuje § 130 tr. zák. kromě alkoholu, který má ve výčtu návykových látek samostatné postavení, také látky omamné a psychotropní, kde definici obou je opět potřeba dovodit především z lékařské a psychiatrické praxe, avšak těmito látkami se v praxi rozumí především omamné a psychotropní látky uvedené v již zmiňovaném zákoně o návykových látkách.

Omamnou látkou se v souvislosti s problematikou zneužívání návykových látek rozumí taková látka, při jejímž užívání vzniká návyk a hrozí nebezpečí vzniku psychických změn u člověka.

Jsou to chemické látky navozující útlum, poruchu vědomí a necitlivost k bolesti/⁴. Seznam omamných látek je uveden v přílohách č. 1 až 3 zákona o návykových látkách.

Psychotropní látka je látka, která má vliv na duševní procesy jedince a je schopná ovlivnit jeho psychiku. Psychotropní je synonymum pro psychoaktivní, tj. ovlivňující mysl nebo mentální procesy. V užším významu je psychotropní droga jakékoli chemické činidlo, jež primárně nebo druhotně ovlivňuje centrální nervový systém/⁵. Pro bližší vymezení těchto látek opět odkazují na zákon o návykových látkách a jeho přílohy (přílohy č. 4 až 7).

Pod pojem návyková látka zahrnuje § 130 tr. zák. **ostatní látky** způsobí nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Tímto ustanovením zákonodárce pamatoval na jiné látky, které nejsou zařazeny pod alkohol, látky omamné a psychotropní. Mohlo by se například jednat o různé běžně používané výrobky jako jsou barviva, čisticí prostředky nebo odmašťovač (př. toulén), pokud jsou schopny nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

3, 4, 5 A. Sotolář a kolektiv. *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2002.

Ustanovení § 130 tr. zák. je tedy s přihlédnutím ke všemu, co bylo řečeno výše, vcelku zdařilým, neboť postihuje veškeré látky, které by mohly mít vliv na rozpoznávací nebo ovládací schopnosti jedince nebo na jeho sociální chování.

Dalším pojmem tématu je pojem **zneužívání**. K tomu jen stručně: zneužíváním v kontextu trestního práva a problematiky návykových látek je třeba rozumět jakákoli manipulace s návykovou látkou, která není zákonem legalizována a povolena v rámci jednotlivých právních předpisů týkajících se oblastí, kde s manipulací s těmito látkami dochází – například lékařské experimenty, vědecký výzkum, spotřební držba atd.

Droga byl původně název pro usušené části rostlin nebo živočichů. Slovo pochází z nizozemského výrazu DROOG = suchý/⁶, oklikou přes jiné jazyky se pak toto slovo dostalo k nám ve významu škodlivá, návyková látka. Původ tohoto slova není však zcela jasný. Jiné publikace uvádějí francouzský původ tohoto slova (drogue) převzatého z arabského durana – léčivo/⁷. Dnes je tento pojem rozšířen po celém světě a rozumí se jím obecně látka, která má psychotropní účinky, tedy schopnost ovlivnit vnímání reality, změnit psychické rozpoložení jedince a je způsobila vyvolat závislost neboli návyk/⁸. V některých zemích se pod pojem droga zařazuje každá látka s léčivým účinkem, což souvisí s chápáním tohoto pojmu v oblasti farmakologie, které vychází z původního významu tohoto slova.

Toxikomanie (též narkomanie nebo drogová závislost) je abnormální až patologický stav vyvolaný častým užíváním drog, spojená s potřebou drogu cíleně vyhledávat, ať už psychologicky či fyzicky podmíněnou, vedoucí ke snížené schopnosti reagovat na běžné stimuly/⁹. Bývá také definována jako opakované užívání psychoaktivní látky nebo látek v míře, kdy je uživatel periodicky nebo chronicky intoxikovaný, vykazuje puzení k užití dané psychoaktivní látky, činí mu velké problémy úmyslně zastavit nebo změnit její užívání a má tendenci získat danou psychoaktivní látku téměř každým způsobem/¹⁰, nebo jako stav periodické nebo chronické intoxikace,

⁶ Wikipedia, otevřená encyklopedie, www.wikipedia.org

⁷ J. Hejda. *Drogy*. RAIN Jindřichův Hradec, 2000.

^{8, 9} Wikipedia, otevřená encyklopedie, www.wikipedia.org

10 A. Sotolář a kolektiv. *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2002.

který škodí jedinci i celé společnosti a je vyvoláván opakovaným užíváním drogy, ať přírodní nebo syntetické/¹¹. Definicí tohoto termínu existuje celá řada, hlavním aspektem je neovladatelná potřeba si drogu opatřit a požit a neschopnost se svobodně rozhodnout o takovém jednání spojená s určitým déle trvajícím stavem.

Psychická závislost je lehčí forma závislosti v počátečním stadiu užívání drogy, na rozdíl od závislosti fyzické. Psychická závislost se vyskytuje pravidelně, fyzická závislost se objevit nemusí, a to podle typu drogy. Psychickou závislostí je stav závislosti duševní, která pramení z psychicky příjemných pocitů spojených s užitím drogy.

Naopak **fyzická závislost** je takovým typem závislosti, kdy se droga stává pevnou součástí metabolismu jedince a její vysazení považuje organismus za ohrožení tělesné integrity a reaguje fyzickými projevy jako jsou bolest, třes, zvracení, horečka atd. Při léčbě drogových závislostí však dochází k poměrně rychlému ústupu fyzické závislosti, naopak závislost psychická přetrvává déle.

¹¹ J. Hejda. *Drogy*. RAIN Jindřichův Hradec, 2000.

2. Stručná charakteristika drogové scény v ČR

Před rokem 1990 se u nás problém drogové kriminality prakticky nevyskytoval. Převládala domácí produkce pro vlastní potřebu, případně pro potřeby úzkého okruhu známých. Mezinárodní aspekty obchodu s drogami se v podstatě nevyskytovaly. Produkce se zaměřovala především na marihuanu, pervitin a hydrocodon (tzv. braun). Tento typ drogové scény – tedy uzavřené mikroskupiny produkující drogu pro potřeby své komunity – dnes částečně stále funguje především ve venkovských oblastech.

Po roce 1990 se situace začíná pronikavě měnit, což souvisí s celkovou uvolněnější atmosférou a s převratnými politicko-sociálními změnami (v roce 1996 byl počet závislých osob na drogách v ČR šestinásobný oproti roku 1980/12). Domácí produkce pro vlastní potřebu je sice nadále součástí drogové scény, avšak rychle se rozšiřuje o zahraniční prvek, a to zpočátku nejprve tzv. přepadem z tranzitu/13. Drogová scéna se stává více propojenou, objevuje se větší počet rekreačních uživatelů, v ČR se postupně začínají usazovat cizojazyčné gangy obchodující s drogami, jejichž hlavní zaměření ale spočívá v té době spíše v zajišťování tranzitu drog (např. tzv. balkánská trasa)/14. Drogová kriminalita se zatím objevuje sporadicky. Také policejní složky nejsou na tento typ kriminality (především v souvislosti s mezinárodními aspekty a vysoce organizovanými zločineckými skupinami - tzv. drogové mafie) dostatečně připraveny.

1994-2000 Rok 1994 bývá mnohými experty na drogovou problematiku považován za zlomový – dochází k masivnímu dovozu levného ale kvalitního heroinu do ČR a výrazný nárůst jeho uživatelů. Ve velkých městech vzniká otevřená drogová scéna vyznačující se velkým finančním obratem, hierarchií distributorů a možností prakticky jakékoli osoby si drogu opatřit. Věková hranice uživatelů se snižuje, drogy postupně začínají pronikat do škol. Průvodním jevem je rozvoj drogové kriminality – praní „špinavých“ peněz, prostituce, krádeže a loupeže v úmyslu opatřit si finanční prostředky pro nákup drogy ale i vraždy mezi konkurenčními drogovými gangy.

12 J. Hejda. *Drogy*. RAIN Jindřichův Hradec, 2000.

13 K. Kalina a kolektiv. *Drogy a drogové závislosti*. Praha, 2003.

14 Kolektiv autorů. *Česká republika ve světě drog*. Tematický sborník. Praha, 1995.

Po roce 2000 postupně dochází ke změně v nazírání na užívání tzv. měkkých drog. Tyto drogy jsou především mládeží vnímány jako v podstatě neškodné. Užívání marihuany a taneční drogy **extáze** je považováno za samozřejmou součást kultury mnoha mladých lidí. Tyto názory jsou podporovány i legalizačními tendencemi v některých zemích (Holandsko, Švýcarsko). Počet uživatelů „tvrdých drog“, především heroinu a extáze, se stabilizuje (v roce 2003 se počet uživatelů pervitinu pohybuje kolem 18 800 osob, v roce 2004 je to 20 300 osob/¹⁵). Po vcelku úspěšné likvidaci domácí výroby pervitinu se této oblasti ujímají mezinárodní zločinecké organizace. Produkce marihuany zůstává do značné míry doménou jednotlivců, kdy po zásazích policie proti „venkovním pěstitelům“ se tito přesouvají do svých domovů, kde drogu pěstují za pomoci umělého osvětlení. Vybavení pro takovýto způsob pěstování není příliš nákladné a je běžně dostupné v obchodech. Rozmáhají se však i velkopěstitelé konopí, kteří se ve větším počtu rekrutují především z řad přistěhovalců vietnamské národnosti (až z 80. procent/¹⁶). Trh s marihuanou je vcelku specifický a vyznačuje se ve srovnání s ostatními drogami menší mírou účasti organizovaných zločineckých skupin, což je jistě dáno i menší atraktivitou produktu po finanční stránce. Co se týče spotřeby kokainu, zaznamenává tato mírný nárůst, avšak stále se drží na v porovnání s ostatními běžně užívanými drogami nízké úrovni. Po vstupu ČR do Evropské Unie v roce 2004 dochází k rozvoji drogové turistiky.

V **současné** době je u konzumentů drog v oblibě především marihuana a pervitin, domácí produkce opět roste. Dle zprávy Národní protidrogové centrály (vycházející v tomto ohledu ze statistik policie) bylo v roce 2009 na území ČR zlikvidováno 341 varen pervitinu, o rok předtím dokonce 434. Co se týče marihuany, je toto číslo nižší - 84 pěstíren v roce 2009, 79 v roce 2008. Do výroby těchto drog jsou ve velké míře zapojeni občané cizích států. U pervitinu obyvatelé bývalého sovětského bloku, u marihuany především občané vietnamské národnosti/¹⁷. Nemalý podíl na trhu představuje také

15 Renata Štablová a kolektiv. *Návykové látky a současnost*. Praha, 2006.

16, 17 Výroční zpráva Národní protidrogové centrály za rok 2009.

obchod s prekursory, tedy látkami potřebnými k výrobě drogy. Problémem v ČR je vcelku volná dostupnost těchto látek v podobě běžně prodejných léků a léčiv. U kokainu dochází v současné době k prudkému nárůstu obliby. Dochází také k poklesu účinné látky u této drogy jejím úmyslným ředěním, a to často i látkami, které jsou v kombinaci s drogou velice nebezpečné pro organismus. Jsou zaznamenávány zvyšující se snahy latinsko-amerických drogových mafií o průnik na český kokainový trh. Tento problém není jistě hodno podcenit a je třeba mu věnovat zvýšenou pozornost. Velké nebezpečí představuje především tzv. „crack“, levný derivát kokainu mající devastující účinky na lidské zdraví a psychiku. Co se heroinu týče, je jeho spotřeba vcelku stabilizovaná.

Pozitivním trendem poslední doby je klesající počet úmrtí způsobených předávkováním drogou a dále snižující se počet případů nakažení hepatitis v souvislosti s užíváním drog/¹⁸

Drogová scéna se neustále vyvíjí, producenti drog používají stále novější a rafinovanější způsoby výroby a distribuce. Prodej přes neregistrované mobilní telefony, internet, hydroponí pěstování apod. nejsou dnes již ničím výjimečným. Je proto povinností policie a legislativy spolupracovat a přizpůsobovat se novým trendům při řešení drogového problému.

¹⁸ Národní strategie protidrogové politiky na období 2005 až 2009.

3. Rozdělení návykových látek

Drogy lze členit podle různých hledisek do několika skupin. Nejčastěji bývá uváděno členění dle účinků, a to na:

a) drogy navozující uklidnění a zmírňující bolest, mezi které patří opiáty a dále sedativa a trankvilizéry

b) stimulující drogy

c) drogy způsobující změny smyslového vnímání, mezi které se počítají především kanbinoidy, halucinogeny, těkavé látky a organická rozpouštědla/¹⁹.

Mezi další kritéria členění patří např. způsob vzniku drogy (drogy přírodní, syntetické a polosyntetické), skupenství (pevné, kapalné a plynné), společenská akceptovatelnost a míra rizika (tzv. měkké drogy a tvrdé drogy/²⁰), legalita (drogy všeobecně uznané jako legální, a to především alkohol a tabák a drogy nelegální). Dále se budu zabývat členěním uvedeném na prvním místě, a to podle účinků.

3.1. Drogy navozující uklidnění a zmírňující bolest

3.1.1. Opiáty

Opium. Tuto drogu, získávanou ze šťávy nezralých makovic, znali již staří Sumerové 3000 let př. n. l. Tehdy se opium používalo především k léčebným účelům a náboženským rituálům. Ze Středního východu se postupně dostává do Číny, kde kolem roku 1600 dochází k jeho masovému rozšíření a zneužívání. Opium bylo také příčinou opiových válek mezi Británií a Čínou v letech 1842 a 1858. V roce 1840 byl objeven alkaloid opia morfin, který je poté využíván hlavně v lékařství. Morfin byl používán i k léčbě závislostí na opiu samém, avšak jednalo se v podstatě o „vytloukání klínu klínem“, neboť jedna závislost byla nahrazována druhou. Stejný scénář se opakoval při objevu heroinu jako derivátu morfinu. Extrémní rozmach heroinové závislosti nastal v 60. letech v USA.

Morfin je hlavní účinnou složkou veškerých opiátů. Morfin představuje v průměru asi 10 % hmotnosti surového opia (dle kvality

¹⁹ A. Sotolář a kolektiv. *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2002. 20 § 284 a § 285 z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a usnesení vlády č. 1177/2001 a č. 882/2003.

od 4 % do 21 %), je bez zápachu, chutná hořce a časem tmavne. Používá se pro výrobu různých opiátů morfiového typu (ethylmorfin, hydromorfon, folkodin, a dalších). Jeho účinky na lidský organismus vyplývají z vazby na tzv. opioidní receptory, hojně se vyskytující v centrální nervové soustavě.

Morfin je silně návykovou látkou. Při jeho užívání se rychle rozvíjí tolerance. Jeho medicínské účinky jsou především tlumící (tlumí bolest, nepříjemné vjemy, psychickou aktivitu, úzkost) a euforizující (způsobuje výrazné zlepšení nálady). Právě pro tyto vlastnosti je hojně využíván v medicíně, ale také zneužíván k dosažení drogového opojení. Při dlouhodobém užívání dochází k poškození charakterových vlastností jedince a etické a morální degradaci. Časté bývají problémy s nespavostí, které jsou doprovázeny celkovou únavou a vyčerpáním organismu, podrážděnost střídá apatii. Příznaky při odvykání jsou obrácené vůči účinkům opiátů - bolesti břicha, průjem, zvýšení teploty, pokles krevního tlaku, třes, dehydratace a v některých případech kolaps nebo dokonce i smrt. Morfin je zařazen mezi omamné látky skupiny I. a podléhá ustanovením zákona o návykových látkách/²¹.

Mezi nejznámější opiáty patří **heroin**. Tento polysyntetický derivát morfinu byl objeven v roce 1874. Oproti morfinu má rychlejší a důraznější nástup účinků, neboť je snáze rozpustný v tucích a rychleji proniká hematoencefalickou bariérou (ta odděluje krevní oběh od prostoru mozku). Po nitrožilní aplikaci dochází prakticky ihned k nástupu účinků, které mohou přetrvávat až 6 hodin (u ostatních způsobů aplikace se účinky dostavují do několika minut). Dostavuje se pocit blaha a uvolnění, lhostejnosti a odtržení od reality. Jsou známy 2 typy heroinu a to bílý a hnědý. Závislost se vytváří poměrně rychle, a to po několika týdnech pravidelného denního užívání. Heroin je charakteristický vyvoláním jak psychické, tak silné fyzické závislosti. Abstinenční syndrom u pravidelných uživatelů nastupuje cca po 10. hodinách od požití poslední dávky a kumuluje v době do maximálně 2. až 3. dnů, přičemž příznaky jsou třes, zvracení, bolesti svalů a kloubů, průjem, neklid, podrážděnost. V závažných případech

²¹ Z. č. 167/1998 Sb.

dochází i ke kolapsu a smrti. Příznaky jsou velmi podobné jako při abstinčním syndromu u morfinu, což je dáno příbuzností těchto návykových látek. Závislost na heroinu je nebezpečná především z toho důvodu, že je zde podstatný rozdíl mezi příjemnými zážitky, vyvolanými samotnou drogou, a velmi negativními stavy a pocity, které se dostávají při nástupu abstinčního syndromu. Důvodem dalšího užívání je především snaha zabránit těmto negativním stavům, vyplývajícím z nedostatku drogy. Proto jsou osoby na této droze závislé ochotny učinit prakticky cokoli, aby si ji mohly opatřit. To se velmi často děje pácháním trestné činnosti. Heroin je kromě kouření a inhalace z aluminiové fólie aplikován, především u pokročile závislých uživatelů, formou nitrožilní aplikace, což bezprostředně souvisí s hrozbou šíření infekčních chorob, jako je hepatitis nebo HIV.

Další opiáty. Patří mezi ně např. **hydrocodon**, účinkům heroinu podobný opiát, který byl u nás rozšířen především v době před rokem 1989, kdy byl českou drogovou subkulturou produkován v podomácku sestavených laboratořích z léků obsahujících kodein. Má formu hnědé tekutiny (odtud slangový výraz „braun“). Postupně byl nahrazen heroinem. Dnes se s ním lze setkat už jen výjimečně u starších uživatelů, kteří k této droze tíhnou pravděpodobně spíše z nostalgických důvodů. **Metadon** je charakteristický svým déletrvajícím účinkem (až 24 hodin). Stejně tak odvykací příznaky jsou delší než u heroinu. Používá se k léčbě závislostí na opiátech obecně. **Kodein** – nejrozšířenější opiát v lékařství, používaný pro své analgetické (bolest tlumící) účinky. Je obsažen v běžně dostupných lécích analgetického typu (př. paracetamol, ibuprofen). Kodein je prekursorem a v lidském organismu je metabolizován na aktivní morfin jaterními enzymy.

3.1.2. Sedativa a trankvilizéry

Mezi tyto látky patří především **barbituráty**, látky s uklidňujícími a tlumícími účinky, k jejichž masivnějšímu zneužívání dochází v polovině 50. let minulého století a dále **benzodiazepiny**, které našly široké uplatnění v medicíně a psychiatrii. Ke zneužívání a vzniku závislosti na těchto látkách v nemalé míře přispěli i sami lékaři, předepisující je svým pacientům často neuváženě. Nebezpečí těchto

látek je v tom, že nepřinášejí žádný význačný euforizující a nevšední zážitek, ale spíše usnadňují adaptaci na běžné problémy každodenního života. Přinášejí pocit úlevy, klidu a vyrovnanosti, a stavy které vyvolávají, odpovídají představě ideální normy a toho, jaký by člověk chtěl a měl být. Uživatel nemá pocit, že by se jejich užíváním dopouštěl čehosi špatného a odsouzeníhodného, ale spíše naopak za “nenormální“ a společenské normě neodpovídající často považuje stav, v němž se ocitá bez těchto léků. Proto si uživatel ani neuvědomuje postupný vznik závislosti na těchto látkách, které považuje za léky, které by mu měly pomoci. Je proto potřeba, aby byly předepisovány uvážlivě, a to vyškolenými odborníky. Subkultura spojená s těmito látkami v podstatě neexistuje, neboť jsou užívány především jedinci, kteří mají své pevné místo ve společnosti, kdy cílem užívání je spíše snaha o přizpůsobení se každodenní realitě běžného života. Velké nebezpečí představuje požití těchto látek v kombinaci s jinými tlumivými preparáty a také alkoholem. Za sedativa je možno pokládat v přeneseném smyslu i **hypnotika**, zastoupeny širokou škálou léků na spaní.

3.2. Stimulující drogy

Mezi nejčastěji se vyskytující stimuluancia patří káva, čaj a tabák, tedy tzv. legální drogy. Mezi zástupce ilegálních stimulancií patří především kokain a pervitin a dále syntetické látky, jako jsou amfetaminy (pervitin jako syntetický amfetamin).

Stimulující látky způsobují v organismu člověka zvýšené vylučování monoaminů (dopamin, noradrenalin, serotonin – tedy látek, které se v lidském těle běžně vyskytují). Tyto látky obecně zlepšují vnímání a tzv. psychomotoriku, umožňují snazší zpracování většího počtu vnějších podnětů. Průvodními jevy jsou zvýšená čilost, ztráta zábran, zvýšené sebevědomí, nápor energie a vytrvalosti. Klesá naopak potřeba spánku a jídla. Dostavuje se pocit radosti a povznesené nálady, které však často nahrazuje pocit úzkosti. Ne ojediněle se vykytuje i agresivní chování a často i zmatenost. Mezi fyzické reakce organismu patří zrychlený tep a zvýšený krevní tlak, což může v případech předávkování vést ke kolapsu krevního oběhu a srdeční či mozkové mrtvici. Mezi další příznaky patří nechutenství a

hubnutí. Imunitní systém bývá oslaben v souvislosti s celkovou životosprávou, což vede k častým onemocněním. Mezi klasické znaky dlouhodobějšího užívání patří paranoidní syndrom. Stimulační drogy způsobují psychickou závislost. Nebezpečí spočívá u uživatelů často v podcenění jejich účinků a podcenění způsobilosti vyvolat závislost. Vliv užívání např. pervitinu má obdobné sociální důsledky jako užívání heroinu – úpadek kulturních a morálních hodnot (je však třeba podotknout, že zkušenosti ukazují, že uživatelé se rekrutují v hojně míře ze skupin obyvatelstva, u nichž je kulturní a morální úroveň sama o sobě na nízké úrovni), celková degradace osobnosti a sociálních vazeb a vztahů a také kriminalita v souvislosti s opatřováním prostředků pro nákup drogy.

Pervitin. Tato u nás nejrozšířenější stimulační droga se vyrábí z prekursoru efedrin, který byl poprvé izolován japonským vědcem Akirou Ogatou na počátku 20. stol. Droga byla následně zkoumána v Německu kde ji také firma Temmler Werken v polovině 30. let uvedla na trh. V ČR růst jeho obliby a nelegální výroby nastupuje v 70. letech minulého století. Co se symptomů užívání týče, odkazují na výše podaný výklad o účincích stimulačních drog obecně. Zajímavé je u pervitinu způsob rozvoje tolerance, kde nedochází bezprostředně k navyšování jednotlivých dávek, ale spíše ke zkracování intervalu jejich aplikace.

Kokain. Účinky drogy získávané z rostlin Kokainovníku pravého, pocházejícího z deštných pralesů Jižní Ameriky, znaly již kolem r. 1000 místní kmény, které rostlinu cíleně pěstovaly (nejstarší důkazy pocházejí však z období 3000 let před n. l. – stopy kokainu byly objeveny v mumifikovaných tělech z této doby). Inkové používaly kokain při náboženských obřadech. Španělstí dobyvatelé ho používaly pro zvýšení výkonnosti svých otroků. Pravděpodobně jediným způsobem jeho aplikace bylo tehdy žvýkání. Chemicky byl kokain izolován v roce 1859 (některé zdroje uvádí 1858). Zpočátku se používal jako anestetikum. K nástupu jeho masivnějšího zneužívání dochází koncem 19. století. Využitím jeho účinků v psychiatrii se zabýval i Sigmund Freud a kokainové přísady byly v USA do r. 1906, kdy došlo k jejich zákazu, i součástí některých léků a nápojů (coca-cola). Zneužívání kokainu bylo zprvu doménou bohatých skupin obyvatel. K masovému rozšíření došlo (především v USA) v podobě

tzv. „cracku“, což je levný a velmi nebezpečný derivát kokainu, vznikající jeho tepelnou úpravou. V Evropě je základna uživatelů daleko menší než v USA, avšak i zde v poslední době dochází ke vzrůstu obliby této drogy. Účinky kokainu jsou velmi podobné účinkům pervitinu.

Extáze. Patří mezi syntetické drogy. Účinnou látkou je MDMA (methylamfetamin), přičemž běžná dávka u této drogy se pohybuje mezi 80-150 mg účinné látky. Droga byla původně patentována jako přípravek na hubnutí a do západní Evropy se rozšířila z Anglie v 80. letech. Jedná se o typickou rekreační drogu, která je užívána především mladými lidmi. Dle účinků by ji bylo možno zařadit na rozhraní mezi stimulující drogy a halucinogeny. Při dlouhodobějším užívání přechází závislí často na tvrdší drogy (často pervitin), ačkoli jde v podstatě o amfetamin (přesněji amfetaminový derivát). Účinky nastupují obvykle do 1. hodiny a patří mezi ně v počáteční fázi mírná zmatenost následovaná pocitem klidu, pohody a absence stresu, empatie, zvýšená komunikativnost, mohou se objevit změny vnímání a někdy i halucinace. Fyzická reakce se podobá obecně reakci charakteristické pro stimulující drogy – zvýšený krevní tlak a tepová frekvence, rozšířené zornice a podobně (viz výše). Riziko závislosti je ve srovnání s ostatními stimulujícími drogami obecně nižší. Nebezpečí této „taneční“ drogy je v ovlivnění vegetativního nervstva, což způsobuje mimo jiné absenci pocitu žízně a riziko dehydratace. Ve spojení s návalem energie, kterou je potřeba vybit, a zanedbáním pravidelného pitného režimu může dojít ke kolapsu krevního oběhu, popřípadě i k selhání ledvin. K úmrtím, spočívajících ve fyzických reakcích na drogu, dochází jen výjimečně, spíše může jít o nedopatření způsobená halucinacemi, které droga vyvolává (častá je představa, že uživatel je schopen létat apod., a tak hrozí například pád z výšky).

3.3. Drogy způsobující změny smyslového vnímání

3.3.1. Kanabinoidy

Pěstování kanabinoidních rostlin má ve světě ale i v České republice bohatou historickou tradici. Historické nálezy a vykopávky

svědčí o tom, že **konopí** bylo na našem území známo a pěstování již 3000 let před n. l. Nejodvážnější názory pak uvádějí až období 10.000 let před n. l. V těchto dobách bylo konopí pravděpodobně pěstováno jako stavební izolační materiál, případně pro své léčivé účinky, později pro výrobu oděvů a pravděpodobně je rovněž užívání této drogy v souvislosti s náboženskými obřady. Nejstarší záznamy o užívání jsou z roku 2737 př. n. l. z oblasti Číny – ovšem pouze nepřímé. Konopí se dělí na 2 druhy, a to *sativa* a *indica* a někdy se k nim přiřazuje i třetí druh, *ruderalis*. Marihuana je označení pro usušené listy a svrchní okvětní části těchto druhů konopí s obsahem 0.3 % THC a výše. Účinnou látkou jsou kanabinoidy (v konopí jich je více než 30 druhů), a z nich především THC, jehož koncentrace v rostlině se nejčastěji pohybuje od 2 % u nekultivovaných rostlin, až po 20 % u speciálně šlechtěných odrůd. Mezi nejčastější účinky patří zvýšený apetit, euforie, zkreslení vnímání času a prostoru, sluchové a zrakové iluze, může se objevit nevolnost, zvracení a ojediněle i úzkostné stavy. Účinky jsou často velmi individuálně vnímány, a to podle celkového rozpoložení jedince před požitím drogy a rovněž i vlivy prostředí, ve kterém k užívání drogy dochází, hrají svou roli (tzv. setting). Marihuana je považována za vcelku „bezpečnou“ drogu. Fyzická závislost nebyla pozorována a závislost psychická se vyskytuje u cca 8-10 % dlouhodobých uživatelů, tolerance se rozvíjí pouze v minimální míře, nebyl rovněž zaznamenán případ smrti předávkováním. Marihuana se v ČR těší značné oblibě. Statistiky uvádějí že 20-25 % populace mezi 15-34 lety života má zkušenosti s touto drogou.

Hašiš je koncentrovaná konopná pryskyřice. Podíl účinných látek u něj dosahuje až 40 % a účinky jsou v podstatě totožné s účinky marihuany, avšak díky vyšší koncentraci THC jsou zesíleny (rychlejší nástup, nižší dávka potřebná k dosažení stavu opojení atd.). Mezi rizika spojená s dlouhodobým užíváním kanabinoidů patří zhoršení krátkodobé paměti nebo snížená schopnost soustředit se. THC tedy představuje riziko pro činnosti, pro které jsou tyto schopnosti klíčové (řízení motorových vozidel atd.).

3.3.2. Halucinogeny

Ve starých kulturách byly tyto látky používány k náboženským účelům, a to především pro svou schopnost rozšiřovat vědomí a umožnit tak „spojení s bohy“. Halucinogenní látky jsou obsaženy v řadě rostlin (kaktusy Peyotl, San pedro, Šalvěj divotvorná, Durman aj.), ale i živočichů (Ropucha). Je samozřejmě možné je vyrobit chemickou cestou. V minulosti byly podrobeny rozsáhlému lékařskému výzkumu (u nás např. známé armádní experimenty s LSD v 70. letech), avšak postupně se od nich upouštělo, a tak lékařský potenciál těchto drog zůstal z velké části nevyužit, avšak nyní je lékařský výzkum postupně obnovován.

Růst obliby, především **LSD**, byl zaznamenán v USA v 60. letech v souvislosti s kulturou hippies. Droga se poté rozšířila i do západní Evropy, kde je však v současné době zatlačena do pozadí jinými návykovými látkami. LSD se prodává nejčastěji ve formě papírků napuštěných účinnou látkou nebo ve formě krystalických granulí. Obsah účinné látky a kvalita však velmi kolísá, droga bývá často smíchána s jinými látkami a přísadami. Účinky jsou u malých dávek podobné marihuaně (mírná euforie, čilost, změny vnímání, změny vnímání času a prostoru), při vyšších koncentracích nastupují halucinace, pocity odtržení od reality, nezřídka doprovázené stavy úzkosti a depresí. Při vysokých dávkách může docházet k poruchám myšlení nebo výrazným paranoidním halucinacím a přeludům.

Psilocybin je látka obsažená v houbách rodu lysohlávka, běžně se vyskytující na území ČR. Nelegální organizovaný trh neexistuje, a to vzhledem k poměrně snadné dostupnosti drogy formou volného sběru (spíše se jedná o příležitostné prodeje a darování). Účinky drogy jsou velice podobné LSD. Nebezpečí u lysohlávek spočívá ve vlivu na trávicí trakt (na rozdíl od LSD), u vysokých dávek může dojít k poškození ledvin či jater. Psilocybin ani LSD nevyvolávají závislost v takové formě, jakou známe u jiných drog, a to v tom smyslu, že jejich užívání je spojeno spíše s charakterovými vlastnostmi jedince a jeho způsobem života, než s neodolatelnou potřebou drogu užít. Riziko závislosti je nízké.

Mezi další halucinogeny patří např. DMT, 2C-B, salvinorin a desítky dalších látek, které jsou však minimálně dostupné, a proto se s nimi na běžné drogové scéně prakticky nesetkáváme.

3.3.3. Těkavé látky – organická rozpouštědla

Tato skupina je zastoupena různými typy barviv, rozpouštědel, čistících prostředků a jiných běžně dostupných průmyslových chemikálií (u nás je typickým reprezentantem toulén). Mezi ostatní zneužívané látky tohoto druhu patří např. éter, chloroform nebo tzv. rajský plyn, avšak vzhledem k výskytu těchto látek především v lékařském průmyslu je skupina uživatelů velmi omezena. Výše zmíněný toulén je naopak rozšířen především mezi sociálně slabými vrstvami populace, které nemají často prostředky na pořízení „kvalitnější“ drogy. Tyto látky se aplikují především vdechováním (nejčastěji čicháním ke kusu látky napuštěném substancí – odtud výraz „čichači“). Účinky nastupují velmi rychle, avšak rychle také odeznívají, a to během několika desítek minut. Projevují se poruchami vědomí, oblužením, porušením motorických funkcí, tedy stavy připomínajícími opilost. Delší užívání vede k poruchám chování, agresivitě, ztrátě výkonnosti. Toxicita látek způsobuje poškození jater a ledvin a dále degeneraci mozkové tkáně a její tukové složky. Při aplikaci může rovněž dojít k poleptání sliznic. Co se týče rizika vzniku závislosti, to je např. u toulénu velmi vysoké, potřeba užívání je každodenní. Fyzická závislost není charakteristickým rysem této skupiny drog. Problematika těchto látek spočívá hlavně v jejich snadné dostupnosti, kdy primárním účelem je jejich průmyslové využití, proto si lze těžko představit nějakou formu jejich všeobecného zákazu. Přijetí určitých legislativních opatření (např. zákaz jejich prodeje osobám mladším 18. let) lze však doporučit. Dosavadní úprava, týkající se pouze způsobů registrace těchto látek jejich výrobci, se zdá být nedostatečná/²².

²² Srovnej úpravu dle z. č. 167/1998 Sb.

3.4. Alkohol a tabák

Alkohol a tabák patří mezi legální drogy, avšak důsledky jejich užívání jsou často mnohem horší, než u zakázaných drog. Za svůj status legálních a povolených drog vděčí především svému místu v kulturních návycích společnosti a v nemalé míře též mocné obchodní lobby výrobců těchto látek (nutno ovšem poznamenat, že historické zkušenosti především s alkoholovou prohibicí nebyly příliš úspěšné a vedly spíše k bujení kriminality v souvislosti se snahami obejít zákaz).

Historie obou látek je velmi bohatá. Tabák pěstovali již indiáni na území dnešní Ameriky a cukerné kvašení, při němž vzniká alkohol (chemicky etylalkohol, etanol), je přírodní proces využívaný již v dobách dávných civilizací, jak o tom svědčí historické nálezy. Růst obliby však jak alkohol, tak tabák, zaznamenávají až mnohem později. U tabáku nastává přelom v souvislosti s objevem Ameriky západoverposkými národy, které si tuto drogu velmi rychle oblíbily. Alkohol se těší oblibě snad od nepaměti, avšak k masovému rozšíření dochází až s průmyslovou revolucí a rozvojem dopravy a distribučních sítí, umožňujících obstarat si tuto drogu prakticky komukoli bez větší námahy, kdy nejbližší prodejní místa jsou v drtivé většině vzdálena pouhých pár kroků od našich domovů. Zdravotní důsledky závislosti na těchto látkách jsou však dopodrobna zmapovány až v průběhu 20. století. K definování alkoholismu jako nemoci dochází počátkem 19. století, kdy americký lékař Benjamin Rush rozbil starou představu alkoholika jako hříšného člověka, který se nezřízenému pití oddává v podstatě dobrovolně, což byl velmi důležitý krok, který ovlivnil způsob nazírání na celou problematiku a umožnil rozvoj léčby závislostí/²³. Tabák a kouření byly ještě v první polovině 20. století považovány za v podstatě zdraví neškodné, obrat nastává až v 50. letech.

²³ Rush B. Inquiry into the effects of arden spirits upon human body and mind. Philadelphia, 1805.

Základní členění

Alkoholické nápoje můžeme dělit především dle způsobu výroby a obsahu alkoholu na:

a) pivo. Základní surovinou pro výrobu je ječmen a chmel, obsah alkoholu se pohybuje mezi 2-4 %, avšak speciální druhy mohou mít obsah daleko vyšší.

b) víno, pro jehož výrobu slouží šťáva z kvašených hroznů. Obsah alkoholu bývá mezi 10-12 %.

c) destiláty, vyráběné destilací z nakvašených plodů různých rostlin. Podíl alkoholu se pohybuje nejčastěji v rozmezí 25-55 %, avšak bývá i vyšší.

Mezi tabákové výrobky patří především cigarety, dále doutníky a drcený tabák. Výše uvedené členění je jen základní. Podrobnější členění lze nalézt např. ve společném celním sazebníku EU

Účinky a závislost.

Alkohol. Záleží zde především na množství požití látky a dále na způsobu požití. Nezanedbatelný vliv hrají i osobní predispozice jedince, vliv prostředí, očekávání. Při nižších dávkách působí stimulačně, způsobuje uvolnění, zlepšení nálady a ztrátu zábran, často i agresivitu. Při větších dávkách a pokračující konzumaci se dostavuje především útlum a únava, popřípadě i bezvědomí s rizikem zástavy dechu a oběhu u dávek nad 3g/kg. Závislost a její vznik jsou úměrné dispozičním faktorům každého jedince. Vliv osobních vlastností, zdravotního stavu, kulturního prostředí a dědičných predispozic hrají při vzniku závislosti, jejíž vznik bývá často velmi pozvolný a nepozorovaný, značnou roli. Rozvinutá závislost bývá charakterizována zvýšenou tolerancí, avšak ta se v další fázi postupně snižuje spolu s klesající schopností zatěžovaného organismu metabolizovat alkohol (těžký alkoholik se proto opije již při několika málo pivech). Odvykací stavy se projevují třesavkou, pocením a závratěmi, stavy úzkosti, přechodnými halucinacemi, poruchami spánku, zvýšením krevního tlaku. Dlouhodobým uživatelům hrozí poškození trávicího traktu, cirhóza a rakovina jater, rakovina jícnu, žaludku a tenkého střeva. Může dojít k rozvoji diabetes. Časté bývají

poruchy krvevotvorby a anémie, u mužů dochází k poruchám sexuálních funkcí a někdy i impotenci, u žen pak hrozí poškození plodu. Dochází i k poškození nervového systému. Léčba závislosti (klíčovou úlohu zde hraje psychoterapie) je obtížná a dlouhodobá a jedinou možností je v podstatě doživotní abstinence. V souladu se vším co bylo výše řečeno je v jistém smyslu s podivem, že alkohol je legální drogou. Následky užívání některých jiných zakázaných drog nejsou ani zdaleka tak závažné, jako následky požívání alkoholu.

Tabák. Návykovou látkou u tabáku je rostlinný alkaloid nikotin. Mimo to však cigaretový tabák obsahuje stovky a tisíce zdraví škodlivých látek, z nichž některé (př. berylium, formaldehyd, hydrazin) patří mezi velmi nebezpečné jedy. Co se účinků týče, ty lze rozdělit na akutní účinky (jako podráždění sliznice, bolest hlavy, zvýšený krevní tlak) a dlouhodobé účinky. Mezi tyto patří nervozita, podrážděnost, nesoustředěnost, únava a poruchy spánku. Charakteristická je neovladatelná touha po cigaretě jako výraz silné psychické závislosti na nikotinu. Fyzická závislost se objevuje u asi 60-70 % pravidelných kuřáků. Při léčbě je důležitá především snaha a vůle samotného uživatele (významná je i podpora okolí), která může být podpořena různými doplňkovými odvykacími prostředky, jako jsou nikotinové náplasti a žvýkačky nebo léky. Odborná psychiatrická a psychologická terapie může rovněž podstatným způsobem přispět k léčbě závislosti na tabáku. Stejně jako alkohol, je i tabák legální drogou s obrovskými zdravotními riziky spojenými s jejím užíváním. Více či méně přesné údaje hovoří o až 100 milionech obětí kouření v průběhu 20. století. Každý druhý muž, jemuž je nyní 35 let, se v ČR nedožije věku 70. let, a to především z důvodů kardiovaskulárních a onkologických onemocnění, přičemž kouření tabáku je na 1. místě v úmrtích z tzv. preventabilních příčin (tj. ty, kterým bylo možno předejít)²⁴. Náklady na léčbu jsou enormní. Bylo by vhodné se rovněž zamyslet nad úplným zákazem tabáku a tabákových výrobků nebo alespoň omezení jejich takřka neomezené dostupnosti.

Mezi látky s návykovým účinkem patří také některé druhy léků. Kromě sedativ a hypnotik zmíněných výše např. **analgetika** nebo **anxiolytika** a některé jiné nezařaditelné látky se stimulačním

²⁴ XVI. celostátní konference Společnosti pro návykové nemoci. ČLS JEP 2010, J. Čupka.

účinkem/²⁵. Rozdělení návykových látek do jednotlivých skupin vychází z vědeckého zkoumání těchto látek a může se v detailech lišit, avšak tyto odchylky budou jen minimální. Téma návykových látek je velmi frekventované a i lékařský výzkum této oblasti je velmi bohatý/²⁶.

²⁵ Blíže viz mezinárodní klasifikace nemocí, MKN-10, F13.

²⁶ V této kapitole – kapitola 3, rozdělení návykových látek, – byly použity především následující odborné publikace:

A. Sotolář a kolektiv. *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2002.

K. Kalina a kolektiv. *Drogy a drogové závislosti*. Praha, 2003.

Renata Štablová a kolektiv. *Návykové látky a současnost*. Praha, 2006.

M. Nožina. *Svět drog v Čechách*. Praha, 1997.

4.Drogy a společnost

4.1 Sociologické aspekty závislosti

Negativní vliv užívání drog na společnost je všeobecně znám. S problémy spojené se zneužíváním návykových látek se potýkají prakticky všechny vyspělé země současnosti. Fungování společnosti stojí na určitých pravidlech a vazbách (kulturní dědictví, morální a jiná pravidla, sociální vazby atd.), které se v důsledku užívání a zneužívání drog rozpadají. Namísto řádu a odpovědnosti jedince za svou účast na fungování složitého celku nastupuje letargie, rezignace, lhostejnost k potřebám ostatních a anarchie. Závislý jedinec je vytlačován na okraj společnosti, která se ho snaží jakožto rušivý element izolovat (což je přirozenou reakcí celku na určité ohrožení ze strany takového jedince) a ztěžuje mu tak možnost návratu zpět. Takovýto efekt se přirozeně projevuje u nejtěžších případů. Jednotlivé typy drog a stádium závislosti zde hrají nezanedbatelnou úlohou. Pro nižší stupně závislosti (příležitostní uživatelé) a určité typy zejména tzv. měkkých drog je naopak charakteristické vytváření spřízněných subkultur/²⁷ v rámci společnosti, které nemusí nutně znamenat její zvýšené ohrožení (typicky víkendoví uživatelé drog, kupříkladu na tanečních party, příležitostní uživatelé kokainu z řad společenské smetánky atd.). Velkou roli hrají též osobní predispozice každého jedince.

Jednou z nejvíce ohrožených skupin bývá tradičně mládež. Nízká věk, nedostatečně zakořeněné morální a společenské hodnoty, snaha experimentovat a zkoušet nové a nepoznané a také snížená odolnost vůči vlivům okolí zde hrají klíčové úlohy. Namísto budoucího přínosu mladého člověka pro společnost, do nějž tato vkládá naděje i značné finanční prostředky, nastupuje starost a další náklady na léčbu závislého. Problematika závislosti mladistvých se promítá do dvou hlavních sociálních oblastí charakteristických pro tuto věkovou skupinu, a to školy a rodiny.

Co se první oblasti týče, dochází zde v důsledku vznikající závislosti k zanedbávání povinností, zahálčivému životnímu stylu/^{x28},

27 K drogovým subkulturám blíže viz např. Renata Štablová a kolektiv. *Návykové látky a současnost*. Praha, 2006.

28 M. Hajný. *O rodičích, dětech a drogách*. Grada publishing. Praha, 2001.

vznikají zárodky nebezpečných vazeb na kriminální sféru, a to často prostřednictvím starších a zkušenějších spolužáků. Dochází k drobným krádežím, avšak i k závažnějším jednáním v souvislosti s potřebou opatřit si finanční prostředky pro nákup drogy (loupeže, prostituce). Nejohroženějšími bývají slabé sociální skupiny a jedinci z problémových rodin.

V rodině naopak dochází k zpřetrhání užitečných sociálních vazeb a k izolaci jedince od rodinného prostředí, a to často proti vůli a přirozenému instinktu samotných rodičů, kteří se tak sami dostávají do obtížného společenského postavení (mohou se objevit problémy v zaměstnání a osobním životě. Častá bývá i nepříznivá reakce okolí a kritický názor na někoho, jehož dítě je závislé na drogách. Ztrácejí se cennosti a jiné kapitálové hodnoty, jež si závislý přivlastňuje za účelem nákupu drogy). Řešením u této skupiny je především kvalitní rodinné prostředí a neustálá snaha vysvětlit mladému člověku rizika spojená s užíváním drog, avšak zděděné predispozice hrají také svou roli.

Pokud jde o příčiny, které mohou vést ke zneužívání návykových látek, jedná se především o v rodinném prostředí charakteristické faktory: a) nedostatečné pozornosti nebo problematické reakce ze strany rodičů na chování dítěte, b) narušené či zatížené vztahy mezi dítětem a rodičem, c) chaotické či špatně vymezené vztahy mezi generacemi, d) skryté, nedostatečné či naopak excesivní vyjádření hněvu v rodině, e) závislost v roli prvku, který udržuje v rodině rovnováhu, f) jeden či více závislých členů rodiny/²⁹.

Další ohroženou skupinu představují nezaměstnaní a lidé bez domova, kteří se uchylují k návykovým látkám především ve snaze řešit své osobní problémy. Sociální rizika jsou opět především kriminalita a vyloučení jedince ze společnosti a jeho nulový přínos pro ni.

Páchání trestné činnosti osobami zneužívající návykové látky patří mezi nejnápadnější sociální problémy. Vysoká míra kriminálního chování je mezi drogově závislými běžná/³⁰.

²⁹ K. Kalina a kolektiv. *Drogy a drogové závislosti*. Praha, 2003.

³⁰ M. Gossop. *Léčba problémů spojených se zneužíváním drog*, RB5. UK 2006.

Vliv drogových závislostí se samozřejmě projevuje taktéž v pracovní oblasti, kde může vyústit ve ztrátu zaměstnání a úpadek společenské prestiže, což má neblahý vliv na osobní sféru jedince.

Některé skupiny pevně spojené s užíváním drog se však časem stávají nedílnou součástí společnosti a rovněž součástí kulturního a historického dědictví (př. hippies). U takovýchto skupin může a také často dochází ke vzniku pevných sociálních vazeb, přátelství a známostí/³¹. To však nic nemění na tom že vliv návykových látek na jedince i společnost je obecně negativní.

4.2 Ekonomické aspekty závislosti

Ekonomická rizika představují náklady, které musí společnost vynaložit v souvislosti se zneužíváním návykových látek a dále nepřímé ztráty, tedy v podstatě to, co by drogově závislý jedinec jinak (tj. kdyby nebyl závislý) přinesl společnosti. Z ekonomického pohledu jde tedy o nerealizovaný podíl na HDP společnosti. Tento podíl tvoří podle některých provedených studií/³² 2,7 % až 5 % hrubého národního produktu, i když někteří autoři s takto vysokými hodnotami nesouhlasí/³³. Mezi náklady vynaložené v souvislosti s drogovou problematikou patří především náklady na samotnou léčbu závislosti, dále na prevenci, náklady související s postihem pachatelů trestných činů (náklady vymáhání práva) a v neposlední řadě též náklady na sociální péči.

Významné jsou i daňové úniky v souvislosti s nákupem nelegálního zboží, a to fakt, že pokud by uživatel utratil své peníze za nákup legálního zboží, odvedl by státu daň (např. v roce 2000 se dle odhadů Českého statistického úřadu v ČR spotřebovaly drogy v hodnotě 15 miliard Kč). Ekonomický přínos vyplývající ze zdanění tzv. legálních drog – alkoholu a tabáku – je sice značný, avšak z morálního hlediska je diskutabilní. Situace kdy stát vydělává na závislosti svých občanů lze jen těžko ospravedlnit. V roce 2000 např. je objem výnosů ze spotřebních daní u tabákových výrobků, lihu, piva

31 S. Gaskin. *Vzpomínky na haight ashbury*. Votobia. Praha, 1999.

32 Např. mezinárodně uznávaná studie Single et al., 2001.

33 Např. viz A. Uhl. *Jak maskovat etické otázky ve výzkumu závislosti*. Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti. Úřad vlády ČR, 2008.

a vína celkem 24 miliard 555 miliónů Kč³⁴, přičemž celkové společenské náklady drogových závislostí jsou každoročně mnohem nižší (v roce 1998 – dle studie COI (pro ČR byla tato studie provedena naposled právě v roce 1998) – činili například méně než 3 miliardy³⁵). Stát by měl tyto prostředky vybrané zdaněním uvedených výrobků věnovat na prevenci drogových závislostí v mnohem větší míře³⁶.

Pro vyčíslení ekonomických nákladů drogových závislostí se používají standardizované srovnávací studie. Mezi nejkompexnějšími nástroji bývá uváděna analýza společenských nákladů zneužívání návykových látek. Studie jsou standardizovány, a proto je lze tedy srovnávat i v mezinárodním měřítku, existují rovněž směrnice pro jejich provádění. Tyto studie patří do skupiny COI (cost of illness), které rozlišují:

a) náklady přímé, mezi které patří např. zdravotní péče, náklady prosazování práva, náklady prevence, výzkumu a vzdělávání.

b) náklady nepřímé, a to náklady ztráty produktivity.

c) nehmotné náklady, mezi které patří bolest a utrpení, psychosociální vývoj, ztráta blízkých, rodinné zdraví, snížená kupní síla.

Je tedy vidět, že tyto studie jsou vcelku komplexní a zahrnují prakticky veškeré myslitelné náklady spojené se zneužíváním návykových látek. Studie COI byla v České Republice provedena pro rok 1998 v rámci výzkumného projektu analýzy dopadů novelizace drogové legislativy³⁷, přičemž celkové náklady vynaložené v souvislosti se zneužíváním návykových látek byly vyčísleny na 2 805 520 011 Kč. Nejvyšší položku představovaly náklady na práci policie, a to 1 238 740 724 Kč. Blíže viz tabulka v příloze.

Další studií je studie DHI – drug harm index (index drogových škod), která pracuje s širokou skupinou nákladů způsobených zneužíváním návykových látek. Tyto náklady dělí do jednotlivých skupin a to: a) zdravotní důsledky, b) škody v komunitě, c) trestná činnost proti obyvatelstvu v souvislosti s drogami, d) trestná činnost proti obchodnímu sektoru v souvislosti s drogami. Nejvyšších podílů

34 Česká daňová správa - výsledky činnosti územních F.O. za rok 2000 a 2001, www.mfcr.cz.

35 Studie COI pro ČR v roce 1998.

36 V roce 2002 činily výdaje státního rozpočtu na protidrogovou politiku 203 384 000 Kč., v roce 2008 to bylo 371 935 000 Kč. Státní rozpočet ČR.

37 Analýza dopadů novelizace drogové legislativy, Zábanský et al., 2001.

zde dosahují náklady úmrtí v souvislosti s drogami (21,82 %) a trestná činnost proti obyvatelstvu a proti obchodnímu sektoru, a to konkrétně vloupáním (32,88 %)/³⁸.

Mezi ostatní studie lze zařadit analýzu minimalizace nákladů(CMA), analýzu efektivity nákladů (CEA) nebo analýzu užitečnosti nákladů(CUA).

4.3. Kriminologické aspekty (kriminologie jako vědní disciplína)

Kriminologie je obor zkoumající kriminalitu, tedy páčání trestných činů a dále též pachatele a oběť trestné činnosti. Předmětem jejího zkoumání je také kontrola kriminality, a to především formou návrhů realizace opatření, které jsou výsledkem zkoumání výše zmíněného.

Pokud jde o páčání trestných činů spojených se zneužívání návykových látek, je potřeba rozlišovat jednak trestnou činnost a činy přímé. Sem spadají tzv. drogové delikty dle 283-287 z. č. 40/2009 Sb. (trestní zákoník) a dále by do této skupiny bylo možno zařadit i trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky, trestný čin opilství a trestný čin podání alkoholu dítěti, jak vyplývají z příslušných ustanovení trestního zákoníku, a dále též některé trestné činy z oblasti trestných činů vojenských, tedy obecně trestné činy, u nichž je pojem návyková látka nedílnou součástí jejich skutkové podstaty. Dále je však za trestné činy související s návykovými látkami nutno považovat i trestné činy nepřímé. Mezi tyto patří především trestné činy majetkové povahy, spáchané za účelem opatřit si prostředky pro nákup drogy (krádeže, loupeže apod.) a dále ostatní trestné činy s drogovou kriminalitou související (např. § 217 tr. zák., legalizace výnosů z trestné činnosti nebo § 279 tr. zák., nedovolené ozbrojování). Časté bývá též v souvislosti s přímými trestnými činy, týkajícími se návykových látek, naplnění skutkové podstaty § 367 tr. zák., nepřekažení trestného činu, avšak nezřídka dochází ke konzumpci spolupachatelstvím.

38 Tato čísla konkrétně vychází ze studie DHI, provedené ve Velké Británii v r. 2003. Viz Ziggy MacDonald, online report 24/05, Drugs Analysis and Research Programme, Home Office, www.homeoffice.gov.uk/rds.

Trestnou činností spojenou se zneužíváním návykových látek můžeme členit také dle rozsahu závažnosti/³⁹, a to na:

- 1) trestné činy spojené s mezinárodním obchodem s drogami,
- 2) trestnou činností páchanou především občany ČR nebo občany cizích států v ČR dlouhodobě žijících,
- 3) trestné činy konzumentů návykových látek.

Trestné činy spáchané v souvislosti se zneužíváním návykových látek představují nemalý podíl na celkovém počtu trestných činů. Tyto údaje jsou patrné z policejních statistik. V roce 2009 bylo např. spácháno celkem 1961 trestných činů souvisejících se zneužíváním návykových látek/⁴⁰. Toto číslo přirozeně zahrnuje pouze odhalenou trestnou činností týkající se přímých trestných činů. Číslo udávající celkový počet spáchaných trestných činů (tedy zahrnujících i neodhalenou trestnou činností a nepřímé trestné činy) bude jistě daleko vyšší. Policejní a jiné statistiky týkající se této problematiky mají tedy jen omezenou informační hodnotu, avšak lze si na jejich základě učinit více či méně prokazatelnou představu o vývoji drogové trestné činnosti, o struktuře pachatelů trestných činů dle věku, národnosti a regionů, o počtu trestných činů ve vztahu k jednotlivým drogám atd.

Všechny tyto aspekty jsou předmětem zkoumání a z kriminologického pohledu jsou jistě velmi užitečné. Co se pachatele týče, patří mezi kriminologické aspekty ve vztahu k pachateli zkoumání charakteru a osobních vlastností pachatele, osobní důvody a příčiny páchaní drogových deliktů, struktura pachatelů těchto činů a dále specifické přístupy k léčbě a možnosti zvláštního postihu a zacházení s těmito pachateli.

Z kriminologického hlediska je zajímavý pojem tzv. drogové kariéry nebo také obecná typologie skupin uživatelů drog. Její pochopení a klasifikace jednotlivých stádií umožňuje navrhnout správná řešení pro jednotlivé stupně a skupiny závislých. Co funguje u jedné skupiny, nemusí fungovat u jiné. Např. program výměny injekčních stříkaček a jehel bude fungovat u skupin s rozvinutou drogovou závislostí na opiátech, avšak u skupiny začínajících konzumentů lehkých drog budou mít smysl spíše programy výchovy a

39 A. Marešová, V. Nečada, K. Sluková, J. Sochůrek, P. Zeman. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha, 2003.

40 Výroční zpráva Národní protidrogové centrály za rok 2009.

prevence.

Jednotlivá stádia drogové kariéry jsou následující:

a) první stadium začíná často v pubertálním věku, kdy mladý člověk snáze podléhá vlivům okolí. Hodnotový systém, který by jedince usměrňoval, není doposud zcela vyvinut, což spolu s přirozenou touhou experimentovat přispívá k vyššímu riziku propadnutí drogovým závislostem. „Proces dospívání je mnohokrát konfrontován s nejistotou a s hledáním, přičemž okolí nedává mladému člověku, vstupujícímu do života, návod na řešení existujících problémů“⁴¹. Primární drogová kriminalita se zde objevuje v menší míře, než u dalších stádií drogové kariéry. Ve velké míře se jedná o spotřební držbu malých dávek jednotlivých návykových látek, a to v drtivé většině v zákonem povoleném množství. Velké množství prvokonzumentů začíná experimentovat především s lehkými drogami jako je marihuana, kterou si mohou sami vypěstovat. Někteří zkušenější uživatelé přecházejí poté k distribuci drog, a to buď zprvu zpravidla z vlastních zdrojů v případě drog, jejichž výroba je poměrně snadná, jako pěstování marihuany popř. výroba pervitinu nebo v jistě nepoměrně menším počtu případů napojením na organizovaný zločin v případě tvrdých drog, jako heroin nebo kokain. Tito distributoři poté páchají celou škálu drogových trestných činů. Naopak u prvokonzumentů v tomto stádiu nedochází zpravidla ani k sekundární kriminalitě spojené s užíváním drog, jako jsou krádeže a loupeže za účelem opatření prostředků pro nákup drogy.

b) druhé stadium je charakterizováno cíleným užíváním drog k podpoře intenzivnějších pocitů a zesílených prožitků. „Konzument se snaží prostřednictvím drogy překonávat svoje slabé stránky“⁴². Nemalou roli hraje též pocit příslušnosti konzumenta do určité skupiny. U konzumentů stoupá počet sekundárních trestných činů spojených s drogovou problematikou, neboť potřeba drogy se stává intenzivnější.

c) třetí stadium je charakterizováno užíváním tvrdých drog, neboť měkké drogy již nedostačují. Dochází k zpretrhání sociálních vazeb.

41, 42 J. Hejda. *Drogy*. RAIN Jindřichův Hradec, 2000.

Jedinec užíváním drogy řeší své problémy, které neumí jinak překonat.

d) čtvrté stádium. V tomto stadiu je jednání konzumenta orientováno čistě na získávání drogy. Překonání abstinenčních příznaků je hlavním motivem pro opatření drogy. Toto stádium je velmi nebezpečné jak pro konzumenta samotného (ať už ze zdravotních, sociologických či psychiatrických důvodů), tak pro jeho okolí. Konzument se totiž v souvislosti s potřebou opatřit si drogu, která bývá velmi silná, může dopouštět velmi závažných trestných činů. Rovněž náklady společnosti na takto závislého konzumenta jsou značné.

Tento proces čtyř stádií se logicky může u jednotlivých konzumentů lišit. Je představitelné, že konzument začne přímo s tvrdými drogami nebo že naopak zůstane u pouhého experimentování. Určité obecné zákonitosti zde však platí. Vždy se bude například jednat o postup od prvního ke čtvrtému stádiu, nikoli opačně.

Pokud jde o podmínky zneužívání návykových látek, jsou významné především následující:

a) osobnost: „Strukturu osobnosti tvoří vrozené a získané vlastnosti. Člověk sám je především sociální bytostí, v jeho osobnosti se však také projevuje společenská a biologická podstata“^{/43}. Tyto vlastnosti s největší pravděpodobností hrají roli při vzniku drogových závislostí.

Motivace: Mezi prvky motivace patří odstranění fyzických obtíží, udržení kondice, stimulace smyslů, odstranění úzkosti, emoční uvolnění, posílení sebevědomí, únik z reality atd. „Náchylní na vznik závislosti jsou přitom především psychopati, neurotici, jedinci, kteří mají jiné psychické potíže, bolesti, problémy v mezilidských vztazích“^{/44}.

b) prostředí: Je zřejmé, že prostředí, v němž se jedinec nachází, má významný vliv na utváření závislosti. Vliv školního, rodinného, pracovního, aj. prostředí je třeba brát v úvahu. Jedním ze specifických prostředí s významným vztahem k problematice návykových látek je

c) volný čas: Nedostatek smysluplných aktivit vede ke snaze tato

43, 44 J. Hejda. *Drogy*. RAIN Jindřichův Hradec, 2000.

prázdná místa v osobní sféře jedince nahradit jiným způsobem. Drogy k tomu v řadě případů poskytují lákavou příležitost.

d) podnět: Základní impulsy se jen velmi obtížně definují a jsou u každého jedince individuální, popřípadě se jedná i o kombinaci určitých odlišných podnětů. (Charakteristika procesu drogové závislosti a jeho rozčlenění do jednotlivých stádií a podmínky zneužívání n. látek převzaty z díla Dr. Judr. J. Hejdy, *Drogy*, RAIN Jindřichův Hradec, 2000.)

Z kriminologického hlediska můžeme dále členit uživatele návykových látek na různé skupiny. Jedno z nich jsou ženy.

Problematika zneužívání návykových látek u žen se s postupujícími změnami ve společnosti, s feminizací, apod. stává stále více aktuální. Spoluodpovědnost za narůstající problémy s alkoholem a s jinými drogami mají podle materiálů Světové zdravotnické organizace i socioekonomické změny, ke kterým v zemi dochází⁴⁵. Žena má v dnešní době daleko větší možnost volby mezi rodinou a kariérou a velké množství žen volí kariéru. Zároveň však z přirozených fyziologických příčin touží po rodině. Z těchto konfliktů poté vyplývají dlouhodobé stresové situace, které žena často řeší užíváním drog, především alkoholu. V roce 2009 byl například počet všech problémových uživatelů drog 7811, z toho 2599 žen (33,3 %)/⁴⁶.

Dalším specifickým prostředím je prostředí výkonu trestu odnětí svobody. V penitenciární praxi se setkáváme se dvěma okruhy činností, které jsou zaměřeny na oblast drog. Jde jednak o zamezení přísunu drog do věznic a dále o resocializaci odsouzených, již zneužívání návyk. látek klade nemalou překážku/⁴⁷. Problému zneužívání návykových látek ve věznicích je oproti minulosti mnohem závažnější. Jestliže v hlubší minulosti tvořily osoby závislé na opioidech ve věznicích v západní Evropě jen velmi malou část, dnes tvoří již poměrně silnou skupinu/⁴⁸. Věznice je specifické prostředí, kde je ve své podstatě omezena možnost opatřit si návykovou látku. To v kombinaci s koncentrací sociálně patologických jevů v tomto prostředí vede ke zvýšené poptávce po návykových látkách a napojení

45 *Specifické aspekty zneužívání drog u žen*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha, 2001.

46 Výroční zpráva Hygienické stanice hlavního města Prahy pro rok 2009.

47 Kolektiv autorů. *Česká republika ve světě drog*. Tematický sborník. Praha, 1995.

48 M. Miovský a kolektiv. *Vězeňství a nelegální drogy*. Úřad vlády ČR, 2003.

na vnější organizované sítě obchodníků s nimi.

Pachatele trestných činů páchaných v souvislosti se zneužíváním návykových látek můžeme dále členit na organizátory, kteří často s drogou nepřijdou do fyzického kontaktu, investory, kteří jsou od drogy nejvzdálenější a v podstatě do obchodu s drogami investují peníze jako do každého jiného podnikání, výrobce, kurýry, distributory, atd./⁴⁹. Způsobů členění je celá řada a z kriminologického hlediska mají opět ten význam, že na jejich základě je možno volit vhodné metody zacházení s jednotlivými skupinami těchto pachatelů.

Jednotlivé kriminologické aspekty vyplívají rovněž z příslušných kapitol práce a rovněž také z tabulek uvedených v přílohách.

⁴⁹ *Možnosti trestní justice v protidrogové politice I.*, Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha, 2007.

5. Mezinárodní spolupráce

5.1 Drogy jako globální problém

Přibližně do poloviny 20. stol nebylo zneužívání návykových látek nazíráno jako globální problém. Jednalo se o problematiku lokální, většinou omezenou na území jednotlivých států, které ji upravovaly na národní úrovni, i když již počátkem 20. stol. dochází k prvním snahám o úpravu problému drogových závislostí na mezinárodní úrovni⁵⁰ (viz i dále). V této době se problematikou zabývalo jen omezené množství specialistů. Možnosti nazírání na drogový problém jako na problém globální byly též omezeny v důsledku neustálenosti tak klíčových pojmů jako např. závislost, kdy tato nebyla chápána jako lékařský problém, ale jako problém individuální, vycházející z osobnosti a charakterových vlastností jedince (viz výše kapitola alkohol a tabák jako drogy). Nutno dodat, že v této době v podstatě o globální problém skutečně nešlo, neboť zneužívání drog nebylo rozšířeno v takové míře jako dnes. K tomuto rozšíření zneužívání návykových látek dochází postupně od poloviny 20. stol. Drogy se stávají v mnoha vyspělých zemích vážným společenským problémem. Obchod s drogami se díky postupné globalizaci, rozvoji dopravy a hospodářskému rozvoji států internacionalizuje a vzniká tak potřeba na tento vývoj reagovat v podobě mezinárodní spolupráce.

Od 90. let 20. stol. lze již hovořit o plně globálním problému zneužívání návykových látek. Globalita problému je charakterizována následujícími rysy: a) ovlivňuje všechny země světa, b) každá země zde hraje určitou roli – buď se jedná o zemi producentskou, spotřebitelskou nebo tranzitní, c) žádný člověk nestojí stranou tohoto problému (ten se ve větší či menší míře dotýká určitým způsobem každého jedince), d) problém není možno řešit lokálně, ale je potřeba uplatňovat mezioborový a mezinárodní přístup⁵¹. Globální drogový trh bývá rovněž napojen na jiné globální trhy a to především na trh zbraňový.

50 Např. Haagská konvence z r. 1912, Ženevská konvence z r. 1925, vznik mezinárodní opiové komise r. 1902.

51 A. Sotolář a kolektiv. *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2002.

5.2. Mezinárodní organizace zabývající se problematikou N. Látek

Jak již bylo uvedeno, drogová problematika představuje globální problém, a je proto třeba na ni reagovat v mezinárodním měřítku. Mezi nejvýznamnější organizace zabývající se touto problematikou patří **OSN** (o jejích jednotlivých úmluvách bude pojednáno dále) a v jejím rámci jsou to **Úřad pro drogy a kriminalitu**, dříve Úřad pro kontrolu drog a prevenci zločinnosti, působící od roku 1997, **Komise pro narkotika**, založena roku 1946, **Mezinárodní rada pro kontrolu hromadných látek** a další.

Mezi další organizace, které působí na tomto poli, patří např. **WHO** (World Health Organization), která se zabývá prevencí a působením v oblasti léčby závislostí. Důležitou roli hraje i při určování, které návykové látky by měly podléhat mezinárodní kontrole. **IMO** (Mezinárodní Námořní Organizace), zabývající se prevencí a potíráním pašování drog v souvislosti s námořní dopravou nebo **ICAO** (Mezinárodní Organizace pro Civilní letectví) či **UPU** (Mezinárodní Poštovní Unie), jejichž role je podobná jako IMO. Tento výčet není zdaleka kompletní, mezinárodní drogovou problematikou se zabývá celá řada dalších organizací např. **Interpol** aj.

Mezi nejvýznamnější organizace působící v rámci **Evropské Unie** patří bezesporu **Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogové závislosti**, jehož cílem je mimo jiné koordinace drogových politik jednotlivých členských států, sledování plnění protidrogových strategií EU či poskytování podpory a informací členským státům.

Významná je také tzv. **Pompiduova skupina** (Pompidou group), založena v roce 1971 v rámci Rady Evropy, jejíž hlavní rolí je posilování prevence v oblasti zneužívání návykových látek.

Mezinárodní význam má i **OAS** (Organizace amerických států) a její agentura **CICAD**, založená v roce 1986. Jak již z názvu této organizace vyplývá, je tato organizace aktivní hlavně v oblasti Severní a Jižní Ameriky, přičemž iniciativa je hlavně v rukou USA.

Svou roli sehrávají též mezinárodní nevládní organizace jako jsou **Mezinárodní komise pro alkohol a závislosti na drogách** (přes 80 členských států), **Studenti proti řízení v opilosti** nebo **Mezinárodní partnerství proti zneužívání návykových látek na pracovištích**.

5.3. Mezinárodní smlouvy a úmluvy

Mezi nejstarší mezinárodní dohody v této oblasti patří:

Mezinárodní opiová úmluva, uzavřená v roce 1912 v Haagu. Tato úmluva stavěla na neúspěšné konferenci z roku 1909, která se konala v Šanghaji, a která ztroskotala především na sporu mezi USA a Čínou na jedné a Británií a evropskými státy na druhé straně. Přesto z této konference vzešly 2 (nezávazné) rezoluce a byly stanoveny některé základní principy mezinárodního boje proti drogám.

Mezinárodní opiová úmluva se vztahovala na veškeré tehdy známé drogy (naproti tomu výše zmíněná Šanghajská konference se zabývala pouze opiem) a dělila se na 3 části. První dvě části se týkaly opia (surového a zpracovaného ke kouření), třetí část se zabývala ostatními zakázanými látkami.

Mezinárodní opiová úmluva, Ženeva 1925. Tato úmluva byla vypracována v rámci Společnosti národů, která se na drogovou problematiku zaměřila od počátku (již v roce 1920, na svém prvním shromáždění, založila poradní výbor pro obchod opiem a jinými nebezpečnými drogami). Úmluva zřídila Stálý ústřední komitét, jehož funkcí bylo dohlížet nad systémem statistické kontroly drog, zřízený úmluvou, a shromažďovat statistické údaje týkající se drog. Úmluva také zavedla systém dovozních a vývozních certifikátů pro obchod s drogami za povoleným (především lékařským) účelem.

Úmluva o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek z roku 1931 (opět Ženeva) usilovala o omezení produkce těchto látek pro lékařské a vědecké účely. Byl zaveden systém odhadů týkající se množství potřebných zakázaných látek. Úmluva stanovila omezení výroby, zákazy a omezení vývozu pro stanovené látky a způsob provádění dozoru nad produkcí a distribucí těchto látek v jednotlivých státech. Jako sankce za porušení pravidel úmluvy byla zavedena možnost uvalení dovozního či vývozního embarga na úmluvou zakázané omamné látky.

Dohoda o kontrole kouření opia na dálném východě (Bangkok, 1931). Tato úmluva měla pouze regionální význam a regulovala výrobu a užívání opia, především formou podřízení produkce monopolu státu a zákazy typu omezení prodeje. Jejimi signatáři byly Velká Británie, Indie a Francie.

Úmluva k potlačení nedovoleného obchodu s omamnými látkami (Ženeva, 1936). Jedná se o první mezinárodní úmluvu s prvky z oblasti mezinárodního trestního práva. Úmluva zavádí trestní postih pachatelů, kteří se dopustily jednání definovaných v úmluvě.

Základem moderních úmluv byl vznik OSN, na jehož půdě vzniká celá řada mezinárodních dohod a smluv zabývajících se problematikou návykových látek. Mezi první patří **Protokol z Lake Success** z roku 1946, **Protokol z Paříže** z roku 1948, který zařazuje na seznam zakázaných látek některé nové drogy a zavádí některé nové postupy kontroly a dále **Protokol z New Yorku** z roku 1953, který reaguje na vzrůstající objem nelegálního obchodu s opiem a jeho produkty, a to snahou o omezení produkce máku a omezení výroby opia (dle protokolu např. mohlo vyrábět opium pro export pouze 7 států – Řecko, Turecko, Irán, Indie, Jugoslávie, Bulharsko, SSSR). Stálému ústřednímu komitétu (viz výše) byly svěřeny kontrolní a donucovací pravomoci, včetně možnosti zavést vývozní embargo v případě překročení limitů výroby jednotlivými státy. Ustanovení protokolu byla později z podstatné části nahrazena jednotnou úmluvou z roku 1961 (viz dále).

Mezi nejdůležitější úmluvy zabývajících se problematikou návykových látek vypracovaných na půdě OSN patří:

Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961. Tato úmluva sjednotila dřívější právní úpravu obsaženou v předchozích úmluvách (až na určité výjimky) a zároveň upravila a zjednodušila systém mezinárodní kontroly, kdy konkrétní pravomoci, svěřené jednotlivým orgánům dle dřívějších smluv, byly převedeny a sjednoceny v novém mezinárodním orgánu pro kontrolu omamných látek. V úmluvě nechybí ustanovení týkající se prevence, léčby a rehabilitace. K této úmluvě byl následně roku 1972 přijat **doplňkový protokol**, který posílil pravomoci kontrolního orgánu a zdůraznil také význam mezinárodní spolupráce. Protokol opět zdůraznil význam prevence, léčby a rehabilitace.

Úmluva o psychotropních látkách (Vídeň, 1971). Tato úmluva zahrnuje nově pod zakázané látky širokou paletu průmyslově vyráběných látek, které doposud buďto vůbec nebyly předmětem regulace nebo v důsledku stavu lékařského výzkumu a vývoje nebyly

chápany ve smyslu termínu „psychotropní látka“ tak, jak ho zavádí úmluva. Patří sem různé halucinogeny a simulanty nebo sedativa. Návykové látky byly rozděleny do 4. tříd podle rizika spojeného s jejich užíváním, a to za účelem odstupňování kontroly vztahující se k těmto látkám. Látky byly do těchto tříd rozčleněny na základě posudků Mezinárodní zdravotnické komise.

Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988. Hlavním cílem této úmluvy bylo posílit právní nástroje mezinárodní spolupráce při potlačování obchodu s návykovými látkami. Úmluva jednak rozšiřuje jednání, která jsou účastnické státy povinny ve svém právu kriminalizovat a dále zavádí některé progresivní nástroje a opatření v boji s drogovou kriminalitou, jako jsou konfiskace výnosů z drogové trestné činnosti, zmrazení finančních prostředků na účtech nebo zabavení majetku. Dále usnadňuje orgánům prosazování práva přístup k jinak chráněným osobním údajům pachatelů drogových trestných činů (bankovní záznamy, obchodní záznamy a tajemství, atd.) a také se zabývá zjednodušením právní pomoci mezi jednotlivými orgány činnými v trestním řízení při vyšetřování drogové kriminality. Úmluva tak z velké části spadá do oblasti mezinárodního trestního práva.

Nad dodržováním úmluv OSN, týkajících se problematiky návykových látek, má dohled **Mezinárodní výbor pro kontrolu drog**. Jedná se o kvazi-soudní kontrolní orgán, jež je nezávislý na vládách účastnických států stejně tak jako na řídicích strukturách OSN. Jeho úkolem je pomáhat vládám účastnických států plnit ustanovení jednotlivých úmluv.

Česká Republika je účastníkem všech třech výše zmíněných úmluv/⁵².

5.4. Globální strategie v boji proti drogám

Jednou z nejvýznamnějších organizací zabývajících se bojem proti zneužívání návykových látek je OSN. Globální strategie se proto často vytvářejí na její půdě a vyplývají především z jejich úmluv.

Strategie vyváženého přístupu. Tato strategie vyplývá

52 Vyhl. Ministerstva zahr. věcí č. 47/1965, č. 62/1989 a sdělení Federálního ministerstva zahr. věcí č. 458/1991 a č. 462/1991.

z globálního akčního plánu OSN z roku 1991 a jejím cílem je překonat doposud uplatňovaný princip, který kladl důraz především na zaměření se na stranu nabídky a potlačení nelegálního trhu s drogami. Vyvážený přístup si klade za cíl, aby se pozornost věnovaná prevenci a léčbě (tedy straně poptávky) dostala na stejnou úroveň, jako pozornost věnovaná potírání trhu s drogami. Tento cíl však není možné naplnit ve všech aspektech. Např. finanční náklady na represí budou nutně vyšší než náklady na prevenci a léčbu. Globální akční plán není právně závazný. Poskytuje ale vodítko pro národní strategie boje proti drogám v jednotlivých státech. Na základě strategie vyváženého přístupu byly rozpracovány některé modely protidrogové politiky, a to:

a) model prohibice a represe. Jak název napovídá, zaměřuje se drogová politika vedená tímto modelem především na potlačení užívání veškerých nelegálních látek. Tento model typicky používá jako hlavní argumenty úspěšnosti boje proti drogám údaje o množství zabavených nelegálních látek nebo údaje o počtu odsouzených. V pozadí zájmu naopak zůstávají faktory ovlivňující vznik závislostí, způsoby a možnosti prevence a léčby nebo psychosociologické problémy a jejich řešení.

b) model minimalizace škod je zaměřen na snižování počtu uživatelů drog. Nejde zde tedy o úplné vymícení drogového problému, ale o udržení na přiměřené, pokud možno co nejnižší, úrovni.

c) model ochrany zdraví. Tento model se zaměřuje na minimalizaci zdravotních následků způsobených užíváním drog s důrazem na omezení šíření infekčních chorob (HIV, hepatitis).

d) model kulturní integrace nepovažuje problémy způsobené užíváním návykových látek za mimořádné a staví je na úroveň problémům vyplývajících z užívání legálních drog (alkohol, tabák). K jejich řešení navrhuje obecné postupy vhodné k řešení i jiných zdravotních a sociálních problémů společnosti.

Ze strategie vyváženého přístupu ovšem vyplývají určité problémy a kontroverzní důsledky. Mezi nejdůležitější patří např. postih držení drogy pro vlastní potřebu (uplatňuje se především v rámci modelu prohibice a represe), k jehož problémovým důsledkům patří především aspekty lékařské (závislá osoba váhá vyhledat lékařskou pomoc z obavy před trestním postihem) a také morální (závislé osoby

je potřeba považovat za v podstatě nemocné a trestat je pro tuto nemoc je absurdní).

K dalším strategiím patří strategie harm reduction. Ta se zaměřuje na užší skupinu uživatelů a spočívá především v doprovodných programech, jako jsou zdravotní a sociální programy a pomoc, poradenství, výměny injekčních jehel apod. (u nás se touto činností zabývá např. agentura Drop-in.) Nejde tedy o komplexní strategii, ale spíše o doplněk obecné drogové politiky. Přístup harm reduction má, stejně tak jako i ostatní strategie a modely, jak své zastánce tak odpůrce.

Selektivní přístupy. Jejich podstatou je kontrolované podávání drogy určitým skupinám závislých. Cílem je ochrana zdraví, kulturní integrace a snižování škod drogových závislostí. Patří mezi ně například licencovaný prodej některých drog ve specializovaných prodejnách typu holandského coffee-shop, lékařské podávání heroínu závislým nebo využití určitých typů drog v lékařství (např. LSD v psychiatrii).

Výše zmíněné strategie a přístupy se větší či menší měrou promítají v jednotlivých strategiích (zde ve významu dokument či plán) mezinárodních organizací zabývajících se drogovou problematikou. Pro ČR má v tomto smyslu význam především OSN a její drogová komise (The commission on narcotic drugs – CND). Tato komise je hlavním orgánem pro drogovou politiku OSN a formuluje strategie a plány v této oblasti (ty se poté uplatňují v rámci jednotlivých mezinárodních smluv).

Nemalý význam pro Českou republiku mají v této oblasti i protidrogové strategie EU, které bezesporu ovlivňují drogové politiky jednotlivých členských států tohoto mezinárodního uskupení.

5.4.1. Protidrogová strategie EU (pro období 2005-2012)

Tato strategie byla přijata dne 22. listopadu 2004 Radou EU, a jak je uvedeno v čl. 3 předmluvy, stojí rovněž i na jednotlivých úmluvách OSN, což je důkazem toho, že tato mezinárodní organizace hraje v mezinárodní spolupráci na poli drogové problematiky prvořadou úlohu. Rovněž vychází i z drogové strategie EU pro dřívější období (2000-2004) a také z protidrogového akčního plánu pro toto období

(tedy 2000-2004). Nemalou úlohu při zpracování protidrogové strategie hraje i Evropské monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti (EMCDDA). Strategie stanoví 2 obecné cíle a to:

a) přispívat k dosažení vysoké úrovně ochrany zdraví, blaha a společenské soudržnosti doplňováním činnosti členských států v zájmu prevence, snižování užívání drog, závislosti, jakož i snižování poškození zdraví a společnosti v souvislosti se zneužíváním návykových látek.

b) usilovat o zajištění vysoké úrovně bezpečnosti pro veřejnost přijímáním opatření proti výrobě drog, přeshraničnímu obchodu drogami a zneužívání prekursorů a rovněž prosazovat zesílená preventivní opatření proti zločinům souvisejícím s drogami/⁵³.

Je vidět, že tyto obecné cíle vycházejí z principu vyváženého přístupu a zaměřují pozornost jak na potírání drogové kriminality, tak na prevenci a léčbu. Odkaz na tento princip je uveden v čl. 11 § 1 Strategie, který deklaruje jeho dodržování i v budoucnu. Strategie se dále soustřeďuje na 2. průřezová témata, jimiž jsou mezinárodní spolupráce a výzkum a informace a jejich zpracování. Pro usnadnění provádění strategie se předpokládá vypracování dvou akčních plánů, a to pro období 2005-2008 a 2009-2012. Velká váha je připisována rovněž koordinaci jednotlivých protidrogových politik členských států a zlepšení spolupráce mezi nimi. V § 3 se Strategie zabývá oblastí snižování poptávky, přičemž jako hlavní opatření pro dosažení tohoto cíle uvádí a) zabránění tomu, aby lidé začali drogy užívat, b) zabránění tomu, aby experimentální užívání přerostlo v užívání pravidelné, c) včasná intervence při rizikovém užívání drog, d) poskytování léčebných a podpůrných programů, e) poskytování rehabilitačních programů a opětovné začlenění závislých do společnosti, f) snižování zdravotních a společenských škod způsobených drogami. Jako priority v této oblasti uvádí především zlepšení přístupu k různým preventivním a podpůrným programům. § 4 se naopak zabývá oblastí snižování nabídky (čl. 26) a dále stanoví priority, na které by se měla zaměřit politika EU v oblasti justice a vymáhání práva (čl. 27). Jsou jimi:

a) posílení spolupráce v oblasti vymáhání práva v rámci EU na

⁵³ Čl. 10, § 1, Protidrogová strategie EU pro období 2005-2012.

strategické úrovni, jakož i na úrovni prevence trestné činnosti za účelem zlepšení operativních činností v oblasti drog a zneužívání prekurzorů, pokud jde o otázky výroby (uvnitř EU), přeshraniční obchod s drogami, zločinecké sítě podílející se na těchto činnostech a s nimi spojenou závažnou trestnou činností, přičemž se dbá na zásadu subsidiarity,

b) posílení účinné spolupráce mezi členskými státy při vynucování práva za použití stávajících nástrojů a rámců,

c) prevence a potrestání nezákonného dovozu a vývozu omamných drog a psychotropních látek, včetně směrem na území jiných členských států,

d) zlepšení vynucování práva, trestního vyšetřování a spolupráce v oblasti soudní vědy mezi členskými státy EU (v rámci EU), které mají společné zájmy či čelí stejným problémům ve vztahu k drogám,

e) zesílení úsilí o vynucování práva namířeného na třetí země, zejména země výroby a oblasti, kudy vedou cesty obchodu s drogami (viz čl. 27 Strategie). Strategie rovněž stanoví priority na poli drogové problematiky ve vnějších vztazích (čl. 30).

Tuto snahu o prohloubení role EU v celosvětovém boji proti drogové kriminalitě a jejímu výraznějšímu působení v globálních strukturách, zabývajících se drogovou problematikou, lze jistě chválit. Opačný přístup, tedy snaha řešit tento problém pouze na „domácí půdě“ by byl jistě nesprávný.

Tato protidrogová strategie jistě ovlivnila úpravu a řešení drogové problematiky v jednotlivých členských státech, a odráží tak vývoj prohlubující se spolupráce v této oblasti.

Protidrogové strategie EU mají rovněž vliv na formulování jednotlivých směrnic a nařízení týkající s zneužívání návykových látek. Mezi nejdůležitější patří: nařízení č. 273/2004, o prekursorech drog, nařízení č. 111/2005, stanovící pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi EU a třetími zeměmi, nařízení č. 1277/2005, kterým se stanoví prováděcí pravidla k výše zmíněným nařízením č. 273/2004 a č. 111/2005.

6. Právní úprava návykových látek v ČR

6.1. Historický vývoj

Mezi první komplexní právní předpisy, zabývající se touto problematikou, patřil zákon č. 29/1938 Sb. (tzv. opiový zákon) provádějící mezinárodní úmluvy, a to Mezinárodní opiovou úmluvu z roku 1912, Mezinárodní opiovou úmluvu z roku 1925 a Úmluvu o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek z roku 1931. Do té doby byla tato problematika upravena zákonem č. 128/1923 Sb., který postihoval výrobu, dovoz, prodej, rozdělování, požívání a vývoz, avšak vztahoval se pouze na zpracované opium a na „škváry a veškeré zbytky opia vykouřeného“⁵⁴. Sankcí za porušení zákazů uvedených v zákoně č. 128/1923 Sb. byla pouze pokuta (tyto činy měly povahu přestupků), přičemž tato pokuta mohla být v určitých případech transformována v trest odnětí svobody v délce trvání maximálně 3 měsíce. V případě živnostníků, kteří opakovaně naplnili skutkovou podstatu těchto přestupků, zde bylo možno uložit i sankci v podobě odnětí živnostenského oprávnění.

Drogové přestupky byly upraveny i v již zmíněném zákoně č. 29/1938 Sb. Za ty bylo možno uložit sankci buďto peněžitou v rozsahu 500-50.000 Kč nebo trest odnětí svobody (dle terminologie zákona „uzamčení“) v rozsahu 24h až 5 měsíců. Okresní úřad, ukládající sankci za tyto přestupky, mohl rovněž vyslovit propadnutí zakázané látky, která byla předmětem přestupku. V § 19 byl pak dále upraven přečin, jehož skutková podstata spočívala ve výrobě, přípravě, zpracování, přepracování, přechovávání, držení za účelem prodeje, uvedení do oběhu, nabídnutí, dovezení, vyvezení, provezení nebo zprostředkování obchodu zakázané omamné látky, jejíž definici podával § 1 zákona. Sankcí bylo vězení od 3. měsíců do 3. let a dále možnost uložit peněžitý trest v rozsahu 500-50.000 Kč. Kvalifikovaná skutková podstata u tohoto přečinu spočívala v jeho spáchání ve velkém rozsahu nebo po živnostensku nebo za okolností, způsobujících těžké ublížení na zdraví či smrt člověka nebo pokud jím bylo způsobeno nebezpečí pro život či zdraví lidí ve větším rozsahu.

⁵⁴ § 2 z. č. 128/1923 Sb.

V těchto případech se jednalo o zločin se sankcí odnětí svobody od 1. roku do 5. let a peněžitým trestem v rozmezí 10-100 tisíc Kč. Zákon rovněž trestal výrobu, opatření (a to sobě nebo pro jiného) nebo přechovávání věcí sloužících k neoprávněné výrobě nebo zpracování zakázaných látek. Sankcí bylo v tomto případě vězení od 1. měsíce do 1. roku a peněžitý trest do 5.000 Kč. Trestné bylo i spolčení k činům výše uvedeným.

Dalším významným předpisem upravujícím problematiku zneužívání návykových látek (a to v podobě odpovídající ve větší či menší míře dnešní právní úpravě) byl trestní zákon z roku 1950/⁵⁵. § 197 tohoto zákona prohlašoval za trestnou výrobu, dovoz, vývoz, opatření jinému nebo přechovávání omamné látky či jedu, přičemž sankcí byl trest odnětí svobody v délce trvání až do 5. let nebo trest peněžitý. V § 198 pak prohlašoval za trestnou výrobu, opatření (sobě či jinému) nebo přechovávání předmětů určených pro neoprávněnou výrobu omamných látek či jedů. Sankcí za tento trestný čin bylo odnětí svobody do 3. let. Definice omamných látek a jedů v zákoně uvedena nebyla, neboť § 205 počítal s jejich bližším vymezením v nařízení ministra spravedlnosti. Toto nařízení bylo posléze vydáno pod č. 118/1950 Sb.

Úprava trestního zákona z roku 1950 byla poté přebrána do trestního zákona z roku 1961/⁵⁶, a to pouze s nepatrnými odchylkami týkajícími se např. výše sankcí nebo zavedení nápravných opatření.

Trestní zákon z roku 1961 byl později doplněn významnou novelou, z. č. 175/1990 Sb. Její význam byl spatřován v několika aspektech. Zaprvé byla trestnost činu dle § 187 (nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek) vztažena na psychotropní látky (dříve jen omamné látky a jedy), a to v souvislosti s přistoupením ČR k úmluvě o psychotropních látkách. Dále byla upravena skutková podstata trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek, a to tak, že se napříště neměla vztahovat na osoby, které přechovávaly zakázanou látku pro vlastní potřebu. V neposlední řadě byly též podstatným způsobem zvýšeny trestní sankce pro pachatele těchto drogových trestných činů, což nepochybně souviselo také s přechodem společnosti z centrálně

⁵⁵ Z. č. 80/1950 Sb.
⁵⁶ Z. č. 140/1961 Sb.

plánované na tržně-ekonomickou a obecně s vyšší hrozbou nárůstu drogové kriminality v souvislosti se společenskými změnami. Touto novelou byl také do našeho právního řádu začleněn nový trestný čin dle § 188a, šíření toxikomanie.

Další novela z roku 1998, z. č. 112/1998 Sb., byla opět zavedena trestnost přechovávání omamné a psychotropní látky pro vlastní potřebu, avšak pro tento případ bylo do našeho právního řádu zaveden kontroverzní pojem „množství větší než malé“. Tento pojem nevyhovuje zásadám trestního postihu a represe, kdy pro správnou funkci práva ve společnosti je nutné, aby občané byly schopni určit, jaké jednání je trestné a mohly se ho tak vyvarovat. Ani judikatura nebyla v tomto ohledu příliš úspěšná. Pro interpretaci pojmu „množství větší než malé“ si vzala na pomoc termín „běžná dávka průměrného uživatele“, který je však stejně nevyhovující. Je jen pozitivní skutečností, že pro účely nového trestního zákoníku, z. č. 40/2009 Sb., účinného od 1. 1. 2010, je pojem „množství větší než malé“ přesně definován, a to nejčastěji váhovými hodnotami u jednotlivých typů drog.

Co se historie úpravy návykových látek týče, je možno zmínit ještě z. č. 87/1948 Sb., o potírání alkoholismu, z. č. 120/1962 Sb., o boji proti alkoholismu nebo z. č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi.

6.2 Platná právní úprava

6.2.1. Úprava v Trestním zákoníku

Jádro právní úpravy leží v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen tr. zák.), a to v jeho druhé části a hlavě VII. Tato hlava upravuje, kromě jiných forem obecně nebezpečných jednání, skutkové podstaty trestných činů souvisejících se zneužíváním návykových látek, a to v § 283-287 (pokud dále v této kapitole není za číslem paragrafu uvedeno číslo ani název předpisu, myslí se jím paragraf zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

Objektem těchto trestných činů je zájem na ochraně společnosti a lidí před možným ohrožením vyplývajícím z neodborného a nekontrolovaného nakládání s určitými zákonem definovanými

látkami a rovněž tak zájem na ochraně společnosti před ohrožením plynoucím ze zneužívání těchto látek a s tím související zájem na udržení zdravého sociálního prostředí společnosti uvnitř sebe samé/⁵⁷.

Objektivní stránka vyplývá z příslušných skutkových podstat jednotlivých trestných činů.

Po subjektivní stránce je u drogových trestných činů vyžadováno v základní skutkové podstatě úmyslné jednání pachatele. Jde o trestné činy úmyslné ohrožovací, což znamená, že k jejich dokonání postačuje pouhé ohrožení chráněného zájmu. Jejich následek spočívá ve vyvolání takového reálného nebezpečí, že chybí jen jeden nebo několik málo aktů k tomu, aby nastala porucha/⁵⁸.

Subjektem může být kdokoli, kdo splňuje obecné znaky stanoveného věku a přičetnosti. U mladistvého pachatele se pak vyžaduje i rozumová a mravní vyspělost/⁵⁹. U těchto trestných činů (trestných činů dle § 283 až § 287) se nesetkáme s pojmem speciální subjekt, avšak jiné trestné činy související s problematikou zneužívání návykových látek speciální subjekt vyžadují. Jedná se např. o trestné činy dle § 384, § 385, § 388, jichž se může dopustit pouze voják nebo trestný čin dle § 360, opilství, jehož se může dopustit pouze osoba nepřičetná.

Příprava je trestná u trestného činu dle § 283, avšak nikoli v základní skutkové podstatě, neboť příprava je trestná jen u zvlášť závažných zločinů, u nichž je stanovena horní hranice trestu odnětí svobody nejméně 10 let/⁶⁰. Zároveň musí být příprava za trestnou u příslušného ustanovení výslovně stanovena (viz odst. 5 § 283 tr. zák.).

§ 283, trestný čin nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy.

(1) Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) jako člen organizované skupiny,

b) ač byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán,

⁵⁷ J. Jelínek a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. Leges. Praha, 2009.

⁵⁸ J. Fenyk a kolektiv. *Trestní zákon a trestní řád*. LINDE. Praha, 2010.

⁵⁹ Viz § 5 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

⁶⁰ Srovnej § 20 a § 14 z. č. 40/2009, trestní zákoník.

c) ve značném rozsahu, nebo

d) ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let.

(3) Odnětím svobody na osm až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví,

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch,

c) spáchá-li takový čin ve velkém rozsahu, nebo

d) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti mladšímu patnácti let.

(4) Odnětím svobody na deset až patnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt,

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo

c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

K odstavci 1)

Pro účely tohoto trestného činu (ale i ostatních drogových trestných činů uvedených dále) je třeba definovat jednotlivé klíčové pojmy, z nichž některé byly již vymezeny v úvodní kapitole. Mezi tyto pojmy patří prekursor, což jsou látky uvedené v příloze č. 9 z. č. 168/1998 Sb., o návykových látkách, a dále také roztok nebo směs v jakémkoli fyzikálním stavu obsahující jednu nebo více látek, které jsou uvedeny ve výše zmíněné příloze zákona o návyk. látkách.

Přípravkem obsahujícím omamnou nebo psychotropní látku se rozumí taková fyzikální substance obsahující návykovou látku, která však sama slouží odlišnému účelu. Návyková látka zde tedy hraje roli složky této hlavní látky. Jedná se například o léky a léčiva. Jedem se rozumí látka vymezená v příloze č. 1 nařízení vlády č. 114/1999 Sb.

Základním znakem skutkových podstat bývá rovněž neoprávněnost, již se rozumí protiprávnost, tedy jakékoli jednání, které je zákonem zakázáno. To vyplývá z příslušných právních předpisů. Oprávněné bude například takové zacházení s návykovou látkou, pro které bylo vydáno povolení. Co se výroby týče, je jí v podstatě každý postup, který vede k získání omamné či psychotropní látky, přípravku ji obsahující, prekursoru nebo jedu.

Je nutno upozornit na fakt, že skutková podstata dle § 283 neuvádí jako znak skutkové podstaty trestného činu jakékoli množství zakázané látky. Trestného činu se dopouští kdokoli, kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo

jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává zakázanou látku, a to v jakémkoli, byť minimálním, množství. Trestný čin dle § 283 je proto třeba odlišit od trestného činu dle § 285, který se zabývá pouze pěstováním rostlin obsahujících návykovou látku. Stručně řečeno pro účely trestního zákona je tedy potřeba odlišit pojmy výroba a pěstování, které nejsou totožné/⁶¹.

Samotné pěstování rostliny konopí, kterou zvláštní zákon považuje za omamnou látku ve smyslu § 195 odst. 1 tr. zák. (nyní § 289 odst. 3 tr. zák.), nelze zároveň ztotožňovat s pojmem „výroba“ omamné nebo psychotropní látky podle § 187 tr. zák. (nyní § 283 tr. zák.)/^{x15}.

I zde však nalezneme určité rozpory. Například rostlina konopí je sama o sobě považována za návykovou látku tak, jak to vyplývá ze zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. Pak zde vyvstává otázka, zda pěstování rostliny konopí, a to i v malém množství, nenaplnuje skutkovou podstatu dle § 283, neboť a) rostlina konopí je omamnou látkou a b) trestný čin dle § 283 je možno naplnit i výrobou minimálního množství omamné látky. V praxi však bývají za návykovou látku ve vztahu ke konopí považovány především až sklizené a usušené části rostliny. Postih dle § 283 tak připadá v úvahu jen v případě, že pěstitel se rozhodne získat výstupní produkt vhodný k přímé spotřebě (tedy rostlinu sklídí a popřípadě ji poté dále jinak zpracovává). Pak pro naplnění skutkové podstaty dle § 283 nezáleží na tom, jaké množství tímto postupem získal. I kdyby tedy získal sklizením byť 1 gram (přitom množství větší než malé je u marihuany stanoveno na 15g), pro naplnění skutkové podstaty dle § 283 by to postačovalo/⁶². Samotné pěstování by mohlo být popřípadě považováno za pokus nebo přípravu, avšak bylo by nutno pachateli dokázat, že měl v úmyslu z rostlin vyrobit návykovou látku.

Samotné pěstování rostliny konopí, kterou zvláštní zákon považuje za omamnou látku ve smyslu § 195 odst. 1 tr. zák. (nyní § 289 odst. 3 tr. zák.), nelze zároveň ztotožňovat s pojmem „výroba“ omamné nebo psychotropní látky podle § 187 tr. zák. (nyní § 283 tr. zák.). O výrobu (resp. některou její fázi) by mohlo jít jedině v případech, pokud by rostlina konopí byla sklizena a následně došlo k jejímu neoprávněnému zpracování.....Protože zákon požaduje, aby pachatel

61 Důvodová zpráva k z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

62 Viz také rozhodnutí 18/2007 Sb. rozh. tr.

takovou látku vyrobil, bylo by možno případy, kdy pěstování rostliny konopí sice směřovalo k uskutečnění výroby, avšak z určitých důvodů k ní nedošlo, podle okolností posoudit jako pokus eventuelně přípravu/

63.

Názor, že snaha vypěstovat rostlinu konopí pro vlastní potřebu (tedy za účelem jejího následného sklizení a zpracování na výsledný produkt – marihuanu – pro potřeby vlastní spotřební držby) není možno považovat za případný pokus tr. činu dle § 283, považují za chybný/⁶⁴. Privilegovaná skutková podstata § 285 sice hovoří o pěstování pro „vlastní potřebu“, avšak dle mého názoru pod tento pojem není možno podřadit situaci, kdy osoba začne rostlinu marihuany sklízet, a to jednak vzhledem k výše uvedené nutnosti odlišit pojmy výroba a pěstování ve smyslu § 283 resp. § 285, tak např. i vzhledem k odlišným hraničním kvalifikovaného množství u jednotlivých skutkových podstat. Skutková podstata dle § 283 dokonce ani žádné množství neuvádí. Privilegovanost § 285 totiž spočívá v tom, že nepostihuje osobu, která vypěstuje rostliny, které jsou sami o sobě návykovou látkou/⁶⁵. Proto se osoba, která vypěstované rostliny konopí začne zpracovávat na výsledný produkt (ať už pro sebe či pro jiného) dopouští trestného činu dle § 283, popř. pokusu tohoto trestného činu, a to i v případě, že zde byl úmysl tyto rostliny zpracovat pouze pro svoji potřebu (zde samozřejmě s velmi obtížně dokazovaným úmyslem).

Celková úprava přináší jisté rozporuplné důsledky a nelogičnosti. Např. co se pěstování rostlin obsahujících zakázanou návykovou látku týče (trestný čin dle § 285), to by vzhledem k výše řečenému bylo možno jen pro okrasné účely. Zároveň je v § 284 povolena spotřební držba, avšak, opět vzhledem k výše řečenému, jediný legální (legální vůči uživateli) způsob jak drogu získat je její nákup, neboť jakmile uživatel rostlinu začne sklízet, dopouští se jednání, které je trestné. Pokud tedy například vypěstuji rostlinu konopí a sklidím z ní dejme tomu 14 g produktu-marihuany, dopustím se trestného činu dle § 283. Pokud si však stejné množství koupím od drogového dealera,

63 Rozhodnutí NS ČR R 18/2007.

64 J. Fenyk a kolektiv. *Trestní zákon a trestní řád*. LINDE. Praha, 2010. Str. 1053.

65 Viz příloha č. 3 k z. č. 167/1998 Sb., o návyk. látkách, seznamu IV dle Jednotné úmluvy o omamných látkách (vyhl. č. 47/1965 Sb.).

nedopustím se žádného trestného činu. Tento rozpor měl řešit § 285, avšak neučinil tak, a tak bude tyto nedostatky třeba řešit v rámci aplikační praxe (např. za pomoci § 12/2 trestního zákona a jeho ustanovení o společenské škodlivosti jednání).

K tomu i rozhodnutí NS ČR – R 52/2008: *Jestliže rostlina konopí setého byla pěstována a dále zpracovávána výlučně pro potřeby alternativní léčby, pak s ohledem i na ostatní okolnosti lze učinit závěr, že nedošlo ke spáchání trestného činu.* Takové skutečnosti by totiž měly vliv na společenskou škodlivost případu ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zák./⁶⁶

Termíny dovoz, vývoz, průvoz, nabídnutí, zprostředkování, prodej, opatření a přechovávání jsou, co se týče výkladu, poměrně ustáleny a jejich interpretace nepřináší výraznější problémy.

Odstavce 2), 3) a 4) trestného činu dle § 283 obsahují znaky kvalifikovaných skutkových podstat spojených s vyššími sankcemi.

Odstavec 2)

podmiňuje použití přísnějších trestů (odnětí svobody na 2-10 let, propadnutí majetku) skutečností, že se pachatel dopustí jednání uvedeného v základní skutkové podstatě alternativně buďto:

a) jako člen organizované skupiny, přičemž organizovanou skupinou se rozumí společenství více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, která je zaměřena na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti/⁶⁷

b) ač byl za takový čin v posledních 3 letech odsouzen nebo potrestán. Zde je tedy postižena recidiva a to recidiva speciální (viz. “za takový čin“).

c) ve značném rozsahu. Zda je rozsah potřeba považovat za značný vyplyne z množství nedovoleně vyrobené látky, počtu ohrožených osob, apod./⁶⁸

d) ve větším rozsahu vůči dítěti nebo množstvím větším než malé vůči dítěti mladšímu 15. let. Zde je ochrana rozlišena, pokud jde o dítě mladší 15. let a dítě starší 15. let, tedy dítě ve věku 15-18 let/⁶⁹. Velikost rozsahu se posoudí obdobně jako v případě bodu c).

Ochrana dětí je tedy zpřísněna pokud jde o dítě mladší 15. let. Zde

⁶⁶ J. Fenyk a kolektiv. *Trestní zákon a trestní řád*, viz poznámka pod čarou č. 305, str. 1055..LINDE. Praha, 2010.

⁶⁷ § 129 z. č. 40/2009 Sb. a 53/76 rozh. tr.

⁶⁸ J. Jelínek a kolektiv. *Trestní zákon a trestní řád*. Leges. Praha, 2009.

⁶⁹ § 126 z. č. 40/2009 Sb.

stačí, aby se pachatel dopustil jednání, které spočívá v nabídnutí, zprostředkování, prodeji, opatření jinému, eventuelně přechovávání pro jiného (tedy jednání, která je možno spáchat „vůči“ někomu) v množství větším než malém. U dětí starších 15. let je, co se týče množství návykové látky, potřeba naplnit znak většího rozsahu. Tedy pokud například někdo prodá dítěti staršímu 15. let 20g marihuany (limit 15 pro množství větší než malé), což je množství větší než malé, nemusí to ještě nutně znamenat, že byl spáchán trestný čin většího rozsahu (množství drogy většího rozsahu není zákonem stanoveno) a pachatel tak nebude trestný dle § 283/2d ale dle § 283/1.

§ 283/2d má tak, co se většího rozsahu týče, na mysli pouze dítě starší 15. let, neboť ten, kdo naplní základní skutkovou podstatu ve větším rozsahu vůči dítěti mladšímu 15. let bude trestný dle § 283/3d, a to daleko přísnější trestní sazbou.

Odstavec 3)

Uvádí trestní sankci 8-12 let nebo propadnutí majetku, jímž bude potrestán ten, kdo základní skutkovou podstatu naplní za těchto okolností: a) způsobí těžkou újmu na zdraví/⁷⁰, b) spáchá tento čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch. Zde nehraje roli skutečná výše prospěchu činem získaná, ale pachatelem předpokládaná. Pokud například pachatel předpokládá, že za přechovávání drogy pro jiného (pachatel zde bude např. hrát roli schovatele) mu bude zaplacená částka odpovídající značnému prospěchu (bude mu slíbena), nehraje roli pro kvalifikaci trestného činu dle § 283/3b skutečnost, že částka mu zaplacená bude ve finále nižší. Pro stanovení výše prospěchu při nákupu a následném prodeji bude potřeba pak od částky získané prodejem drogy potřeba odečíst částku, za kterou pachatel drogu nakoupil/⁷¹, c) spáchá li čin ve velkém rozsahu – velikost rozsahu se opět posoudí dle počtu ohrožených osob, množství návykové látky atd., d) vůči dítěti mladšímu 15. let, a to ve větším rozsahu.

Odstavec 4)

Zde jsou uvedeny následující znaky této kvalifikované skutkové podstaty: a) pachatel způsobí těžkou újmu na zdraví nejméně 2 osob

70 § 122 z. č. 40/2009 Sb.

71 Viz také rozhodnutí č. 42/05 Sb. rozh. tr.

nebo smrt, b) pachatel spáchá čin v úmyslu získat pro sebe či pro jiného prospěch velkého rozsahu/⁷², c) spáchá li tento čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech. Zde postačí tedy státy 2 přičemž jedním z nich může být i ČR.

K naplnění znaku „ve více státech“ uvedeného v § 187 odst. 4 písm. c) tr. zák. (nyní § 283 odst. 4 písm. c) tr. zák.) o trestném činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů postačuje, pokud organizovaná skupina působí alespoň ve dvou státech, přičemž jedním z nich může být i Česká republika/⁷³.

Co se týče termínu „ve spojení s organizovanou skupinou“, jedná se např. o situaci, kdy pachatel opakovaně neoprávněně obstarává drogy od blíže neidentifikovatelné osoby na území cizího státu a pak ji následně rozprodává na území České republiky v úzké součinnosti s dalšími dvěma pachateli, na které byli napojeni další distributoři/⁷⁴. Organizovaná skupina viz § 129 tr. zák. Znění § 283 odpovídá, stejně tak jako následující trestné činy týkající se drogové problematiky (§ 283-287), vyhlášeným mezinárodním úmluvám z oblasti drogové problematiky.

Srovnání trestného činu dle § 283 se starší právní úpravou.

V porovnání s dřívější právní úpravou, obsaženou v zákoně č. 140/1961 Sb., je potřeba upozornit na určité zpřísnění trestních sankcí, a to jednak zavedením možnosti postihu pachatele peněžitým trestem v základní skutkové podstatě a dále na zavedení trestu propadnutí majetku u všech kvalifikovaných skutkových podstat a také na zpřísnění sazby trestu odnětí svobody u § 283/4, a to v délce trvání 10-18 let. Starší úprava umožňovala za tento trestný čin (tedy čin dle § 187 zákona č. 140/1961 Sb. – základní skutková podstata identického znění jako u § 283 současné právní úpravy) uložit trest odnětí svobody v maximální výši do 15. let (u § 187/4). Důležitá je i změna týkající se toho, že dle dřívější právní úpravy bylo u kvalifikovaných skutkových podstat u § 187/3a a § 187/4b, týkajících se získání určitého prospěchu (značného popř. velkého rozsahu), nutné pro naplnění skutkové podstaty tento prospěch opravdu získat. Nový trestní zákoník je

⁷² § 138 z. č. 40/2009 Sb.

⁷³ Viz rozh. č. 34/05 Sb. rozh. tr.

⁷⁴ Rozhodnutí VS Olomouc, R 48/2006.

v tomto ohledu přísnější, když se spokojuje s úmyslem takovýto prospěch získat a dále tento prospěch nemusí být vázán jen na samotného pachatele, ale i na osobu odlišnou (viz „získá pro sebe nebo pro jiného“). Dále nový trestní zákoník zavádí u § 283/2b i případ speciální recidivy. Další změna se týká zavedení pojmů značného rozsahu a velkého rozsahu u kvalifikovaných skutkových podstat (starší úprava pracovala pouze s pojmem větší rozsah). Co se týče ochrany dětí, je právní úprava obsažená ve starším trestním zákoníku přísnější. Trestem odnětí svobody v trvání 8-12 let u § 187/3b hrozí pachateli, který spáchá tento trestný čin vůči osobě mladší 15. let. Naopak v novém trestním zákoníku hrozí stejná trestní sankce (s možností uložit alternativně propadnutí majetku) tomu, kdo naplní základní skutkovou podstatu, a to vůči dítěti mladšímu 15. let, avšak pouze ve větším rozsahu. Problémy, které přinášela aplikace úpravy dle staršího trestního zákoníku byly však zjevné – stačilo totiž aby pachatel spáchal trestný čin dle § 187/3b byť v minimálním rozsahu, a přesto mohl být potrestán odnětím svobody v rozsahu 8-12 let, což se nezdá být přiměřené (samozřejmě s možností korigovat bagatelní případy pomocí materiálního pojetí trestného činu). Ochrana dětí je však v trestním zákoníku zajištěna i jinde, např. v § 287 (viz dále).

§ 284, trestný čin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu.

(1) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává v množství větším než malém omamnou látku konopí, pryskyřici z konopí nebo psychotropní látku obsahující jakýkoli tetrahydrokanabinol, izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC), bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává jinou omamnou nebo psychotropní látku než uvedenou v odstavci 1 nebo jed v množství větším než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve větším rozsahu.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve značném rozsahu.

Trestný čin dle § 284 postihuje přechovávání omamné a psychotropní látky či jedu pro vlastní potřebu (tento trestný čin se

nevztahuje na přípravek obsahující omamnou či psychotropní látku ani na prekursor). Z formulace tohoto trestného činu vyplývá rozdělení drog na měkké a tvrdé, kdy v odstavci 1) je postiženo přechovávání konopí a jeho derivátů, a to trestem odnětí svobody až na 1 rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty a v odstavci 2) přechovávání jiné látky než uvedené v odstavci 1), za což hrozí trest odnětí svobody až na 2 léta (ostatní sankce jsou stejné). Nutno ovšem poznamenat, že rozdělení drog na měkké a tvrdé se v naší právní úpravě objevilo již dříve. V odstavci 3) a 4) jsou formulovány znaky kvalifikovaných skutkových podstat, které se liší jen velikostí rozsahu, odst. 3) uvádí větší rozsah, odstavec 4) značný rozsah. K výkladu jednotlivých pojmů skutkové podstaty dle § 284 srovnej výklad výše u § 283. Skutková podstata trestného činu dle § 284 se vztahuje na přechovávání návykové látky pro vlastní potřebu (přechováváním se rozumí jakýkoli způsob držby, tedy nejen případy, kdy pachatel má drogu bezprostředně při sobě. Tato držba musí trvat alespoň po určitou dobu⁷⁵). Přechovávání pro jiného by bylo trestné dle § 283 (viz výše). Jako znak skutkové podstaty je uvedeno již výše diskutované množství větší než malé. Co je množství větší než malé vyplývá z nařízení vlády č. 455/2009 Sb. a nařízení vlády č. 467/2009 Sb. Ustanovení § 284 však neznamena úplnou beztrestnost osoby, která přechovává konopí nebo jinou omamnou či psychotropní látku nebo jed pro vlastní potřebu v malém množství (resp. v množství, které je menší než „množství větší než malé“) v českém právním řádu, neboť toto jednání zůstává stále přestupkem s možností uložit sankci ve formě pokuty do výše 15.000 Kč⁷⁶.

Srovnání trestného činu dle § 284 s dřívější právní úpravou.

Rozdíl oproti § 187a z. č. 140/1961 Sb. je především ve zmiňovaném rozlišení drog na tvrdé a měkké, kdy starší právní úprava mluví o omamné nebo psychotropní látce či jedu, avšak dále nerozlišuje. Shodně s novou právní úpravou hovoří o množství, které je větší než malé, avšak přesné zákonné definice množství většího než malé u jednotlivých drog přineslo až nařízení vlády č. 455/2009 Sb. a

⁷⁵ Rozh. NS ČR č. 5 Tdo 115/2003.

⁷⁶ § 30 z. č. 200/1990 Sb.

467/2009 Sb. Obě tato nařízení jsou účinná však až od 1. 1. 2010, a proto mají význam pouze pro výklad dle nového trestního zákoníku. V minulosti se s tímto pojmem musela vypořádat judikatura. Další rozdíl je v tom, že dle nové právní úpravy je přechovávání trestné v případě přechovávání pro sebe (přechovávání pro jiného bude popř. trestné dle § 283). Starší právní úprava takto nerozlišovala. U kvalifikovaných skutkových podstat je dále odstupňován rozsah spáchání trestného činu, kdy § 284/3 mluví o větším rozsahu a § 284/4 o značném rozsahu. Starší úprava hovořila v § 187a/2 jen o větším rozsahu. Co se sankcí týče, přináší nová úprava jednak přísnější trest odnětí svobody v § 284/4, a to v rozmezí 2-8 let (dle starší úpravy bylo možno uložit maximálně 5 let odnětí svobody, a to v § 187a/2) a dále zavádí nově možnost sankce v podobě propadnutí věci či jiné majetkové hodnoty a sankci zákazu činnosti.

§ 285, nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku.

(1) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém rostlinu konopí, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém houbu nebo jinou rostlinu než uvedenou v odstavci 1 obsahující omamnou nebo psychotropní látku bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(3) Odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve větším rozsahu.

(4) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve značném rozsahu.

Tato skutková podstata byla do našeho právního řádu zavedena nově, a to jako snaha korigovat ustanovení § 283. Vztahuje se na pěstování rostlin obsahujících omamnou či psychotropní látku. Ze skutkové podstaty je patrné rozdělení drog na měkké a tvrdé, když v odstavci 1) je postiženo pěstování konopí a v odstavci 2) pěstování

ostatních rostlin obsahujících omamné či psychotropní látky (např. halucinogen psilocybin u hub rodu lysohlávka).

Základní otázkou je, zde vztah k § 283, a sice to, zda se osoba, která vyrobí drogu - uvažujme zde například konopí - tím, že sklídí a usuší již vypěstovanou rostlinu, dopustí trestného činu nedovolené výroby dle § 283 nebo se v případě, že tak učiní v množství menším než malém, bude její jednání privilegovaně posuzovat dle § 285. Jinak řečeno, je možno pojem pěstování pro vlastní potřebu dle § 285 podřadit pod pojem výroby, tak jak ho má na mysli § 283? Smyslem § 285 jistě mělo být řešení rozporu výše uvedeného, kdy osoba která pěstuje a sklídí konopí pro vlastní potřebu se dopouští trestného činu dle § 283 (viz výše výklad u § 283). Zákonodárce se ustanovením § 285 jistě snažil trestnost pěstování omezit na osoby, které drogu pěstují nikoli pro potřebu vlastní, ale cizí (tedy klasicky prodej). Tudíž ustanovení § 285 mělo být konstruováno jako privilegované vůči § 283 a osoba, která pěstuje (a zároveň posléze zpracuje – tedy to co uvádí § 283 jako výrobu) drogu pro vlastní potřeby by měla být posuzována dle § 285 a v případě, že tak činí v malém množství, by měla být beztrestná (vztah k § 284 zde ponechávám stranou, i když v systematické celkové úpravě návykových látek hraje také svou logickou úlohu)⁷⁷. Z ustanovení § 285/1 však dle mého názoru nelze dovodit, že ten, kdo zpracuje rostlinu konopí na marihuanu – tedy vyrobí drogu – se nedopouští trestného činu dle § 283. § 285 totiž hovoří pouze o pěstování, kdy dovětek „pro vlastní potřebu“ sice implikuje jistý způsob následného užití a tudíž předpokládá i určitý způsob zpracování (tedy výroby), avšak pěstování pro vlastní potřebu není možno považovat za výrobu. Oba pojmy je třeba odlišovat.

Samotné pěstování rostliny konopí, kterou zvláštní zákon považuje za omamnou látku ve smyslu § 195 odst. 1 tr. zák. (nyní § 289 odst. 3 tr. zák.), nelze zároveň ztotožňovat s pojmem „výroba“ omamné nebo psychotropní látky podle § 187 tr. zák. (nyní § 283 tr. zák.). O výrobu (resp. některou její fázi) by mohlo jít jedině v případech, pokud by rostlina konopí byla sklizena a následně došlo k jejímu neoprávněnému zpracování v procesu, v němž by jako vstupní komponent byla dále upravována, a to buď do stavu způsobilého již ke

⁷⁷ Důvodová zpráva k návrhu z. č. 40/2009 Sb.

spotřebě (marihuana), anebo k získání psychotropní látky tetrahydrokanabinolu (THC)/⁷⁸.

Z výše řečeného vyplývá závěr již uvedený, že zpracováním rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku se pachatel dopouští trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamným a psychotropními látkami a jedy dle § 283. Rozpor je opět evidentní, za držení malého množství drogy žádný postih nehrozí, samotné pěstování je zamýšleno jako beztrestné, avšak výroba, tedy fáze mezi pěstováním a držbou, trestná je (stále zde hovoříme pouze o rostlinách obsahujících návykovou či psychotropní látku). Formulace § 285/1 je tedy v tomto ohledu problematická a pokud chtěl zákonodárce skutečně docílit celkově systematicky logické úpravy spotřební držby, měl se vyjádřit jasněji. Přestavitelné by bylo například v § 285/1 za slova „neoprávněně“ vsunout formulaci „za účelem výroby“, tedy ve znění „Kdo neoprávněně za účelem výroby pro vlastní potřebu...“ Pak by posouzení osoby, která vypěstovala rostlinu konopí v množství malém a následně z ní vyrobila drogu – marihuanu – privilegovaně dle § 285 (vůči § 283) nečinilo velké obtíže. Nehledě na to, že takto zpřesněná formulace by odstranila i některé problémy zájmových pěstitelů rostlin (např. pěstitelů kaktusů), kteří vlastní kolikrát daleko více, než malé množství těchto zakázaných rostlin. Pro jejich trestnost by bylo potřeba dokázat, že měli úmysl z nich vyrobit drogu (což by se v praxi ve většině případů rovnalo zjištění, že proces výroby skutečně proběhl – samotný úmysl by se dokazoval obtížněji. Mohlo by se jednat např. o zajištění výrobních zařízení a předmětů k výrobě v místě pěstování rostlin). Zde je však i problém v tom, že samotná rostlina konopí je návykovou látkou. Proto její vypěstování v množství větším než malém může bezezbytku naplnit skutkovou podstatu dle § 283.

Poněvadž rostlina konopí (rod Cannabis) je již sama o sobě omamnou látkou, lze jejím neoprávněným vypěstováním pro vlastní potřebu v množství větším než malém naplnit zákonné znaky skutkové podstaty trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187a odst. 1 tr. zák. (nyní § 285 odst. 1 tr. zák.). Její neoprávněné vypěstování pro jiného je pak

⁷⁸ Viz rozhodnutí NS ČR R 18/2007.

*opatřením omamné látky jinému ve smyslu tohoto zákonného znaku uvedeného v ustanovení § 187 odst. 1 tr. zák. (nyní § 283 odst. 1 tr. zák.)*⁷⁹.

Dále z výše uvedeného vyplývá, že pěstování rostlin obsahujících omamné či psychotropní látky, které jsou samy považovány za návykové látky, není možno podřadit pod skutkovou podstatu dle § 286 tr. zák.

*Neoprávněné vypěstování rostliny konopí setého (Cannabis sativa) nelze považovat za výrobu předmětu určeného k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky...*⁸⁰.

Výklad v trestním zákoně nového trestného činu dle ustanovení § 285 bude úkolem soudní judikatury a je otázkou, jak se tato s celkovou úpravou drogových trestných činů vypořádá. To co bylo řečeno o § 285/1 platí samozřejmě také o odstavci 2 tohoto paragrafu, kdy rozdíl mezi nimi je pouze v druhu rostlin (a ovšem také typu sankcí).

§ 286, výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu.

(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává prekursor nebo jiný předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku, který obsahuje omamnou nebo psychotropní látku, nebo jedu, bude potrestán odnětím svobody až na pět let, peněžitým trestem, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,

b) spáchá-li takový čin ve značném rozsahu,

c) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti, nebo

d) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

Trestný čin dle tohoto ustanovení postihuje přípravky a věci, které se vztahují k výrobě omamné či psychotropní látky, přípravku či jedu. Rozsah těchto věcí je velmi široký, od různého laboratorního vybavení přes chemikálie používané při výrobě po například speciální květináče používané při hydroponím pěstování marihuany. Předmětem určeným k výrobě zakázané látky může být tedy prakticky cokoli. Vždy bude potřeba posoudit roli daného předmětu v celkovém kontextu. Výroba

⁷⁹ Viz rozhodnutí NS ČR R 18/2007.

⁸⁰ Viz rozhodnutí NS ČR R 52/2008.

ani držení takovýchto předmětů není sama o sobě trestná – a ani být nemůže, neboť většina takovýchto předmětů jsou běžné výrobky používané v mnoha oborech lidské činnosti. Musí zde být buď přímý úmysl pachatele předmět užít k výrobě zakázané látky nebo srozumění s tím, že takovýto předmět bude k výrobě takovéto látky použit (tedy úmysl eventuelní, například o prodej takovýchto předmětů ve specializovaných obchodech, tzv. growshopech).

V odstavci 2) jsou pak uvedeny 4 okolnosti, které podmiňují použití zvýšené trestní sazby odnětí svobody (v rozmezí 2-10 let). V souvislosti s tímto trestným činem je potřeba upozornit na problematiku již výše zmíněných growshopů, kde je na jednom místě nabízeno kompletní vybavení pro domácí pěstování rostlin od halogenových zářičů po živné roztoky a hnojiva. Nedůsledná regulace těchto obchodů je příčinou rozmachu domácího pěstování konopí.

V případě, že si pachatel opatří předmět určený k nedovolené výrobě omamných a psychotropních látek právě za účelem uvedené látky vyrábět, bude trestný pro přípravu k trestnému činu dle § 283, avšak pouze u kvalifikovaných skutkových podstat tohoto trestného činu. U základního ustanovení § 283 odst. 1 příprava trestná není.

Viz i R 19/2004 VS Praha: *....Pokud si pachatel opatří takový předmět v úmyslu uvedené látky vyrábět, má přednost použití primárního ustanovení o přípravě k trestnému činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 7 odst. 1 tr. zák. k § 187 odst. 2 až 4 tr. zák. (nyní § 20 odst. 1 tr. zák. k § 283 odst. 2 až 4 tr. zák.).*

Dále, jak již uvedeno výše, není možné považovat vypěstování rostliny konopí setého za výrobu předmětu určeného k nedovolené výrobě omamné či psychotropní látky, neboť konopí je již samo osobě omamnou látkou/⁸¹. Toto pravidlo je jistě též možné vztáhnout i na jiné rostliny obsahující omamné či psychotropní látky, pokud jsou samy o sobě považovány za návykové látky.

Srovnán s právní úpravou dle z.č. 140/1961 Sb.

Znění trestného činu dle § 286 z. č. 40/2009 Sb. je v podstatných rysech shodné s § 188 dle starší právní úpravy. Rozdíly se týkají

⁸¹ Viz také rozhodnutí NS ČR R 52/2008.

především velikosti rozsahu, zavedení kvalifikovaného důvodu spáchání činu pachatelem jako členem organizované skupiny v § 286/2a, který v dřívější úpravě obsažen nebyl a dále vztažení skutkové podstaty i na prekursory (starší úprava hovořila pouze o předmětu).

§ 287, šíření toxikomanie.

(1) Kdo svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) jako člen organizované skupiny,

b) vůči dítěti, nebo

c) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči dítěti mladšímu patnácti let.

Jedná se o trestný čin ohrožovací. K naplnění skutkové podstaty není zapotřebí, aby osoby, vůči nimž ochrana směřuje, byly jednáním pachatele skutečně ovlivněny. Trestný čin je tedy naplněn již samotným sváděním, podporou, podněcováním či šířením/⁸². V základní skutkové podstatě je vymezeno jednání, jímž může být svádění, podpora, podněcování nebo šíření.

Pojmem svádění je třeba rozumět jednání pachatele vyvolávající (nebo schopné vyvolat) u druhé osoby rozhodnutí o zneužití návykové látky. Nejčastěji se bude jednat o slovní přesvědčování, ale může se také jednat např. o předvádění způsobu aplikace, vychvalování účinků návykové látky atd. Svádění v tomto smyslu vykazuje podobnost s pojmem účastenství ve formě návodu dle § 24/1b, avšak sám navedený, na rozdíl od návodu ve výše uvedeném smyslu, nepáchá žádný trestný čin (tedy v případě konzumace drogy navedenou osobou). Svádění se týká jednotlivé konkrétní osoby, popřípadě více takto individuálně určených osob, na rozdíl od podněcování, které se týká blíže neurčeného počtu individuálně nevymezených osob.

Podporováním je chování, jež by jinak mělo znaky účastenství dle § 24/1c tr. zák., a to buďto charakteru fyzického – sem bude spadat

⁸² Rozhodnutí č. 17/99 Sb. rozh. tr.

jednání spočívající v opatření prostředků (injekční jehly, návykové látky samotné, atd.) nebo například přivedení osoby na místo, kde dochází ke zneužívání návykových látek. Psychické podporování pak bude spočívat v radě, utvrzování o správnosti rozhodnutí užít návykovou látku a podobně. U jednotlivých jednání bude třeba posoudit možnost aplikace § 283 (například při opatření návykové látky). Nemožnost stíhat podporující osobu dle § 24 tr. zák. jako účastníka vyplývá z faktu, že znakem účastenství je spáchání trestného činu podporovanou osobou/⁸³, což v případě užití návykové látky nepřipadá v úvahu, neboť užívání samo o sobě není trestné. Sváděním ani podporou není organizovaná pomoc závislým osobám spočívající v rozdávání injekčních stříkaček a čistých jehel nebo jiné obdobné jednání ze strany subjektů tuto činnost vyvíjejících (např. Drop-in). Smyslem těchto aktivit není vyvolat u osoby rozhodnutí vzít si drogu, ale naopak odstranit u závislých některé vedlejší nežádoucí účinky spojené s užíváním návykových látek (šíření infekčních nemocí apod.).

Podněcováním je chování, jímž pachatel hodlá vzbudit u jiných osob rozhodnutí vedoucí ke zneužití návykové látky. Podněcování je určeno blíže neurčeným osobám, a to na rozdíl od svádění (viz výše). Pachatel tedy zamýšlí ovlivnit vícero osob, avšak tento aspekt není nezbytné beze zbytku naplnit. O podněcování by se jednalo i tehdy, kdyby byla ovlivněna byť jedna jediná osoba – např. kdyby si leták svádějící ke zneužívání návykové látky přečetl jeden jediný člověk. Podněcováním bude např. výzva ke konzumaci marihuany při příležitosti setkání zastánců hnutí za legalizace této drogy učiněné veřejně předsedou tohoto hnutí. Svádění bude naopak přesvědčování k užití drogy učiněné osobou vůči svému známému.

Šířením je jakékoli jiné jednání (opět vůči blíže nevymezeným osobám), které je způsobilé vyvolat rozhodnutí směřující ke zneužívání návykových látek.

Skutková podstata dle § 287 postihuje pouze jednání vztahující se k návykové látce mimo alkoholu (co se alkoholu týče, viz dále výklad u § 204). V odstavcích 2) a 3) jsou uvedeny kvalifikované skutkové podstaty. V § 287/2a se trestá pachatel, který spáchal trestný čin uvedený v § 287/1 jako člen organizované skupiny přičemž, ačkoli to

⁸³ § 24 z. č. 40/2009 Sb.

přímo ze znění § 287 nevyplývá, je třeba aby tato organizovaná skupina měla nějaký bližší vztah k činnosti související se zneužíváním návykových látek (typicky např. tzv. drogové mafie). Pokud by se jednalo např. o skupinu vykradačů bytů, těžko bychom dovodily trestnost jejího čelena (který např. v hospodě vychvaluje účinky pervitinu) dle § 287/2a. V § 287/2b a 287/3 je zavedena ochrana dětí, která je opět rozlišena na děti mladší 15. let a děti starší 15. let. Základní skutkovou podstatu je možno naplnit už vůči jedné jediné osobě, která je dítětem. Pokud bychom tedy uvažovaly výše zmíněný příklad shromáždění stoupenců za legalizaci marihuany, stačilo by k trestnosti pachatele dle § 287/3, aby se mezi shromážděnými vyskytovalo jediné dítě mladší 15. let. Ustanovení dle § 287/2c pak postihuje jednání spáchaná prostřednictvím moderních komunikačních prostředků.

Trestný čin šíření toxikomanie je v poměru subsidiarity k trestnému činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 283 tr. zák., neboť při srovnání obou uvedených skutkových podstat je patrné, že oba tyto trestné činy chrání stejné společenské vztahy, jejichž objektem je zájem na ochraně společnosti a lidí proti možnému ohrožení, které vyplývá ze zneužívání návykových látek jiných než alkoholu – viz rozhodnutí NS ČR – 6 Tdo 1497/2003 z 18.2.2004(ASPI).

Srovnání s dřívější právní úpravou.

Základní skutková podstata byla do nového trestního zákoníku převzata ze z. č. 140/1961 Sb. v doslovném znění s tím, že byla vypuštěna sankce peněžitého trestu. Kvalifikované skutkové podstaty byly doplněny o ustanovení o pachateli trestného činu jako členu organizované skupiny a dále o rozdělení ochrany dětí hranicí 15. let věku. Co se sankcí týče, je změna nejvýraznější u dětí mladších 15. let, kde je zavedena sankce odnětí svobody v rozsahu 2-8 let (dle minulého zákona v rozsahu 1-5 let pro osoby mladší 18. let – hranice 15. let neměla dle dřívější právní úpravy význam).

Kromě ustanovení § 283-287, které tvoří jádro právní úpravy zneužívání návykových látek, jsou v trestním zákoníku formulovány další skutkové podstaty trestných činů, které mají vztah k této

problematicke. Jedná se především o ustanovení § 204, podání alkoholu dítěti, § 274, ohrožení pod vlivem návykové látky a § 360, opilství. Dále se k této problematice vztahují i některé činy vojenské (viz dále).

§ 204, podání alkoholu dítěti.

Kdo ve větší míře nebo opakovaně prodá, podá nebo poskytne dítěti alkohol, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

Toto ustanovení postihuje jednání spočívající v prodání, podání či poskytnutí. K naplnění takového jednání postačí i nepřímý úmysl⁸⁴. Trestný čin podání alkoholu dítěti nový zákoník upřesňuje v tom směru, aby postihlo již opakované jednání (nikoli jen soustavné) spočívající v prodání, podání, ale i poskytnutí alkoholu k požívání, kdy pachatel dítěti jen úmyslně umožňuje požívat alkohol, aniž by mu ho přímo prodával nebo podával – a to i jen jedinému dítěti⁸⁵. Pojem prodání nečiní výkladové potíže. Podáním je nutno rozumět konání, které se v podstatě rovná prodání, avšak kdy úplata není z jakéhokoli důvodu poskytnuta. Poskytnutí pak dále zahrnuje i pouhé umožnění získat alkohol do své dispozice. Znakem skutkové podstaty není skutečnost, že dítě alkohol fakticky zkonzumovalo. Prodání, podání, či poskytnutí musí být spácháno buďto ve větší míře nebo opakovaně. Co se pojmu ve větší míře týká, je potřeba jím rozumět takovou míru, která vyvolává již určité znatelně nepříznivé účinky (nesouvislá řeč, oslabení motorických funkcí apod.). Případem větší míry bude však i podání množství nezpůsobilého vyvolat u jedince výše zmíněné účinky skupině více dětí v krátkém časovém úseku⁸⁶. Termín opakovaně pak zakládá recidivu. Zde se tedy může jednat o jakoukoli míru (s vyloučením bagatelních případů za pomoci § 12/2). Opakované jednání také nemusí směřovat vůči jednomu konkrétnímu dítěti. Ustanovení § 204 je ve vztahu subsidiarity vůči § 201, ohrožování výchovy dítěte.

84 Rozhodnutí NS ČR R 54/1980.

85 Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 40/2009 Sb.

86 Viz také rozhodnutí NS ČR R 11/1984.

§ 274, ohrožení pod vlivem návykové látky.

(1) Kdo vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 havárii, dopravní nebo jinou nehodu, jinému ublížení na zdraví nebo větší škodu na cizím majetku nebo jiný závažný následek,

b) spáchá-li takový čin při výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti, při kterých je vliv návykové látky zvláště nebezpečný, zejména řídí-li hromadný dopravní prostředek, nebo

c) byl-li za takový čin v posledních dvou letech odsouzen nebo z výkonu trestu odnětí svobody uloženého za takový čin propuštěn.

Jak již z názvu vyplývá, jedná se o trestný čin ohrožovací. Předpokladem totiž je vykonávání činnosti, při které pachatel mohl ohrozit (život nebo zdraví lidí) nebo způsobit (značnou škodu na majetku) čili jednání, kde postačí pouze možnost vzniku poruchy předvídané. Postihováno je zde chování spočívající ve vykonávání zaměstnání nebo jiné činnosti ve stavu vylučujícím způsobilost. Charakter tohoto stavu bude nutno posuzovat dle účinků (a nikoli množství požití návykové látky), které má návyková látka na konkrétní osobu.

Pro oblast dopravy je na základě poznatků lékařské vědy stanoveno množství alkoholu v krvi, a to 1 promile, při kterém je potřeba konkrétní osobu považovat za nezpůsobilou k výkonu činnosti nebo zaměstnání (zde činnosti v dopravě) tak, jak to uvádí skutková podstata tohoto trestného činu. Lékařská věda zde tedy stanoví určité pomocné vodítko pro stanovení způsobilosti či nezpůsobilosti případného pachatele. Nad touto hranicí bude pachatel považován za nezpůsobilého k vykonávání této činnosti.

Pokud je u řidiče motorového vozidla zjištěno, že v době jízdy měl nejméně jedno promile alkoholu v krvi, pak je v důsledku toho vždy vyloučena jeho způsobilost řídit motorové vozidlo⁸⁷.

To však neznamená, že pod touto hranicí by nemohl být považován rovněž za nezpůsobilého dle § 274/1.

Závěr o naplnění zákonných znaků trestného činu ohrožení pod

⁸⁷ Viz rozhodnutí NS ČR R 26/2008.

vlivem návykové látky dle § 201 odst. 1 tr. zák. (nyní § 274 tr. zák.) je možný též tehdy, je-li v konkrétním případě zjištěno, že i menší množství alkoholu v krvi řidič blížící se hranici jednoho promile vylučovalo jeho způsobilost řídit motorové vozidlo/88.

Vždy záleží na stupni ovlivnění, který bude považován z stav vylučující způsobilost, což vyplyne především ze samotného chování pachatele (řidič při pokusu nastoupit do vozu vrávorá, není schopen zasunout klíčky do zámku, kličkuje po silnici, přejíždí do protisměru apod.).

Na stav vylučující způsobilost k řízení motorového vozidla lze sice usuzovat především z množství alkoholu v krvi řidiče, ale není-li tento údaj k dispozici, je namístě stav vylučující takovou způsobilost vyvodit ze souhrnu ostatních zjištěných okolností. Neexistence výsledku krevní zkoušky na množství alkoholu v krvi zásadně nebrání tomu, aby mohl být jinými důkazy zjištěn stav nezpůsobilosti k řízení motorového vozidla/89.

Zůstává otázkou, zdali je postup vyjádřený i ve výše uvedeném rozhodnutí NS ČR R 26/2008 (tedy považovat osobu, která má v krvi nejméně jedno promile alkoholu vždy za nezpůsobilou ve smyslu § 274 odst. 1 tr. zák.) ve všech případech bezezbytku správný. Osoba, která je uvyklá konzumaci alkoholu, může být totiž i v případech vyšších množství alkoholu v krvi (nad 1 promile) na tom, pokud jde o její ovlivnění touto návykovou látkou mnohem lépe, než dlouhodobý abstinent, u kterého hranice alkoholu v krvi nepřekročí výše zmíněnou hranici jednoho promile. Toto rozhodnutí (NS ČR R 26/2008) rovněž stanoví, že je možno prohlásit osobu za pachatele trestného činu dle § 274 tr. zák. i tehdy, pokud se obsah alkoholu blíží jednomu promile, ale nepřekračuje jej – viz výše. Z toho tedy vyplývá možnost překročit hranici jednoho promile směrem dolů, avšak opačný přístup, tedy osobu s obsahem alkoholu v krvi nad jedno promile nepovažovat za nezpůsobilou, možný není. Správný je dle mého názoru přístup, kdy stav vylučující způsobilost ve smyslu § 274 odst. 1 tr. zák. je potřeba posuzovat dle všech získaných důkazů ve svém souhrnu, tedy jak zkoušky k prokázání alkoholu v krvi, tak i ostatních důkazů jako jsou očitá svědectví o chování pachatele, jeho způsobu jízdy, atd..

88 Viz rozhodnutí NS ČR R 26/2008.

89 Rozhodnutí NS ČR 3 Tdo 80/2009 z 11. 12. 2009.

Pod hranicí 1 promile připadá též v úvahu postih pachatele dle přestupkového zákona/⁹⁰ (tedy za předpokladu, že tato míra ovlivnění neměla za následek vyloučení způsobilosti tak, jak to požaduje § 274/1 tr. zák. – srovnej otrlého pijáka, který je i při vyšších dávkách alkoholu relativně při smyslech a abstinenta po požití jednoho dvanáctistupňového piva). Pachatel musí vykonávat určitou činnost, a to buď zaměstnání nebo jinou činnost. V podstatě se ale jedná o jakoukoli činnost, při níž může dojít k následkům skutkovou podstatou předpokládaných. Těmito následky je buď ohrožení života nebo zdraví lidí – ohrožení jednotlivce tedy nestačí – nebo možnost způsobení značné škody na majetku/⁹¹. V odstavci 2) jsou pak uvedeny okolnosti, při jejichž splnění bude pachatel potrestán zvýšenou sazbou trestu odnětí svobody (6 měsíců až 3 léta) nebo peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.

Jednotlivé pojmy k § 274/2a. Dopravní nehoda je definována zákonem o provozu na pozemních komunikacích a je jí událost v provozu na pozemních komunikacích, např. havárie nebo srážka, která se stala nebo byla započata na pozemní komunikaci a při níž dojde k usmrcení nebo zranění osoby nebo ke škodě na majetku v přímé souvislosti s provozem vozidla v pohybu/⁹². Jiná nehoda je širší pojem vztahující se na jiná jednání v ostatních oblastech lidské činnosti. Havárie je pak jakákoli jiná událost, která nespadá pod pojem nehody a dopravní nehody (př. havárie plynového potrubí, chemická havárie, apod.). Alternativně je možno naplnit v případě § 274/2a základní skutkovou podstatu také ublížením na zdraví jinému – zde je tedy třeba, aby pachatel ohrozil více osob a způsobil ublížení na zdraví/⁹³ alespoň jedné osobě – , způsobením větší škody na cizím majetku nebo způsobením jiného závažného následku.

§ 274/2b. Pojmovým znakem je zde výkon činností, při kterých je vliv návykové látky zvláště nebezpečný. Může to být zaměstnání – zde je rozdíl oproti základní skutkové podstatě, která také předpokládá výkon zaměstnání, v charakteru tohoto zaměstnání (např. opilého stavebního dělníka budeme posuzovat dle § 274/1, opilého pracovníka řízení letového provozu dle § 274/2b) – nebo se může jednat o jinou

⁹⁰ § 22 z. č. 200/1990 Sb.

⁹¹ § 138 z. č. 40/2009 Sb.

⁹² z. č. 361/2000 Sb.

⁹³ § 122 zákona. č. 40/2009 Sb.

činnost – zákon příkladmo vyjmenovává řízení dopravního prostředku, škála těchto činností však není nijak omezena. Za vliv látky značně nebezpečný je třeba považovat vliv, který hrozí způsobením určitého těžšího následku a míra ohrožených zájmů je vyšší.

§ 274/2c pak trestá opětovné spáchání tohoto trestného činu.

Ve vztahu k obecnému ohrožení dle § 272 tr. zák. je § 274 v poměru subsidiarity. U obecného ohrožení musí toto ohrožení bezprostředně hrozit, naproti tomu u § 274 stačí, aby vznikla možnost ohrožení.

§ 360, opilství.

(1) Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí činu jinak trestného, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let; dopustí-li se však činu jinak trestného, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán tímto trestem mírnějším.

(2) Ustanovení odstavce 1, jakož i § 26 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin, nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti.

Konstrukce tohoto trestného činu je velmi problematická. Jeho charakteristickými pojmy jsou nepřičetnost a čin jinak trestný. „Řešení otázek odpovědnosti podle platného trestního zákona za činy spáchané v nepřičetnosti vyvolané pod vlivem návykové látky je v praxi považováno za jeden z nejobtížnějších úkolů“⁹⁴. Problém se zde týká především subjektivní stránky a to zavinění. Pachatel je zde totiž stíhán za čin, který mu dle obecných zásad trestního práva není možno klást za vinu, neboť je nepřičetný (tedy není schopen rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládat své jednání⁹⁵). Zavinění se zde posouvá do doby před spácháním trestného činu, tedy do doby, kdy se pachatel přiváděl do stavu nepřičetnosti a zavinění se zde vztahuje na toto přivedení se do nepřičetného stavu. Jinými slovy, pokud lze přivedení se do stavu nepřičetnosti klást pachateli za vinu, bude odpovědný za čin, jehož se dopustil v nepřičetnosti. Toto přivedení se může být dvojího druhu: buď se jedná o úmyslné přivedení se do stavu nepřičetnosti za účelem spáchání trestného činu (tzv. opilství na kuráž) nebo o nedbalostní přivedení se do stavu nepřičetnosti.

⁹⁴ J. Jelínek a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. Leges. Praha, 2009.

⁹⁵ § 26 z. č. 40/2009 Sb.

Odlišení těchto případů vyvolává v praxi značné problémy, neboť je potřeba pozorně prozkoumat pachatelův psychický vztah k činu spáchanému v nepřičetnosti, a to v souvislosti se všemi psychickými pochody a impulsy a se vši jeho psychickou činností bezprostředně před spácháním trestného činu i v době jeho spáchání/⁹⁶.

Řešit problematiku trestných činů spáchaných v nepřičetnosti způsobené vlivem návykových látek lze v podstatě trojím způsobem:

a) plná odpovědnost za trestný čin, tedy kdy pachatel odpovídá stejně, jako kdyby byl přičetný. Tato koncepce je vzhledem k obecným zásadám odpovědnosti dle mého názoru nepřijatelná. Byla součástí naší právní úpravy do roku 1991 a byla také naukou kritizována/⁹⁷.

b) dnešní právní úprava, kdy pachatel odpovídá za přivedení se do stavu nepřičetnosti a nikoli za čin, kterého se dopustí ve stavu nepřičetnosti.

c) pachatel vzhledem ke své nepřičetnosti neodpovídá za čin, jehož se v tomto stavu dopustil. Tento způsob řešení nejvíce odpovídá zásadám odpovědnosti za zavinění avšak se společenského hlediska je nepřijatelný.

Jak již výše řečeno, uplatňuje se u nás v současné době koncepce b), avšak úprava není prosta problémů. Např. sankce trestu odnětí svobody s horní hranicí 10. let se zdá být příliš vysoká. Tato sankce je navíc provázána se sankcí v ustanovení za čin jinak trestný/⁹⁸. Kvalita tohoto činu jinak trestného tedy bude hrát roli při určení, zda trestný čin opilství bude přečinem, zločinem, či dokonce zvlášť závažným zločinem/⁹⁹. To se projeví i v oblasti trestního práva procesního (např. možnost zkráceného přípravného řízení, odklonů, možnosti rozhodnout trestním příkazem).

K této skutkové podstatě je potřeba dále uvést následující: stav, ve kterém se musí pachatel nacházet je nepřičetnost. Pokud by šlo pouze o zmenšenou přičetnost, nejednalo by se o trestný čin dle tohoto ustanovení.

Ustanovení § 201a tr. zák. (nyní § 360 tr. zák.) o trestném činu opilství nelze použít v případě, že pachatel spáchal trestný čin ve stavu

96 J. Jelínek a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. Leges. Praha, 2009.

97 Např. V. Solnař. *Základy trestní odpovědnosti*, 1. vydání. Academia. Praha, 1972.

98 § 360 odst. 1 (věta za středníkem) z. č. 40/2009 Sb.

99 J. Jelínek a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. Leges. Praha, 2009.

zmenšené přičetnosti/100. Na stupeň přičetnosti pachatele budeme usuzovat dle projevů chování takového pachatele, avšak v trestním řízení bude nutno stupeň přičetnosti stanovit na základě znaleckého posudku.

Nezbytným předpokladem pro posouzení otázky, zda pachatel trestného činu jednal za podmínek ustanovení § 201a tr. zák. (nyní § 360 tr. zák.) o trestném činu opilství, je objektivní zjištění výšky hladiny alkoholu v jeho krvi, které spadá do oboru soudního lékařství. Teprve na základě tohoto, popř. i dalších potřebných zjištění, je možno objasňovat okolnosti významné pro posouzení přičetnosti obviněného znaleckým posudkem z oboru psychiatrie o duševním stavu pachatele/101.

Po subjektivní stránce se, co se týče přivedení se do stavu nepřičetnosti, vyžaduje buďto úmysl nebo nedbalost. Trestní sankce je zde stanovena alternativně, a to tak, že dle § 360/1 je možno uložit trest odnětí svobody v délce trvání 3-10 let, avšak pokud zákon za čin jinak trestný, který pachatel ve stavu nepřičetnosti spáchá, stanoví trest mírnější, bude pachatel potrestán tímto mírnějším trestem, což je jen logické. V odstavci 2) jsou upraveny případy, v nichž se základní skutková podstata nepoužije, a to jednak pokud se pachatel do stavu nepřičetnosti přivede v úmyslu spáchat trestný čin (tedy tzv. opilost na kuráž) nebo spáchá trestný čin z nedbalosti, která spočívá právě v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti. Tuto nedbalost však musí být možno klást pachateli za vinu, což nebude platit v těch případech, kdy pachatel vůbec není schopen, například pro duševní nemoc, odolat nutkání požívat alkoholické nápoje.

Otázka, zda je obviněný pachatel vůbec schopen odolat požívání alkoholických nápojů či nikoli, je rozhodná pro posouzení, zda se do stavu nepřičetnosti přivedl zaviněným (byť i nedbalostním) požitím alkoholických nápojů či nikoliv/102.

Skutková podstata dle § 360 se rovněž nepoužije ve všech těch případech, kdy stav pachatele nedosáhl hranice nepřičetnosti, neboť nepřičetnost je určitý privilegovaný stav, který by jinak vylučoval trestní odpovědnost pachatele.

100 Rozhodnutí NS ČR R 22/1993.

101 Rozhodnutí VS Praha R 46/1994.

Vojenské trestné činy související se zneužíváním návykových látek.

§ 384, vyhýbání se výkonu služby.

(1) Kdo se za nouzového stavu v úmyslu vyhnout se výkonu služby poškodí na zdraví, předstírá nemoc, padělá listinu, zneužije návykovou látku nebo použije jiného úskoku, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

(2) Odnětím svobody na osm až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 za stavu ohrožení státu, za válečného stavu nebo za bojové situace.

Tento trestný čin souvisí s tím, že pod vlivem návykové látky není možno řádně vykonávat vojenskou službu, neboť v souvislosti s ní dochází k jednáním, která vyžadují plnou soustředěnost a v případě její absence může docházet ke značným škodám jak na zdraví, tak na majetku. Dále je významným aspektem rovněž hierarchie vedení a odpovědnost nadřízených za jim svěřené osoby. Skutková podstata se vztahuje pouze na určitý kvalifikovaný stav a to nouze (odstavec 1) nebo stav ohrožení státu, válečný stav či stav bojové situace (odstavec 2))/103. Skutkovou podstatu dle § 384 je možno naplnit pouze úmyslně (viz „kdo se....v úmyslu vyhnout se“).

Sankce za tento trestný čin, zvláště sankce u kvalifikované skutkové podstaty dle § 384/2, se zdá být příliš vysoká. Situace, kdy se voják například za stavu ohrožení opije do bezvědomí, aby nemusel ze skladu vydávat proviant, je jistě daleko méně nebezpečná, než například vražda. Přitom za první hrozí trest odnětí svobody v trvání 8 až 20 let nebo dokonce výjimečný trest, kdežto za druhé, vraždu, trest odnětí svobody 10 až 18 let.

§ 385, vyhýbání se výkonu služby z nedbalosti.

Kdo se za stavu ohrožení státu, za válečného stavu nebo za bojové situace učiní z nedbalosti nezpůsobilým vykonávat službu tím, že zneužije návykovou látku, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

K naplnění této skutkové podstaty postačí nedbalost (a jen nedbalost). Pokud by se pachatel dopustil úmyslného jednání, byl by

103 Čl. 5 a čl. 7 z. č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR a čl. 43 z. č. 1/1993, Ústava ČR.

trestný dle § 384. Tato skutková podstata opět požaduje určitý kvalifikovaný stav, a to shodný s § 384 avšak mimo stavu nouze. Pokud by tedy osoba zneužila návykovou látku z nedbalosti ve stavu nouze, nebyla by trestná dle těchto ustanovení.

§ 388, vyhýbání se výkonu strážní, dozorčí nebo jiné služby.

(1) Kdo se v úmyslu vyhnout se výkonu strážní, dozorčí nebo jiné služby poškodí na zdraví, předstírá nemoc, padělá listinu, zneužije návykovou látku nebo použije jiného úskoku, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až deset let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 za stavu ohrožení státu, za válečného stavu nebo za bojové situace.

Tento trestný čin postihuje zneužití návykové látky v úmyslu vyhnout se strážní, dozorčí či jiné službě. Jde opět o trestný čin úmyslný, který není možno spáchat z nedbalosti.

6.2.2. Úprava v Zákoně o přestupcích

Jádrem právní úpravy obsažené v zákoně č. 200/1990 Sb., zákon o přestupcích (dále ZoP), je § 30, který vypočítává různá jednání, jejichž nebezpečnost nedosahuje takové intenzity, aby je bylo možno prohlásit za trestný čin. Tato jednání jsou často vůči trestným činům vymezena právě touto hranicí nebezpečnosti (klasickým případem je ustanovení § 30/1k zákona o přestupcích a v něm uvedená hranice malého množství, na rozdíl od množství většího než malé, jež bude postihováno dle trestního zákona).

K úpravě obsažené v § 30 přestupkového zákona.

Přestupky na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi

1) Přestupku se dopustí ten, kdo

- a) prodá, podá nebo jinak umožní požití alkoholického nápoje osobě zjevně ovlivněné alkoholickým nápojem nebo jinou návykovou látkou, osobě mladší osmnácti let, osobě, o níž lze mít pochybnost, zda splňuje podmínku věku, nebo osobě o níž ví, že bude vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při níž by mohla ohrozit zdraví lidí nebo poškodit majetek,*
- b) neoprávněně prodá, podá nebo jinak umožní druhé osobě škodlivé užívání jiné návykové látky než jsou omamné látky, psychotropní látky a alkohol,*

c) se nepodrobí opatření postihujícímu nadměrné požívání alkoholických nápojů nebo užívání jiných návykových látek,
d) úmyslně vyrobí líh nebo destilát bez povolení anebo úmyslně líh nebo destilát bez povolení vyrobený přechovává nebo uvádí do oběhu,
e) úmyslně umožňuje požívání alkoholických nápojů nebo užívání jiných návykových látek než látek omamných a psychotropních osobě mladší osmnácti let, ohrožuje-li tím její tělesný nebo mravní vývoj,
f) umožní neoprávněně požívání omamných a psychotropních látek osobě mladší osmnácti let, nejde-li o čin přísněji trestný,
g) požije alkoholický nápoj nebo užije jinou návykovou látku, ačkoliv ví, že bude vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při níž by mohl ohrozit zdraví lidí nebo poškodit majetek,
h) po požití alkoholického nápoje nebo užití jiné návykové látky vykonává činnost uvedenou v písmenu g),
ch) ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil požitím alkoholického nápoje nebo užitím jiné návykové látky, vykonává činnost uvedenou v písmenu g),
i) odepře se podrobit vyšetření, zda není ovlivněn alkoholem nebo jinou návykovou látkou, k němuž byl vyzván podle zvláštního právního předpisu
j) neoprávněně přechovává v malém množství pro svoji potřebu omamnou nebo psychotropní látku,
k) neoprávněně pěstuje pro vlastní potřebu v malém množství rostlinu nebo houbu obsahující omamnou nebo psychotropní látku,
l) prodá jednotlivé cigarety nebo neuzavřené jednotkové balení cigaret,
m) kouří na místech zákonem zakázaných,
n) prodá výrobek podobný tabákovému výrobku, tabákové potřebě ve formě potravinářského výrobku nebo hračky, a nebo podobný alkoholickému nápoji ve formě hračky,
o) prodá tabákový výrobek, tabákovou potřebu nebo alkoholický nápoj v zařízení nebo na akcích určených osobám mladším 18 let,
p) prodá, podá nebo jinak umožní užití tabákového výrobku osobě mladší 18 let nebo neodepře jejich prodej fyzické osobě, o níž lze mít pochybnost, že splňuje podmínku věku.

2) Za přestupek podle odstavce 1 písm. a) až d) lze uložit pokutu do 3 000 Kč, za přestupek podle odstavce 1 písm. e) a f) pokutu do 5 000 Kč a zákaz činnosti do 1 roku, za přestupek podle odstavce 1 písm. g) až i) pokutu od 25 000 Kč do 50 000 Kč a zákaz činnosti od 1 do 2 let a za přestupek podle odstavce 1 písm. j) a k) pokutu do 15 000 Kč.

3) Sankci za přestupek uvedený v odstavci 1 písm. g) až i) lze snížit pod stanovenou hranici jen tehdy, že byl prokázán dechovou zkouškou nebo lékařským vyšetřením obsah alkoholu v krvi v množství pod 0,5 promile a současně nebylo užito žádné jiné návykové látky.

§ 30/1a

Zde je postihován prodej, podání či jiné umožnění požití alkoholického nápoje. Tento přestupek má vztah k ustanovení § 204 tr. zák. Dle § 204 tr. zák. je potřeba, aby pachatel poskytl (prodal, podal či jinak umožnil užití) alkohol dítěti opakovaně či ve větší míře. Naopak dle § 30/1a ZoP postačí již jednotlivé poskytnutí alkoholu, a to v jakékoli míře. Kromě postihu poskytnutí alkoholu dítěti uvádí § 30/1a ještě další osoby, jimž je poskytování alkoholu zakázáno. Jedná se jednak o osobu, která již nějakou návykovou látkou ovlivněna je,

musí však jít o ovlivnění zjevné, na což bude nutno usuzovat především z chování takové osoby. Dále se jedná o osobu, u níž jsou pochybnosti o podmínce věku (tedy hranice 18. let) a dále osobu, o níž ten, kdo ji poskytne alkohol ví, že bude vykonávat činnost, při níž by mohla ohrozit zdraví lidí či poškodit majetek.

§ 30/1b

Toto ustanovení postihuje jiné návykové látky než omamné nebo psychotropní látky nebo alkohol. Bude se jednat například a především o cigarety a ostatní tabákové výrobky

§ 30/1c

Postihuje pachatele, který se nepodrobí opatření postihující nadměrné požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek. Jedná se o jakékoli opatření, avšak především se zde má na mysli omezující opatření dle § 17 ZoP, omezující opatření, které lze uložit pachateli přestupku na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi. Nepodrobení se opatření dle § 30/1c není možno postihovat jako trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí dle trestního zákona, neboť taxativní výčet ustanovení § 337 tr. zák. pro takové řešení neposkytuje oporu.

§ 30/1d

Týká se výroby, přechovávání a uvádění do oběhu lihu či destilátů.

§ 30/1e

Toto ustanovení je, co se alkoholu týče, speciální vůči § 30/1a ZoP, neboť je zde vyžadováno úmyslné jednání a dále též ohrožení tělesného nebo mravního vývoje osoby, vůči níž ochrana dle 30/1e ZoP směřuje. Pokud jde o ohrožení tělesného vývoje, je třeba poznamenat, že toto ohrožení je zřejmě způsobilé vyvolat pouze určité větší množství alkoholu. Pak ale půjde o množství ve větší míře a jednání bude postižitelné jako trestný čin podání alkoholu dítěti dle § 204 tr. zák. Ohrožení mravního vývoje bude v každém jednotlivém případě otázkou diskutabilní. Co se týče užívání jiných návykových látek než omamných a psychotropních (opět např. tabákové výrobky), je 30/1e ZoP ve vztahu speciality k 30/1b ZoP, a to opět vzhledem k aspektům, které byly uvedeny výše (úmysl, ohrožení tělesného nebo mravního vývoje).

§ 30/1f

Stíhá pachatele, který umožní zneužití omamné či psychotropní látky osobě mladší 18. let. Zde je vztah k trestným činům, týkajících se problematiky návykových látek postihovaným dle tr. zák., vymezen především intenzitou jednání pachatele. Trestné činy dle trestního zákoníku předpokládají určitou formu jednání pachatele, tedy jeho aktivitu (například svádění, či podporování, prodej, vývoz, atd.). Naopak přestupek dle § 30/1f ZoP je možno spáchat i nečinností, tedy případy kdy pachatel takové konání – požívání umožňuje, toleruje a nijak proti němu nezasáhne. Pokud by tedy např. začal osobu mladší 18. let k požití návykové látky přemlouvat, jednalo by se již o trestný čin. Hranice trestný čin / přestupek je tedy vymezena způsobem a intenzitou jednání pachatele. 30/1f ZoP také uvádí, že se neuplatní v případech, kdy se jedná o čin přísněji trestný.

§ 30/1g

Postihuje požití alkoholu či jiné návykové látky v situaci, kdy pachatel ví, že bude vykonávat určitou nebezpečnou činnost. Na rozdíl od trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky, který vyžaduje, aby se pachatel ve stavu vylučujícím způsobilost nacházel, postačí u § 30/1g ZoP, aby pachatel požil alkohol či jinou návykovou látku s vědomím, že teprve bude určitou činnost vykonávat. Nezáleží na tom, zda pachatel tuto činnost bude následně skutečně vykonávat (např. když mu zaměstnavatel oznámí, že pro havárii v továrně se jeho pracovní směna ruší).

§ 30/1h

Na rozdíl od § 30/1g ZoP se postihuje již samotné vykonávání činnosti, při níž by mohlo být ohroženo zdraví lidí nebo poškozen majetek. Oproti ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 tr. zák. je zde opět rozdíl v míře ovlivnění pachatele – § 274 tr. zák. vyžaduje stav vylučující způsobilost. Naopak dle § 30/1h ZoP žádná míra ovlivnění stanovena není. Vyžaduje se jen požití alkoholu či návykové látky – tato zásada se odráží v principu nulové tolerance na úseku dopravních přestupků.

Další rozdíl oproti § 274 tr. zák. spočívá v míře ohrožení majetku. Tr. zák. vyžaduje možnost způsobení značné škody na majetku, ZoP pouze možnost poškození majetku.

§ 30/1ch

Rozdíl oproti § 274 tr. zák. je pouze v rozsahu možnosti poškození majetku. Co se týče zdraví a života lidí, mluví § 30/1ch ZoP (stejně jako § 30/1g a 30/1h) pouze o možnosti ohrožení zdraví lidí, avšak výkladem a *minore ad maius* lze dovodit, že ohrožení života bude rovněž praktické. Z výše řečeného vyplývá, že rozdíl mezi § 274 tr.zák. a § 30/1ch ZoP je pouze v míře ohrožení majetku. Pokud zde tedy existuje možnost ohrozit majetek tak, že bude způsobena značná škoda, použije se tr. zák., pokud bude možnost škody na majetku pod touto mírou, použije se ZoP.

§ 30/1i

Tento odstavec upravuje případy, kdy vyšetření, zda osoba není ovlivněna alkoholem nebo jinou návykovou látkou je potřebné pro další eventuelní kroky vedoucí ke stíhání a potrestání pachatele. Toto vyšetření je v drtivé většině případů jediným důkazním prostředkem, kterým lze prokázat, že pachatel byl ovlivněn návykovou látkou.

§ 30/1j

Je zde vztah k § 284 tr. zák. Tento je dán množstvím látky přechovávané pro vlastní potřebu. Stručně vyjádřeno, malé množství zakázané látky = přestupek, větší než malé množství zakázané látky = trestný čin. Mezi tyto zakázané látky patří dle § 284 tr. zák. i jedy. Naproti tomu § 30/1j ZoP hovoří pouze o omamných a psychotropních látkách. Hranice množství malé / větší než malé vyplývá z již zmiňovaných vládních nařízení.

§ 30/1k

Tento odstavec byl do ZoP zaveden v reakci na novou skutkovou podstatu trestného činu nedovoleného pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku dle § 285 tr. zák. Rozlišujícím znakem je opět množství (rostlin obsahujících omamnou či psychotropní látku).

§ 30/1l

Postihuje prodej kusových cigaret. Účel tohoto ustanovení je sporný a je otázkou, zda bylo zavedeno za účelem ochrany zdraví veřejnosti nebo spíše z popudu tabákové lobby.

§ 30/1m

Mezi místa kde je kouření zakázáno patří různá veřejná prostranství a budovy, dopravní prostředky, apod.

§ 30/1n

Ustanovení je zaměřeno na prevenci závislostí na alkoholu a tabákových výrobcích a chrání jednak děti, jednak běžné spotřebitele. Potravinový výrobek podobný tabákovému výrobku bude např. krabička žvýkaček připomínající krabičku cigaret.

§ 30/1o

Toto ustanovení postihuje prodej tabákových výrobků nebo potřeb nebo alkoholických nápojů při příležitosti konání akcí, které jsou určeny osobám mladším 18. let.

§ 30/1p

Postihuje především prodej tabákových výrobků nezletilým.

V odstavci 2) § 30 ZoP jsou pak vymezeny sankce za jednotlivé přestupky. Odstavec 3) umožňuje v případě, že byl prokázán dechovou zkouškou nebo lékařským vyšetřením obsah alkoholu v krvi pachatele v množství pod 0,5 promile a současně nebyla užita jiná návyková látka, snížit sankci za přestupky dle § 30/1g až 30/1i ZoP pod stanovenou hranici.

Další přestupky ve vztahu k návykovým látkám jsou v přestupkovém zákoně upraveny v následujících paragrafech.

§ 22/1b a 22/1c

1) Přestupku se dopustí ten, kdo v provozu na pozemních komunikacích

b) řídí vozidlo nebo jede na zvířeti bezprostředně po požití alkoholického nápoje nebo po užití jiné návykové látky nebo v takové době po požití alkoholického nápoje nebo po užití jiné návykové látky, po kterou je ještě pod jejich vlivem,

c) řídí vozidlo nebo jede na zvířeti ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil požitím alkoholického nápoje nebo užitím jiné návykové látky

Tyto přestupky se týkají případů řízení vozidla nebo jízdy na zvířeti bezprostředně po požití návykové látky nebo v takové době po jejich požití, kdy osoba je pod jejím vlivem, a v případě § 22/1c ZoP ve stavu vylučujícím způsobilost.

§ 22/1d

1) Přestupku se dopustí ten, kdo v provozu na pozemních komunikacích

d) se přes výzvu podle zvláštního právního předpisu odmítne podrobit vyšetření, zda při řízení vozidla nebo jízdě na zvířeti nebyl ovlivněn alkoholem nebo jinou návykovou látkou, ačkoliv takové vyšetření není spojeno s nebezpečím pro jeho zdraví

Upravuje povinnost řidiče podrobit se vyšetření, zda při řízení vozidla nebo jízdě na zvířeti není ovlivněn návykovou látkou.

§ 22/3a

3) Přestupku se dopustí učitel autoškoly, který

a) požil alkoholický nápoj nebo užil návykovou látku během provádění výcviku ve výcvikovém vozidle

Zde se postihuje jednání instruktora autoškoly, který požívá alkohol nebo užívá návykovou látku během výcviku (uplatňováno do důsledku, instruktor se tohoto přestupku dopustí pokud bude v autě při výcviku kouřit cigaretu). Není zde stanovena žádná míra alkoholu či návykové látky. Kromě nebezpečnosti ovlivnění schopností řádně provádět výcvik se tu rovněž jedná o postih nevhodného chování, které by mohlo negativně ovlivnit názor žáka na požívání alkoholických nápojů a jiných návykových látek během jízdy popř. před ní.

§ 22/3b

3) Přestupku se dopustí učitel autoškoly, který

b) prováděl výcvik ve výcvikovém vozidle bezprostředně po požití alkoholického nápoje nebo užití návykové látky, kdy by mohl být ještě pod jejich vlivem

Opět postihuje učitele autoškoly v době provádění výcviku.

Na rozdíl od § 22/3a ZoP se zde předpokládá již určitá možnost ovlivnění instruktora.

§ 22/3c

3) Přestupku se dopustí učitel autoškoly, který

c) prováděl výcvik ve výcvikovém vozidle, jestliže je jeho schopnost k vykonání učitele autoškoly snížena v důsledku jeho zdravotního stavu

Tento přestupek je speciální vůči ustanovení § 22/1d ZoP, které se vztahuje na kohokoli. Naproti tomu § 22/3c ZoP se použije pouze v případě instruktora autoškoly.

Uplatní se zde rovněž zvláštní právní předpis/¹⁰⁴.

§ 29/1e

1) Přestupku se dopustí ten, kdo

e) poruší povinnost při zacházení s omamnými látkami, psychotropními látkami nebo jinými látkami škodlivými zdraví

Povinnosti při zacházení s ve skutkové podstatě zmíněnými látkami vyplývají především ze zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

6.2.3. Právní úprava v ostatních právních předpisech.

Jedná se především o zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. Ten se vztahuje především na zacházení s návykovými látkami, přípravky je obsahující a pomocnými látkami. Upravuje jejich dovoz, vývoz, transit a operace s nimi. Upravuje rovněž proces vydávání povolení, skladování, dopravu, obchod, zneškodňování. V § 15 jsou pak formulována určitá zakázaná jednání, např. umístování zakázaných látek v celních skladech, zasílání zakázaných látek poštou jako běžných zásilek apod. Dále je zakázána reklama na návykové látky, přípravky a prekursory. Zákon rovněž upravuje podmínky způsobilosti k zacházení s návykovými látkami, přípravky a prekursory. § 24-25 upravuje pěstování konopí a koky (zde je nutno přihlídnout k úpravě v novém trestním zákoníku) a dále vývoz a dovoz makoviny. V § 26-33 jsou upraveny ohlašovací povinnosti a evidence, v § 34 a 35 pak kontrola. Zákon rovněž obsahuje sankce aplikované při porušení zákona. Zákon o návykových látkách především transponuje do českého práva mezinárodní úmluvy o návykových látkách, jimiž je ČR vázána.

Dále sem spadá také zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, který nahradil dříve platný zákon č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi. Zákon upravuje především následující otázky: a) opatření omezující

¹⁰⁴ Z. č. 361/2000, o provozu na pozemních komunikacích.

dostupnost alkoholu a tabákových výrobků, b) opatření k předcházení a mírnění škod působených vymezenými látkami, c) organizaci a provádění protidrogové politiky. Upravuje pravidla pro vyšetření, zda osoba není pod vlivem návykové látky (§ 16), činnost záchytných stanic (§ 17), preventivní opatření (§ 18). V hlavě V. pak upravuje organizaci a provádění protidrogové politiky na národní, krajské a místní úrovni. Hlava VI. upravuje sankce.

K drogové problematice se vztahují i některé další zákony jako např. z. č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, z. č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, z. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody (problém drog ve vězeňství je velice závažný) nebo z. č. 283/1991 Sb., o Policii ČR.

Významné jsou rovněž jednotlivé protidrogové politiky a strategie, které formulují obecné zásady a cíle boje proti návykovým látkám. Tyto dokumenty sice nebývají právně závazné, ale formulují zásady a principy, které mají vliv na následnou právní úpravu.

V rámci Evropské Unie jsou rovněž vydávány strategie pro oblast návykových látek (viz kapitola 5.4.1.), které následně ovlivňují národní strategie a protidrogové politiky jednotlivých členských států. EU také vydává sekundární předpisy (právně závazné) týkající se této problematiky (viz výše).

Právní úprava návykových látek není a ani nemůže být statická. Naopak musí pružně reagovat na neustále se měnící situaci v této oblasti a přizpůsobovat se novým potřebám a tyto zohlednit v jednotlivých ustanoveních zákonů a ostatních právních předpisů. Příkladem může být postupná změna v nazírání na uživatele tzv. měkkých drog a reakce na tuto situaci v novém trestním zákoníku (i když se dá říci, že např. v oblasti pěstování především konopných drog pro vlastní potřebu k lékařským a zdravotním účelům má trestní zákoník legislativní nedostatky a dluhy, které by bylo třeba napravit a právní úpravu ještě rozvinout).

7. Srovnání právních úprav ČR a SR

Jádro slovenské úpravy je obsaženo v zákoně č. 300/2005 Z. z., a to v první hlavě druhé části. Jedná se o trestné činy nedovolené výroby omamných a psychotropních látek, jedov nebo prekurzorů, jejich držení a obchodování s nimi v paragrafech 171, 172 a 173 a trestný čin šíření toxikomanie v paragrafu 174. Dále se jedná též o § 175 a trestný čin podání alkoholických nápojů mládeži. Tyto trestné činy jsou zařazeny ve třetím díle první hlavy první části nazvané trestné činy ohrožující život nebo zdraví. Na rozdíl od české právní úpravy, která tzv. drogové delikty zařadila pod trestné činy obecně nebezpečné, dává slovenská úprava přednost tomuto řazení.

V § 289 je pak upraven trestný čin ohrožení pod vplyvom návykovej látky.

Jednotlivé trestné činy dle z. č. 300/2005 Z.z.

§ 171, Trestný čin nedovolené výroby omamných a psychotropních látek, jedov nebo prekurzorů, jejich držení a obchodování s nimi.

(1) Kto neoprávnene prechováva pre vlastnú potrebu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

(2) Odňatím slobody až na päť rokov sa páchatel potrestá, ak neoprávnene prechováva pre vlastnú potrebu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor vo väčšom rozsahu.

Zásadní rozdíl oproti české právní úpravě spočívá v množství látky, při kterém dojde k naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu (jeho ekvivalentem v českém trestním zákoníku je § 284). § 171/1 neuvádí žádné množství zakázané látky, § 171/2 uvádí termín ve větším rozsahu. Zde je nutno použít § 135, který pro účely zákona č. 300/2005 Z. z. a ustanovení § 171 definuje tato množství. V případě § 171/1 půjde tedy dle § 135/1 o množství odpovídající maximálně trojnásobku obvyklé jednorázové dávky a dle § 135/2 (který se použije pro účel odstavce 2) § 171) pak půjde o maximálně 10ti násobek obvyklé jednorázové dávky. Co je to obvyklá jednorázová dávka zákon nedefinuje. Dle slovenské judikatury se však za obvyklou jednorázovou dávku považuje takové množství, které je způsobivé ovlivnit psychiku člověka či představuje nebezpečí pro jeho

zdraví nebo život a je způsobilé též vyvolat návyk uživatele/¹⁰⁵. Minimální hranice obvyklé jednorázové dávky tedy není jednoznačně určena a bude muset být v jednotlivých případech individuálně zkoumána s přihlédnutím ke stupni závislosti jednotlivých uživatelů. Naproti tomu v české právní úpravě jsou od 1. 1. 2010 množství návykových látek pro účely trestního zákoníku stanovena příslušnými nařízeními vlády. Shoda mezi českou a slovenskou úpravou spočívá naopak v tom, že samo užívání návykových látek není postihováno.

Omamné látky jsou ve slovenské právní úpravě definovány z .č. 139/1998 Z. z., a to v souladu s mezinárodními úmluvami OSN. Zde by tedy žádné rozdíly být neměly, neboť česká právní úprava problematiky návykových látek vychází ze stejných mezinárodních úmluv. Česká právní úprava naproti tomu na rozdíl od slovenské rozlišuje rovněž měkké drogy (konopí a jeho deriváty) a ostatní omamné a psychotropní látky nebo jedy. Slovenská úprava se na rozdíl od naší vztahuje také na prekursorory. Další rozdíly spočívají v sankcích a jejich rozsahu.

§ 172, Trestný čin nedovolené výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi.

(1) Kto neoprávnene

- a) vyrobí,*
- b) dovezie, vyvezie, prevezie alebo dá prepraviť,*
- c) kúpi, predá, vymení, zadováži, alebo*
- d) prechováva po akúkoľvek dobu,*
omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor alebo kto takú činnosť sprostredkuje,
potrestá sa odňatím slobody na štyri roky až desať rokov.

(2) Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) a už bol za taký čin odsúdený,*
- b) pre osobu, ktorá sa lieči z drogovej závislosti,*
- c) závažnejším spôsobom konania,*
- d) na chránenej osobe, alebo*
- e) vo väčšom rozsahu.*

(3) Odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť,*
- b) voči osobe mladšej ako pätnásť rokov alebo prostredníctvom takej osoby, alebo*
- c) v značnom rozsahu.*

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu SR č. 24/1998.

- (4) Odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1*
- a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb,*
 - b) ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo*
 - c) vo veľkom rozsahu.*

Tato skutková podstata je více méně shodná s naší právní úpravou trestného činu dle § 283. Rozdíl je v množnosti mnohem tvrdšího postihu dle slovenského trestního zákona. V některých případech je totiž možno potrestat pachatele trestem odnětí svobody v trvání až 25 let nebo dokonce doživotním trestem odnětí svobody (viz § 172/4). Naše právní úprava připouští trest odnětí svobody v maximální délce trvání 18 let, avšak oproti slovenské úpravě zavádí i jiné tresty – propadnutí majetku, peněžité tresty. Kvalifikované skutkové podstaty dle odstavců 2), 3) a 4) pak uvádějí některé okolnosti, které česká právní úprava neobsahuje (např. naplní-li pachatel základní skutkovou podstatu vůči osobě, která se léčí z drogových závislostí) a jejichž zavedení by naší právní úpravě jistě neuškodilo. Takovéto okolnosti se však uplatní i v naší právní úpravě, a to v rámci obecných ustanovení o ukládání trestů.

§ 173, Trestný čin nedovolené výroby omamných a psychotropných látek, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi.

- (1) Kto vyrobí, sebe alebo inému zadováži alebo prechováva predmet určený na nedovolenú výrobu omamnej látky, psychotropnej látky, jedu a prekurzora, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.*
- (2) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného väčší prospech.*
- (3) Odňatím slobody na štyri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného značný prospech.*
- (4) Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného prospech veľkého rozsahu.*

Opět zde neexistují podstatné rozdíly mezi oběma úpravami (ekvivalentem tohoto trestného činu v naší právní úpravě je § 286). Slovenská úprava opět umožňuje uložení přísnějších trestů odnětí svobody, česká naopak uložení i jiných druhů trestů (peněžitý trest, zákaz činnosti, propadnutí věci či jiné majetkové hodnoty). Kvalifikovaná skutková podstata dle našeho § 286/2 umožňuje

postihnout i další okolnosti, naproti tomu slovenská úprav kvalifikovaných skutkových podstat tohoto trestného činu rozlišuje pouze na základě velikosti prospěchu získaného.

§ 174, Trestný čin šírenie toxikománie.

(1) Kto zvádza iného na zneužívanie inej návykovej látky než alkoholu alebo ho v tom podporuje alebo kto zneužívanie takej látky inak podnecuje alebo šíri, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) voči chránenej osobe, alebo

b) verejne.

Skutková podstata je opět shodná s naší úpravou trestného činu šíření toxikománie podle § 287. Rozdíly jsou však opět ve výši a druhu sankcí a dále také v jednáních postihovaných dle kvalifikované skutkové podstaty.

§ 175, Podávanie alkoholických nápojov mládeži.

Kto sústavne podáva alebo vo väčšom množstve podá osobe mladšej ako osemnásť rokov alkoholické nápoje, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

Rozdíl oproti našemu § 204 je opět pouze v přísnější sankci. Dle slovenské právní úpravy je možno uložit trest odnětí svobody až na 3 roky, dle české v délce trvání maximálně 1. rok. Určitý rozdíl je i v definici jednání, kdy česká úprava postihuje prodej, podání a poskytnutí, zatímco slovenská úprava hovoří jen o podání i když veškerá možná jednání, spadající pod prodej, podání nebo poskytnutí bude patrně možno bez větších problémů podřadit pod pojem podání uvedený ve slovenské úpravě. U tohoto trestného činu je důležité vymezit pojem alkoholický nápoj. Dle slovenské úpravy se jím má na mysli lihovina, destilát, pivo a jiný nápoj, který obsahuje více než 0,75 objemového procenta alkoholu/¹⁰⁶. Definice dle zákona č. 379/2005 Sb. naší právní úpravy je v podstatě totožná až na množství objemového procenta alkoholu, které je dle tohoto ustanovení nižší, a to 0,5 objemového procenta alkoholu/¹⁰⁷.

¹⁰⁶ Z. č. 219/1996 Z. z. SR.

¹⁰⁷ Zákon č. 379/2009 Sb.

§ 289, Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky.

(1) Kto vykonáva v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorý si privodil vplyvom návykovej látky, zamestnanie alebo inú činnosť, pri ktorých by mohol ohroziť život alebo zdravie ľudí alebo spôsobiť značnú škodu na majetku,

a) hoci bol za taký čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch odsúdený alebo z výkonu trestu odňatia slobody uloženého za taký čin prepustený,

b) hoci bol za obdobný čin spáchaný pod vplyvom návykovej látky v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch postihnutý, alebo

c) spôsobil čo aj z nedbanlivosti inému ublíženie na zdraví alebo väčšiu škodu na cudzom majetku, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel potrestá, ak vykonáva v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorý si privodil vplyvom návykovej látky, konanie, pri ktorom by mohol ohroziť život alebo zdravie ľudí alebo spôsobiť značnú škodu na majetku pri výkone zamestnania alebo inej činnosti, pri ktorých je vplyv návykovej látky obzvlášť nebezpečný, najmä ak vedie prostriedok hromadnej prepravy.

Rozdíl oproti naší právní úpravě a § 274 je zde především v tom, že slovenská úprava prohlašuje takovéto jednání za trestné pouze z předpokladu, že byl pachatel za toto jednání v minulosti již potrestán (recidiva) nebo takovým jednáním způsobil, a to i z nedbalosti, ublížení na zdraví nebo větší škodu na cizím majetku. Naopak česká úprava takovéto omezující podmínky neklade. § 289/2 v podstatě odpovídá § 274/2b naší úpravy (určité rozdíly zde však opět najdeme). Výše uvedené podmínky, vymezené v základní skutkové podstatě § 289/1 (recidiva, ublížení na zdraví, větší škoda na majetku), jsou jako podmínky trestní odpovědnosti pachatele uvedeny v české právní úpravě až v rámci kvalifikované skutkové podstaty (§ 274/2a, 274/2c). Znaky obou skutkových podstat obou právních úprav jsou tedy prakticky totožné, avšak jejich konstrukce a stavba je odlišná.

Ekvivalentem trestných činů souvisejících se zneužíváním návykových látek v oblasti vojenských trestných činů a našim ustanovením postihujících tato jednání (§ 384, § 385, § 388 z. č. 40/2009 Sb.) jsou ve slovenské právní úpravě trestné činy obsažené v druhém díle XI. hlavy (§ 401-404 z. č. 300/2005 Z. z.). Slovenská úprava podobně jako naše postihuje v těchto ustanoveních jednání, jimiž se pachatel vyhýbá výkonu vojenské služby nebo činností s touto službou spojených.

Co se týče sankcí v podobě trestu odnětí svobody, poznamenávám zde, že výše uvedené srovnání se týká zvláštní části slovenského trestního zákona. Zákon č. 300/2005 Z. z. ve své zvláštní části stanoví

jen trestní sazby trestu odnětí svobody¹⁰⁸. Podle zásad pro ukládání trestů v obecné části zákona č. 300/2005 Z. z. je možno uložit jakýkoli trest (nebo i jejich kombinaci) uvedený v § 32 tohoto zákona.

Z rozboru obou právních úprav lze tedy vyčíst, že rozdíly mezi nimi nejsou nijak podstatné, což vyplývá ve velké míře i z faktu, že až do osamostatnění obou republik počátkem 90. let minulého století platila na území Československa shodná právní úprava zabývající se problematikou zneužívání návykových látek a že nynější právní úpravy obou zemí na tento odkaz navazují. Jak Česká republika tak Slovenská republika jsou také signatáři všech klíčových úmluv OSN, zabývajících se návykovými látkami, a rovněž jsou obě země součástí Evropské Unie, která se touto problematikou do jisté míry též zabývá. Z výše uvedeného plyne, že obě právní úpravy si budou spíše bližší, nežli vzdálenější.

V ostatních zemích světa se právní úprava této problematiky více či méně liší, a to podle historického vývoje, tradic a lokálních specifik. Avšak je potřeba říci, že v obecném měřítku si je úprava drogové problematiky ve velké míře podobná, což vyplývá i z unifikujícího charakteru úmluv OSN o návykových látkách i v zásadě ze stejného vnímání problému drog a drogových závislostí všemi národy světa. V posledních letech můžeme zaznamenat napříč vyspělými státy např. určitou změnu v nazírání na tzv. měkké drogy a odraz této skutečnosti v liberalizaci právních úprav jednotlivých zemí.

Odlišně se k drogové problematice staví muslimské země, jejichž právní systémy jsou podstatně odlišné od právních systémů zemí „západního“ světa. Právní systémy těchto zemí „třetího světa“ jsou do značné míry ovlivněny náboženským zvykovým právem a jsou jakýmkoli liberalizačním tendencím, pokud jde o drogovou problematiku, velice nepřátelské. Zneužívání návykových látek je zde přísně trestáno pro nás často nepochopitelnými tresty. Nutno však dodat, že v těchto zemích je problém zneužívání návykových látek minimální a drogy se v některých takových státech téměř nevyskytují.

¹⁰⁸ Viz § 34/2 z. č. 300/2005 Z. z.

8. Vybraná judikatura vztahující se k dané problematice

Právní úprava obsažena v zákoně č. 40/2009 Sb. je účinná teprve od 1. 1.2010, proto se dosud nestačila vytvořit stabilní judikatura, týkající se této úpravy. Skutkové podstaty drogových trestných činů uvedených v z. č. 40/2009 jsou však ve velké míře shodné či v podstatných znacích podobné úpravě, která platila dříve dle zákona č. 140/1961 Sb. a jeho novel, a proto je zde možno uvést několik stále aktuálních soudních rozhodnutí týkajících se problematiky zneužívání návykových látek.

K naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu šíření toxikomanie. Rozsudek Krajského soudu v Ostravě sp. zn. 2 To 461/97. K naplnění zákonných znaků trestného činu šíření toxikomanie podle § 188 odst. 1 TrZ (nyní § 287) není nutné, aby osoby, jimž je jednání pachatele popsáno v této skutkové podstatě určeno, jím byly skutečně ovlivněny.

To je jediný správný výklad. Jedná se v podstatě o trestný čin ohrožovací u nějž tedy není třeba, aby osoba, vůči níž jednání pachatele směřuje, skutečně návykovou látku zneužila (užila). Skutková podstata bude naplněna již samotným aktem svádění či podpory, a to bez ohledu na to, zda takovéto jednání pachatele vyvolalo u druhé osoby rozhodnutí užít (zneužít) návykovou látku. To samé platí u podpory a šíření.

K pojmu přechovávání drogy pro jiného. Rozsudek Krajského soudu v Plzni sp. zn. 7 To 686/98. Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu podle § 187/1 TrZ (nyní § 283) stačí, když pachatel jinému opatří nebo pro jiného přechovává drogu. Není podmínkou, aby prováděl činnost překupníka drog. Rozdíl je pouze v hodnocení stupně společenské nebezpečnosti činu.

Nemusí se tedy jednat o soustavnou činnost. Případ přechovávání pro jiného bude i jednotlivý individuální případ – například pokud pachatel má po nějakou dobu u sebe v bytě schovanou drogu pro svého kamaráda, který mu sdělí, že si ji v určitém čase vyzvedne. Nezáleží na tom, jestli tak později skutečně učiní.

K místu spáchání trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů. Usnesení N.S. ČR sp. zn. 7 Nd 41/2001.

Místem spáchání trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 TrZ (nyní § 283), kterého se pachatel dopustí tím, že přepravuje drogy z České republiky do ciziny, je na území České republiky každé místo, kterým pachatel při vývozu drog projede.

K vymezení znaku „nedovolené výroby a držení omamných nebo psychotropních látek ve větším rozsahu“. Usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 7 To 173/2001.

Znakem kvalifikované skutkové podstaty trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 odst. 2 písm. a) TrZ (nyní § 283) je alternativně buď spáchání takového činu ve větším rozsahu anebo jeho spáchání pachatelem, jenž je členem organizované skupiny věnující se neoprávněné výrobě, dovozu, vývozu, průvozu, nabízení, zprostředkování a jiným formám opatřování nebo přechovávání omamných nebo psychotropních látek pro jiného. Proto je třeba ve výroku odsuzujícího rozsudku jednoznačně specifikovat, který z těchto dvou znaků byl naplněn, případně to, že podle skutkových zjištění soudu byly naplněny oba tyto znaky. Alternativní výrok je v rozporu se zákonem.

Naplnění znaku „ve větším rozsahu“ ve smyslu § 187 odst. 2 TrZ (nyní § 283) je třeba posuzovat zejména z hlediska celkového množství omamné nebo psychotropní látky, která byla předána nebo prodána, časového období, po které byla taková látka prodávána nebo předávána, počtu jednotlivých útoků vůči jednotlivým osobám v uvedeném časovém období a předpokládané ceny, za kterou byla nabízena, tedy nikoliv z hlediska pouhého zisku pachatele z této činnosti. Podpůrně lze přitom vyjít z toho, že ve finančním vyjádření jde o takový rozsah, který ve finančním vyjádření hodnoty nabízené omamné nebo psychotropní látky odpovídá nejméně způsobení větší škody (ve smyslu § 89 odst. 11 TrZ. – nyní § 138).

Velké množství judikátů se rovněž týká pojmu „množství větší než malé“, avšak vzhledem k tomu, že pro účely tr. zák. jsou tato množství již přesně vymezena, není tato judikatura již aktuální.

9. Legalizace návykových látek

Pokud jde o legalizaci drog, přikláním se k názoru, že určitá liberalizace, především v oblasti měkkých drog, je možná. Drogy jako typicky marihuana nemají na uživatele ani na jeho okolí zdaleka tak neblahý vliv jako alkohol či tabák/¹⁰⁹. Dokonce jsem ochoten do určité míry podpořit myšlenku úplné legalizace měkkých drog a jejich úpravu podřídít stejnému režimu jako úpravu legálních drog, jako jsou alkohol a tabák. Jakékoli názory, které považují konopí a jeho užívání za nebezpečnější, než užívání legálních drog, vycházejí pouze z nevědomosti a jsou ovlivněny kriminalizačními tendencemi a fanatickými názory odpůrců těchto drog. Stačí se podívat na studie vlivu zneužívání návykových látek a na lékařské studie srovnávající celkovou nebezpečnost drog a každému musí být hned jasné, že privilegované postavení, jakého se dostává alkoholu a tabáku je naprosto neopodstatněné. Uvedl bych zde citaci A. Uhla z knihy *Jak maskovat etické otázky ve výzkumu závislosti*, vztahující se k nebezpečnosti konopných drog: „Je známou skutečností, že málokteré jednání je zcela bez rizika. Někteří lidé se udávají, když se chtějí napít vody ze sklenice, jiní si zlámou vaz, když spadnou z postele a mnozí zemřou při řízení motorového vozidla nebo lezení v horách. Nikdo však nikdy neuvažoval o tom, že by pití vody, spaní v posteli nebo řízení motorových vozidel prohlásil za nezákonné a jen nemnozí se dožadují toho, aby bylo prohlášeno za nezákonné horolezectví. Jak je patrné, implicitní prostá etická zásada, že vše nebezpečné musí být zakázáno, nemá nejmenší naději, že bude přijata jako základní princip, jestliže bude stanovena výslovně a uplatněna všeobecně. Pouze několik málo jedinců však bude protestovat, jestliže budou konfrontováni s takovou implicitní zásadou v oblastech, v nichž podporují přísnou kontrolní politiku. Logika se nám vždy hodí, jestliže slouží k vyvrácení závěrů, jež člověk odmítá emocionálně, avšak málokdy ji oceníme, jestliže překáží závěrům, které člověk emocionálně přijímá“/¹¹⁰.

¹⁰⁹ V roce 2008 bylo např. zjištěno celkem 7252 dopravních nehod způsobených pod vlivem alkoholu, dopravních nehod způsobených pod vlivem jiných drog bylo v tomtéž roce zjištěno 109. Při těchto nehodách bylo usmrceno 80 lidí u alkoholu, 1 člověk u jiných drog. Viz vliv alkoholu a jiných drog. Ředitelství služby Dopravní policie Policejního prezidia ČR, 2009.

¹¹⁰ A. Uhl. *Jak maskovat etické otázky ve výzkumu závislosti*. Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti. Úřad vlády ČR, 2008.

Zde se nezastávám principu legalizace jako takového, ale spíše poukazují na neopodstatněný rozdíl mezi postavením legálních drog a nelegálních měkkých drog. Každé uvolnění totiž přináší logicky nárůst uživatelů návykových látek a s tím souvisejících nežádoucích následků jako růst nákladů na zdravotní péči a léčbu, sociální rizika a v neposlední řadě i určitá možnost, že se uživatel měkkých drog později obrátí k drogám tvrdým (i když tento názor nebyl nikdy řádně podložen a je proto diskutabilní). Veškeré tyto argumenty tradičně užívané odpůrci legalizace jsou jistě rozumné a nic proti nim nelze namítat. Otázkou tedy zůstává, zdali se namísto liberalizace a uvolnění poměrů v oblasti měkkých drog nevydat opačnou cestou a spíše ponechat úpravu měkkých drog na stávající úrovni (popřípadě ji i zpřísnit) a naopak zpřísnit úpravu legálních drog zavedením opatření, která by omezily jejich spotřebu (licencované prodejny, výrobní či konzumní kvóty apod.). To je však velmi obtížně realizovatelný úkol, jemuž důsledně brání také výrobci tabákových výrobků a alkoholických nápojů.

Naopak, co se týč tzv. tvrdých drog, jsem zastáncem naprostého zákazu držení a užívání těchto člověku vysoce nebezpečných návykových látek včetně držení pro vlastní potřebu v jakémkoli množství. Pokud totiž zákon postihuje v podstatě všechny možné formy jednání, kterými lze drogu získat (výrobu, prodej – tedy ze strany uživatele nákup, atd.) pak není jediný důvod, proč nepostihovat samo držení. Inspiraci k úpravě drogové problematiky by bylo možno hledat např. v právních úpravách muslimských zemí, které užívání návykových látek postihují velmi přísnými tresty. Drogová kriminalita v těchto zemích je skutečně na velmi nízké úrovni, avšak přispívá k tomu v nemalé míře i kultura a všeobecný negativní názor na drogy. U nás by však pokusy o podobné řešení pravděpodobně neuspěly, neboť jsem do určité míry omezení právními principy, které zakotvení ustanoví umožňující aplikaci „nepřiměřených“ trestních sankcí neumožňují a také názory na samotné užívání drog jsou v zemích „západní kultury“ tradičně spíše liberální.

Pokud bych měl shrnout své názory na výše uvedenou problematiku, pak bych musel říci, že jsem zastáncem spíše omezení užívání legálních drog a měkkých drog a naopak přísné restrikce ve

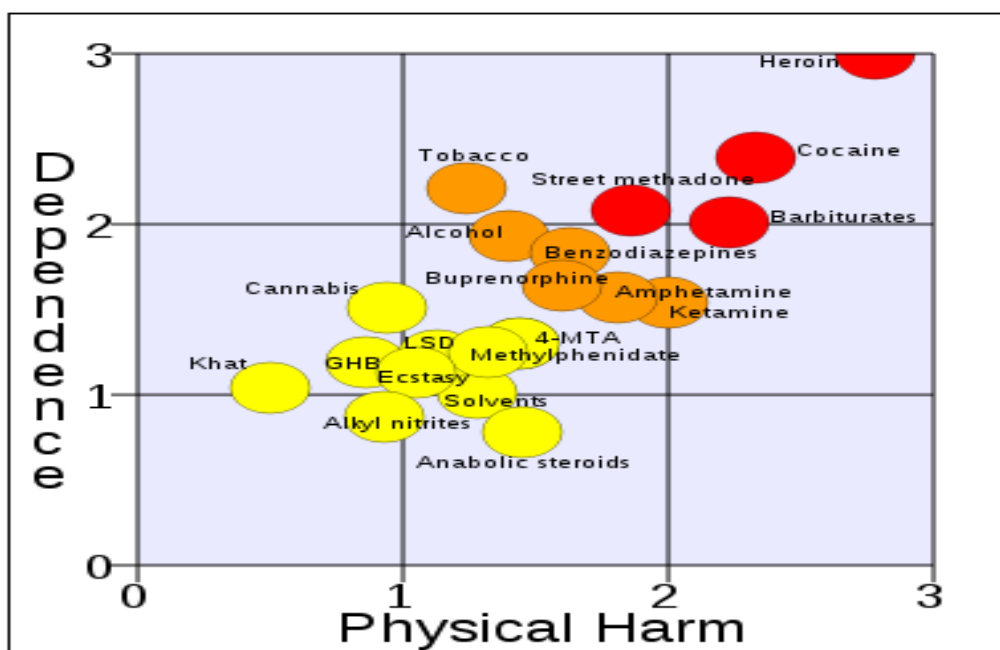
vztahu k nebezpečným tvrdým drogám nebo naopak uvolnění poměrů v oblasti měkkých drog za předpokladu, že současná benevolentní úprava v oblasti legálních drog nebude změněna.

Liberálnější právní úprava je však dle mého názoru třeba v oblasti užívání a používání některých měkkých drog pro lékařské účely. Zde by bylo vhodné založit systém certifikovaných výrobců a prodejců těchto látek a zároveň zpřísnit postih těchto subjektů v případě zneužívání těchto látek k jiným než lékařským účelům.

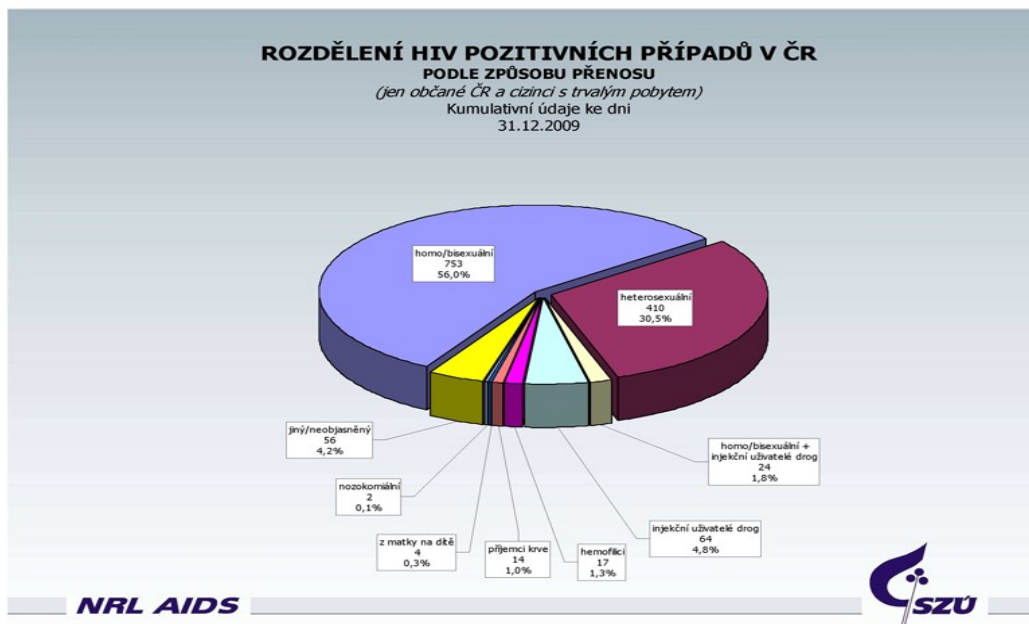
10. Přílohy

Droga	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
						Počet	%
Pervitin	781	1 129	1 058	1 125	1 293	1 178	59,0
Konopné látky	748	892	763	682	638	569	28,0
Heroin	157	105	134	145	116	127	7,0
Extáze	140	66	66	55	35	38	1,3
Kokain	10	24	17	50	13	50	3,0
LSD	4	4	3	9	4	4	0,2
Ostatní*	160	137	59	62	66	30	1,5
Celkem	2 000	2 357	2 100	2 128	2 165	1 996	100,0

Počet osob stíhaných za drogové trestné činy podle typu drogy v letech 2002-2007.



Tabulka udávající možnost vzniku závislosti a fyzického poškození u jednotlivých typů drog.



Rozdělení HIV pozitivních případů v ČR dle způsobu přenosu.

Trestné činy spáchané v souvislosti s požíváním a distribucí návykových látek		Muži	Ženy	Celkem
§ 187	Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabízí, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující takovou látku, prekursor nebo jed.	2874	199	3073
§ 187a	Přechovávání omamných a psychotropních látek ve větším množství než malém	315	8	323
§ 188	Výroba, opatřování sobě nebo jinému, přechovávání, omamných a psychotropních látek a jedů	351	14	365
§ 188a	Šíření toxikomanie	136	2	138
§ 201	Ohrožení pod vlivem návykové látky	1583	12	1595
§ 201a	Opilství	106		106
Celkem		5365	235	5600

Přehled o četnosti vybraných trestných činů spáchaných v souvislosti s užíváním a distribucí omamných a návykových látek ke dni 31. 12. 2009. Statistická ročenka VS ČR 2009.

Český název	Latinský název	Lidový název
Cesmína paraguayská	<u><i>Ilex paraguayensis</i></u>	Maté, paraguayský čaj, ...
Chmel otáčivý	<i>Humulus lupulus</i> *	
Jasmínovec vřdyzelený	<u><i>Gelsemium sempervirens</i></u>	
Keule	<u><i>Gomortega keule</i></u>	Keule
Kosmatec	<u><i>Mesembryanthemum tortuosum, ...</i></u>	Channa, Kanna
Letkolusk mámivý	<u><i>Piscidia piscipula</i></u>	
Locika jedovatá	<u><i>Lactuca virosa</i></u>	Locika salátová, Salátové opium
Mák setý	<u><i>Papaver somniferum</i></u>	Mák snodárný, Mák zahradní, ...
Modrý leknín, ...	<u><i>Nymphaea caerulea, ...</i></u>	Nympha, Nymfa, ...
Mučenka pletní	<i>Passiflora incarnata</i> *	
Muškátovník pravý	<u><i>Myristica fragrans</i></u>	Muškátovník, Macizeň
Pelyněk pravý	<u><i>Artemisia absinthium</i></u>	Absint, Bylina svatého Jana, ...
Pepřovník opojný	<u><i>Piper methysticum</i></u>	Kava-kava, Kawa, ...
Rohatec žlutý	<u><i>Glaucium flavum</i></u>	
Sluncovka kalifornská	<u><i>Eschlotzia californica</i></u>	Kalifornský máček
Šabřina japonská	<u><i>Peucedanum japonicum</i></u>	fang-k'uei
Tabák viržinský, ...	<u><i>Nicotiana tabacum, ...</i></u>	Tabak, Yerba Santa, ...
	<u><i>Withania somnifera</i></u>	Ashwagandha

Rostliny produkující drogy se sedativním až narkotickým účinkem.

11. Seznam použité literatury a odkazů.

Použitá Literatura

- M. Borník. *Trestná činnost a nealkoholová toxikomanie*. THEMIS. Praha, 2000.
- D. Císařová., O. Sovová. *Trestní právo a zdravotnictví* 2. vydání. Praha, 2004.
- Antonio Escobotado. *Stručné dějiny drog*. Volvox globator. Barcelona, 1996.
- J. Fenyk a kolektiv. *Trestní zákoník a trestní řád*. LINDE. Praha, 2010.
- S. Gaskin. *Vzpomínky na haight ashbury*. Votobia. Praha, 1999.
- M. Gossop. *Léčba problémů spojených se zneužíváním drog*. Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti. Úřad vlády ČR, 2009.
- M. Hajný. *O rodičích, dětech a drogách*. Grada publishing. Praha, 2001.
- J. Hejda. *Drogy*. RAIN. Jindřichův Hradec, 2000.
- J. Jelínek a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. Linde. Praha, 2008.
- J. Jelínek a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. Leges. Praha, 2010.
- J. Jelínek a kolektiv. *Trestní zákoník a trestní řád*. Leges. Praha, 2009.
- K. Kalina a kolektiv. *Drogy a drogové závislosti*. Úřad vlády ČR, 2003.
- K. Kalina a kol. *Glosář z oblasti drog a drogových závislostí*. Úřad vlády ČR/FILIA NOVA. Praha, 2001.
- Kolektiv autorů. *Česká republika ve světě drog*. Tématický sborník. Praha, 1995.
- Kolektiv autorů. *Mládež-drogy-společnost*. Pedagogická fakulta UK, 1997.
- Z. MacDonald a kol. *Měření škod způsobených nelegálními drogami prostřednictvím indexu drogových škod – studie*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha, 2006.
- A. Marešová, V. Nečada, K. Sluková, J. Sochůrek, P. Zeman. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha, 2003.
- M. Miovský a kol. *Vězeňství a nelegální drogy*. Úřad vlády ČR, 2003.
- O. Novotný, J. Zapletal a kol. *Kriminologie*, 2. vydání. ASPI Publishing. Praha, 2004.
- A. Sotolář, F. Púry, P. Šámal, S. Kudrle, K. Kalina a kolektiv. *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Institut vzdělávání MSČR, svazek 65, 2002.
- A. Sotolář, F. Púry, P. Šámal, S. Kudrle, K. Kalina a kolektiv. *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Institut vzdělávání MSČR, svazek 66, 2003.
- P. Šámal, V. Král, J. Baxa, F. Púry. *Trestní zákon s komentářem*. C.H. Beck. Praha, 2004.
- R. Štablová, B. Brejcha a kol. *Návykové látky a současnost*. Policejní akademie České republiky v Praze, katedra kriminologie. Praha, 2006.
- I. Trávníčková, P. Zeman. *Možnosti trestní justice v protidrogové politice*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha, 2007.

I. Trávníčková. *Specifické aspekty zneužívání drog u žen – studie*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha, 2001.

A. Uhl. *Jak maskovat etické otázky ve výzkumu závislosti*. Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti. Úřad vlády ČR, 2008.

Ostatní prameny

Kolektiv autorů. *Povaha problému zneužívání drog v mezinárodních souvislostech*. Trestní právo č. 2/2000, č. 3/2000, č. 4/2000, č. 5/2000, č. 6/2000.

F. Púry, A. Sotolář, P. Šámal. *K problematice trestněprávního postihu přechovávání drog pro vlastní potřebu*. Právní rozhledy č. 10 a 11/1999.

P. Šturma. *Mezinárodní právo a kontrola drog*. Právník, č. 7/1995.

P. Štuma. *Smluvní a mimosmluvní pravidla kontroly legálního obchodu s omamnými a psychotropními látkami*. Právník, č. 12/1995.

Elektronické zdroje

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/policie/prezentace/npdc.html>

<http://www.drogy.net/portal/ilegalni-drogy>

<http://www.drogy-info.cz/index.php>

<http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/trestni-pravo>

<http://www.wikipedia.org>

<http://www.drogovaporadna.cz/rubrika.php>

http://ec.europa.eu/health-eu/my_lifestyle/drugs/index_cs.htm

<http://www.homeoffice.gov.uk/rds>

<http://www.dropin.cz>

<http://drogy.ezin.cz>

<http://www.konoptikum.cz>

12. Závěr - shrnutí

Tato diplomová práce se zabývá jedním z nejvýznamnějších problémů moderních civilizací, kterým jsou návykové látky – drogy a jejich zneužívání. Tento problém má globální charakter, a je proto třeba řešit jej na globální úrovni a za spolupráce všech států, kterých se týká. V tomto ohledu hrají nemalou roli mezinárodní organizace a úmluvy, především OSN, jimiž se zabývám v kapitole 5., věnované mezinárodní spolupráci v oblasti zneužívání návykových látek. Tato spolupráce se následně projevuje v právních úpravách jednotlivých států. Naše právní úprava, jejíž jádro leží v z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a v některých dalších právních předpisech, je předmětem výkladu v kapitole 6. Základní principy, avšak i některé podrobně upravené záležitosti technického charakteru (např. seznamy návykových látek) jsou tedy díky unifikujícím mezinárodním dohodám společné velkému množství států. Detaily právních úprav si státy však řeší sami, a to s přihlédnutím k tradicím a historickému vývoji v těchto zemích (charakteristika a historický vývoj drogové scény v ČR jsou popsány v kapitole 2). Jednotlivé úpravy mohou proto být i značně odlišné (srovnání naší právní úpravy s právní úpravou slovenskou obsahuje kapitola 7.). K boji proti zneužívání návykových látek však kromě tvůrců právních úprav přispívají i jiné složky společnosti, ať už jde o výzkumné pracovníky, lékařské instituty nebo různá občanská sdružení. Nezanedbatelnou úlohu hrají orgány prosazování práva, a to jak exekutivní (kriminologické aspekty související s problematikou návykových látek jsou uvedeny v kapitole 4.3.), tak soudní moci (vybrané případy judikatury uvádí kapitola 8 a dále kapitola 6.2.1., rozebírající právní úpravu návykových látek v našem trestním zákoníku, kde jsou jednotlivé judikáty organicky zařazeny do vlastního textu, zabývajícího se jednotlivými trestnými činy). Jedním z ústředních pojmů práce je pojem návyková látka či droga. Rozdělení návykových látek obsahuje kapitola 3. Stejně důležité jsou pro naši problematiku i některé jiné pojmy, které jsou popsány a definovány v kapitole 1. Problém zneužívání návykových látek ovlivňuje nejen zdraví jedince, ale má dalekosáhlé důsledky pro celou společnost. Ekonomické důsledky závislostí jsou uvedeny v kapitole 4.2., sociologické aspekty pak v kapitole 4.1. Moderním

tématem doby je rovněž legalizace návykových látek a problematika tzv. měkkých drog (některé úvahy vztahující se k legalizaci drog obsahuje kapitola 9.). Specifická je rovněž problematika legálních drog – především alkoholu a tabáku – a jejich úprava v jednotlivých zemích světa, a to především u alkoholu od více či méně přísnějších forem prohibice (Dánsko, Norsko, muslimské země, aj.) po legální užívání této návykové látky (s určitými omezeními) ve většině vyspělých zemích světa. Alkoholem a tabákem se zabývá kapitola 3.4.

Věřím, že tato práce přehlednou formou poskytne případnému čtenáři ucelený pohled na problematiku zneužívání návykových látek a v případě jeho zájmu ho nasměruje k dalším možným zdrojům informací týkající se daného tématu.

13. Conclusion – summary

The subject of this thesis is one of the most serious problems of modern civilizations which is drug and drug abuse. This problem bears international character and therefore needs to be solved on international basis and with cooperation between all states and nations involved. Big role concerning this problem play international organizations and treaties, especially OSN and its documents (these are described in chapter 5.). International cooperation is then reflected in particular legal systems of individual states (our legal regulations, the core of which lays in statute no. 40/2009, the penal code and in some other statutes, are described in chapter 6.). Basic principles as well as some detailed technical matters (for example lists of drugs and addictive substances) are, thanks to global unifying tendencies, common to large number of states. Details of legal regulations is, however, up to particular states, which also take into account their traditions and legal historical aspects, when proposing new provision or statute (chapter 2. contains historical aspects of Czech drug scene development). Particular legal regulations are therefore less or more different in different states (comparison between Czech and Slovak legal regulations regarding addictive substances abuse is in chapter 7.). Important part in fight against drugs play also lot of other subjects than creators of statutes and international conventions. Lets' mention for example scientific workers, medical institutes of various Non-governmental organizations. Great part here also play Executive and Judiciary (criminological aspects are described in chapter 4.3., some examples of judicial decisions are quoted in chapter 8.). One of the most important term here is addictive substance or drug (list of these substances and their division contains chapter 3.) but other terms are also important (meanings of crucial terms are explained in chapter 1.). Addictive substances abuse involves not only health of individual, but has large consequences on whole society (economical and social aspects are described in chapter 4.). Also problem of legal drugs (alcohol and tobacco) is specific. Legal regulations (concerning mainly alcohol) vary in particular states from more or less strict prohibition (Denmark, Norway, Arabic countries) to legal use of this addictive substance in most modern countries of western world.

Alcohol and tobacco are described in chapter 3.4. Modern topic nowadays is also legalization and “soft drugs” problem. Some ideas concerning legalization contains chapter 9.

I hopefully believe, that this thesis provides in transparent form its reader with complex view at addictive substances abuse problem and in case of further interest will lead him toward sources of valuable informations concerning this topic.

Název práce v angl. jazyce: crime related to addictive substances
abuse

Key words – klíčová slova: addictive substances – návykové látky
drug abuse – zneužívání drog
penal law – trestní právo

